LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

METINIS PRANEŠIMAS

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

2024

METINIS PRANEŠIMAS

TURINYS

ŽODIS SKAITYTOJUI **5**

POKALBIS SU LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PIRMININKAIS **7**

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO VEIKLA IR SUDĖTIS 24

REIKŠMINGIAUSIA BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS PRAKTIKA 28

REIKŠMINGIAUSIA CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS PRAKTIKA 44

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO KREIPIMAISI Į LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINĮ TEISMĄ 60

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO KREIPIMAISI Į EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMĄ 63

STATISTIKA 72

CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS TEISĖJAI 74

BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS TEISĖJAI 76

POKALBIS SU PASKIRTAIS NAUJAIS TEISĖJAIS 78

DALYVAVIMAS TEISMŲ SAVIVALDOJE IR KITOJE VEIKLOJE 83

BENDRADARBIAVIMAS **85**

ATVIRAS TEISMAS **100**

METŲ ĮVYKIAI TRUMPAI **103**

ŽODIS SKAITYTOJUI

Gerbiamieji,

2024-ieji – Lietuvai išskirtiniai. Tai – metai, kuriais mūsų valstybė, o kartu ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, minėjo ne vieną reikšmingą sukaktį: narystės Europos Sąjungoje dvidešimtmetį, prisijungimo prie Europos Tarybos trisdešimtmetį, vainikuotą Lietuvos pirmininkavimo Europos Tarybos Ministrų Komitetui.

Tarsi laiko ir nedaug prabėgo, bet šios narystės Lietuvai, taip pat ir jos teisinei (teisės ir institucinei) sistemai, atnešė didelius pokyčius. Svarbiausia – tai naujas mąstymas. Įveiktos senos dogmos, Europos teisė, kurios veikimas, taikymas ir aiškinimas yra unikalūs, tapo mūsų savastimi, praturtino mūsų nacionalinę teisę, suteikė jai naujos kokybės. Išmokome ir toliau mokomės remtis šia teise – naudotis jos suteiktais gynybos įrankiais, autonomišku, tiesioginiu ir viršenybiniu taikymu. Įsiliejome į darnią Europos teismų ir teisėjų bendriją. Joje procesinis dialogas, abipusiškai plėtojant ir Europos, ir Lietuvos teisę, šioms vienai kitą papildant, taip pat bet koks kitas bendradarbiavimas tapo neatsiejama būtinybe, kad užtikrintume teisės viršenybę ir Europos teisės suteiktas žmogaus teises.

Padarytos pažangos nusakyti keliais žodžiais neįmanoma, tačiau vos keli esminiai 2024 m. Europos Komisijos teisingumo rezultatų suvestinės duomenys labai iškalbingi. Pirmyn pajudėta nemažai ir einama teisinga linkme: Lietuvos teismais pasitiki apie 56 proc. plačiosios visuomenės ir apie 62 proc. įmonių; teismų nepriklausomumo rodiklis pakilo iki europinio vidurkio ir jo kitimo kryptis nuteikia optimistiškai; pagal bylų nagrinėjimo kokybę tarp Europos Sąjungos valstybių esame 15-oje, pagal bylų nagrinėjimo spartą – 12-oje, pagal investicijų apsaugą – 18-oje vietoje.

Prie šių rezultatų neabejotinai prisidėjo ir Aukščiausiasis Teismas. 2024 m. jis sprendė dėl 2638 kasacinių skundų ir kitų procesinių dokumentų priimtinumo, išnagrinėjo virš 500 kasacinių ir kitų bylų, kurių kiekvienos vidutinė nagrinėjimo trukmė trukmė – 188 dienos nuo kasacinio skundo ar prašymo atnaujinti bylą gavimo (arba 169 dienos nuo bylos gavimo) iki baigiamojo teismo akto priėmimo. 2 bylose kreiptasi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Apie 160 Teismo išnagrinėtų bylų, t. y. apie kas 3 bylą, buvo parengti pranešimai spaudai.

Labai svarbu, kad teismo skleidžiama žinia būtų ne tik kuo dažniau matoma ar girdima, bet ir teisingai suprasta. Visuomenė laukia įtikinamų, suprantamų, aiškia kalba išdėstytų argumentų.

Tęsdami beveik dešimtmečio kasacinių nutarčių kokybės stebėseną, žengėme naują žingsnį – surengėme nepriklausomą skirtingų teisinių profesijų bei žiniasklaidos atstovų diskusiją apie kasacinių nutarčių, pranešimų spaudai aiškumą, suprantamumą ir įtaigumą. Diskusija neapsiribojo išvada, kad kasacinių nutarčių kokybė gerėja ir, žvelgiant istoriškai, esmingai patobulėjo. Svarbiausia buvo išsigryninti dabartinius prioritetus, kurie prisidėtų prie kuo didesnio kasacinės praktikos aiškumo ir sklaidos, kuo geresnio jos suprantamumo ne tik teisininkų bendruomenei, bet ir plačiajai visuomenei. Metų pabaigoje jau pamatėme pirmuosius rezultatus – sukurtas ir kaip eksperimentinis pradėtas taikyti pranešimų apie kasacinę praktiką rengimo modelis, naudojant dirbtinį intelektą.

Tačiau šis siekis įgyvendinti aukštus teismų komunikavimo su visuomene standartus, kaip ir kasacinio teismo pareiga sekti savo paties ir viršnacionalinių teismų praktiką, rengti kuo daugiau teisės aiškinimo ir taikymo apibendrinimų, plėtoti teisės tyrimus pagal konkrečių bylų poreikius, vykdyti tarptautinius projektus, lygiavertiškai imtis procesinio ir kitokio Europos teismų bendradarbiavimo, dar ne viena kita nefinansuojama ar tik iš dalies finansuojama Aukščiausiojo Teismo funkcija, gali tiesiog žlugti ir likti tik teorinis, nepaisant mūsų didelių pastangų šias funkcijas tinkamai vykdyti. Tuo tarpu kasacinio teismo darbo barai ir toliau plečiasi. Teismas įgyja naujų funkcijų, iš jo tikimasi gilaus bet kurios veiklos turinio, ir visa tai neatsiejama nuo modernaus kasacinio teismo, kokio pagrįstai reikalauja visuomenė.

Nepaisant kai kurių sunkumų, 2024-aisiais nuveikta nemažai, ir vedama Steveno Jobso minties, kad vienintelis būdas įvertinti laimėjimus – pažvelgti atgal, kviečiu susipažinti su esmingiausiais Aukščiausiojo Teismo praėjusių metų pasiekimais vartant šį metinį pranešimą.

Dr. Danguolė Bublienė

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkė

Europos teisės įtaka nacionalinei teisei: aukščiausiųjų teismų vaidmuo

Skaičiuojame jau kelis savo narystės Europos Sąjungoje (ES) ir Europos Taryboje dešimtmečius. Esame organizacijose, kurios kuria bendrą teisinę tvarką, pagrįstą pamatinėmis vertybėmis, tarp jų – žmogaus teisių ir laisvių apsauga, socialiniu teisingumu, siekiu užtikrinti ilgalaikę taiką, vienybę, lygybę, laisvę, saugumą, solidarumą.

Apie Europos vertybių raidą teisiniame kontekste, nacionalinių aukščiausiųjų teismų indėlį plėtojant Europos teisę, Europos teisės integravimo į nacionalinę teisę procesus ir problemas Aukščiausiojo Teismo atstovai 2024 metais skaitė pranešimus ir diskutavo net keliose tarptautinėse konferencijose, per vizitus į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (ESTT). Apie tai mintimis dalytasi kasmetiniame Europos Sąjungos aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo (Tinklo) kolokviume, kituose renginiuose.

Prisimindami šiuos įvykius, dalydamiesi įžvalgomis apie Europos teisę, jos taikymą, kalbamės su Aukščiausiojo Teismo pirmininke dr. Danguole Bubliene, šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininke dr. Gabriele Juodkaite-Granskiene ir Civilinių bylų skyriaus pirmininku dr. Artūru Driuku.

Gerbiamoji Pirmininke, kaip, Jūsų vertinimu, pavyko atlaikyti šį renginių maratoną?

Aukščiausiasis Teismas šiame metų maratone buvo ir matomas kaip tarptautinių konferencijų organizatorius, ir girdimas, kai teisėjai skaitė pranešimus, buvo parengta ir pristatyta lyginamoji studija apie darbo teisme patrauklumą, pasisakyta diskusijose pačiais įvairiausiais Europos teisės klausimais.

D. Bublienė:

Natūralu, kad svarbios Lietuvos sukaktys, susijusios su Europos teisės integracija, teisininkų bendruomenėje sulaukė daug dėmesio. Jo netrūko ir Vilniuje, ir Liuksemburge, ir Strasbūre. Renginiai buvo skirti ne tik įgytai patirčiai apibendrinti, pasidžiaugti sėkmingu bendradarbiavimu su ESTT ir Europos Žmogaus Teisių Teismu (EŽTT), ne tik įvertinti, kiek daug mūsų valstybė pasiekė puoselėdama vakarietiškas vertybes, ypač žmogaus teisių srityje, bet ir atkreipti dėmesį į naujai kylančius klausimus. Tai, pvz., aplinkosaugos, naujųjų technologijų, įskaitant teisę būti pamirštam internete, asociacijos laisvės ieškant pusiausvyros tarp pačios asociacijos ir jos narių teisių, žodžio ir saviraiškos laisvės ribų, viešųjų diskusijų kultūros, prejudicinio sprendimo procedūros tobulinimo, prašymų dėl EŽTT konsultacinės išvados mažo populiarumo, pajėgių specializuotų Europos teisės biurų / padalinių aukščiausiuose teismuose steigimo ir kiti klausimai. Tai ypač svarbu, nes tam, kad žmogaus teisėmis ir laisvėmis būtų galima veiksmingai naudotis, neužtenka vien jas įtvirtinti, būtina turėti ir tinkamas priemones joms įgyvendinti. Visi renginiai buvo tikrai naudingi – ne tik plėtojant akademinę mintį, randant atsakymus į praktikos klausimus, bet ir užmezgant naują bendradarbiavimą. Džiaugiuosi, kad Aukščiausiasis Teismas šiame metų maratone buvo ir matomas kaip tarptautinių konferencijų organizatorius, ir girdimas, kai teisėjai skaitė pranešimus, buvo parengta ir pristatyta lyginamoji studija apie darbo teisme patrauklumą, pasisakyta diskusijose pačiais įvairiausiais Europos teisės klausimais. Tarp šių klausimų – veiksmingumo

principo turinys ir taikymas, duomenų apsaugos teismuose problemos, bylinėjimosi išlaidų finansavimas pasitelkiant trečiąsias šalis, vadinamųjų mišrių tarptautinių sutarčių aiškinimo specifika, kasacinių skundų, kuriuose keliami ES teisės klausimai, atrankos tobulinimo dalykai ir kitos aktualijos.

Mūsų gyvenime įsitvirtino Europos teisės samprata. Kadangi šis leidinys skirtas ir plačiajai visuomenei, prašytume trumpai nusakyti, kas ta Europos teisė.

G. Juodkaitė-Granskienė:

Europos teisė suprantama kaip Europos Sąjungos teisė ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (Konvencijos) teisė. Tai – labai sudėtinga teisė. Praktiškai ji apima dvi teisės sistemas, kurios, nors ir skirtingos, veikia viena kitą ir abi sudaro bendrą viršnacionalinę teisinę tvarką, t. y. teisinę tvarką, integruotą į nacionalinę teisę.

Teisės europėjimas (geresnio lietuviško atitikmens neturime), arba vadinamoji europeizacija, reiškia vienovės įvairovėje išlaikymą.

A. Driukas:

Pasakyčiau labai apibendrintai, kad teisės europėjimas (geresnio lietuviško atitikmens neturime), arba vadinamoji europeizacija, reiškia vienovės įvairovėje išlaikymą. Vienoje iš naujausių diskusijų buvo paminėta, kad apie 20 proc. kiekvienos valstybės narės nacionalinių teisės aktų yra europinės kilmės. Tiesa, europeizacija skiriasi priklausomai nuo to, kuriose srityse ES yra kompetentinga ar kuriose vykdoma intensyvi teisėkūros veikla.

Vis dėlto kokia Europos teisės vieta nacionalinės teisės atžvilgiu? Ar visose valstybėse ji tokia pati?

D. Bublienė:

Iš pirmo žvilgsnio keistokai atrodo, bet Europos teisės vieta skirtingų valstybių nacionalinės teisės atžvilgiu yra skirtinga. Pasiremsiu ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo duomenimis. Pagal juos, nemažos dalies ES valstybių teisės sistemose ES teisė ir Konvencijos teisė, palyginti su tarptautine teise, užima atskirą ypatingą vietą. Bene trečdalyje ES valstybių ES teisė normų hierarchijoje yra aukščiau nei tarptautinė teisė, tačiau nenoriai iškeliama aukščiau konstitucijos. Vos keliose valstybėse ES teisei skirta aukštesnė vieta nei konstitucijai; tik retos valstybės ES teisę priskiria tam pačiam lygiui kaip ir konstituciją (taip yra Lietuvoje, Latvijoje, Rumunijoje ir Švedijoje); dauguma valstybių savo normų hierarchijos viršūnėje išlaiko konstituciją, kartu pripažindamos visos ES teisės viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu.

Nemažos dalies ES valstybių teisės sistemose ES teisė ir Konvencijos teisė, palyginti su tarptautine teise, užima atskirą ypatingą vietą.

Jei kalbėtume apie Konvencijos teisę, kaip tarptautinės teisės šaltinį, ES valstybių teisinėje sistemoje ji užima žemesnę vietą nei konstitucija. Vis dėlto apibendrinimų duomenys rodo, kad Konvencijos įtaka (dėl jos normų pobūdžio) vidaus teisinei tvarkai yra reikšminga ir konkreti: ypač pabrėžiama ypatinga Konvencijos teisės reikšmė aiškinant nacionalinę teisę, įskaitant nacionalines konstitucijas.

Ką tokia įvairovė reikštų? Matyt, negalima nepritarti Prancūzijos Kasacinio Teismo pirmininko Christophe'o Soulard'o nuomonei, kad, garantuodamos savo konstitucijų viršenybę, dauguma

valstybių siekia išsaugoti savo nacionalinį identitetą, kartu palaipsniui asimiliuodamos Europos teisę. Abejotina, kad šie skirtumai galėtų trukdyti visiškai integruoti Europos teisę į nacionalines teisės sistemas ir atsirastų dideli skirtumai ją aiškinant ir taikant.

Gal galima būtų išskirti kokius nors atskirų valstybių, o kartu ir jų kasacinių teismų veiklos savitumus integruojant Europos teisę į savo nacionalinę teisę?

Šalys, kurios Konvenciją ratifikavo arba ES narėmis tapo vėliau, greičiau išsiugdė tai, kas vadinama viršnacionaliniu mąstymu, tiek integruodamos Europos teisę į savo nacionalinę teisės sistemą, tiek perimdamos atitinkamas praktinio dialogo procedūras – kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo ar prašymą pateikti konsultacinę išvadą.

A. Driukas:

Be abejo, tokių savitumų yra. Pavyzdžiui, Europos teisės perėmimo terminai yra skirtingi. Ryški tendencija – valstybės, ratifikavusios Konvenciją arba įstojusios į ES skirtingu laiku, skirtingu greičiu ir metodais perima Europos teisės normas. Šiuos skirtumus, be kita ko, lemia valstybių narių istorinis kontekstas ir jų prisijungimo prie Europos institucijų laikas. Praktikoje išryškėja viena koreliacija: šalys, kurios Konvenciją ratifikavo arba ES narėmis tapo vėliau, greičiau išsiugdė tai, kas vadinama viršnacionaliniu mąstymu, tiek integruodamos Europos teisę į savo nacionalinę teisės sistemą, tiek perimdamos atitinkamas praktinio dialogo procedūras – kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo ar prašymą pateikti konsultacinę išvadą.

Pavyzdžiui, Prancūzijoje, Vokietijoje tai buvo lėtai besivystantis procesas. Prancūzija, viena iš ES steigėjų 1951 metais, pirmąjį prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikė tik po 14 metų. Priešingai – Lenkijoje, Estijoje, Čekijoje, Rumunijoje, Lietuvoje viršnacionalinio mąstymo perėmimas vyko greitai. Beje, Lenkijos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad jis taikė ES teisę dar prieš Lenkijai tampant ES nare, t. y. nuo Asociacijos sutarties sudarymo. Lietuvoje ES teisė taip pat taikyta dar iki narystės ES: antai į 2000 metais priimtą Civilinį kodeksą jau buvo įtrauktos Nesąžiningų sutarties sąlygų, Atsakomybės už nekokybišką produkciją, kai kurios kitos direktyvos.

G. Juodkaitė-Granskienė:

Atkreipčiau dėmesį į dar vieną ryškią tendenciją – šalys, kurios tapo Europos Tarybos narėmis prieš įstodamos į ES (pvz., Austrija, Ispanija, Suomija, Estija, Kroatija, Švedija, taip pat ir Lietuva), irgi greičiau ir veiksmingiau integruoja Europos normas. Nėra abejonių, kad šioms valstybėms buvo naudinga patirtis ir pažanga, padaryta integruojant Konvencijoje įtvirtintus žmogaus teisių principus, dėl to tapo sklandžiau ir lengviau naudotis ES teisinėmis priemonėmis.

Be to, Tinklo apibendrinimas parodė, kad, kaip minėta, vėliau prisijungusios valstybės ne tik lengviau įtraukia Europos teismų praktiką, bet būtent jos ir yra labiausiai linkusios vadovautis prieš kitą valstybę priimtais sprendimais. Taigi *de facto* (faktiškai) šie sprendimai turi rimtų pretenzijų į *erga omnes* (visiems asmenims) poveikį.

Kaip jau pabrėžta, teisės europeizacija reiškia vienovės įvairovėje išlaikymą. Tad kokio vienodumo, nuoseklumo nacionalinėms teisėms suteikė Europos teisė?

D. Bublienė:

Ir ES teisės, ir Konvencijos nuostatos, ESTT ir EŽTT praktika, taip pat įvairios Europos programos lėmė tiek svarbias nacionalinių teismų, tarp jų – aukščiausiųjų teismų institucines, tiek nacionalinės teisės korekcijas ir net pertvarkas, kai kas jas vadina giluminėmis reformomis.

Svarbiausia, atsirado bendrieji teisės, jos aiškinimo ir taikymo standartai. Juk būtent Europos teisė ir Europos teismų praktika turi tiesioginį poveikį diegiant, taikant ir plėtojant suderintus standartus aukščiausiuosiuose teismuose, taip pat ir žemesniuosiuose.

Svarbiausia, atsirado bendrieji teisės, jos aiškinimo ir taikymo standartai. Juk būtent Europos teisė ir Europos teismų praktika turi tiesioginį poveikį diegiant, taikant ir plėtojant suderintus standartus aukščiausiuosiuose teismuose, taip pat ir žemesniuosiuose, nors, kaip jau minėjau, šių teisės šaltinių vieta nacionalinių teisės aktų hierarchijoje nėra vienoda.

Vėlgi pasiremsiu Tinklo analize, ji parodė, kad europinis reguliavimas ir Europos teismų praktika skirtingose valstybėse labiausiai palietė tuos pačius su teismais susijusius institutus. Tai teisingumo vykdymo garantijos, tarp jų – teisė į teisingą teismą (į teisingą bylos nagrinėjimą), nacionalinių teismų tarybų statuso klausimai, profesinė etika, teisėjų nepriklausomumas, nešališkumas ir bylų nagrinėjimas pagrįstais terminais; teisė kreiptis į teismą, teisinės pagalbos teikimas, teisė į teismo sprendimo peržiūrėjimą aukštesnės instancijos teisme, kitos procesinės garantijos, teismų sistemos organizavimo klausimai.

Atskirai pabrėžčiau Konvencijos teisės įtaką valstybių, Konvencijos narių, aukščiausiųjų teismų kompetencijos pasikeitimui, kuris vertinamas nevienodai.

Atskirai pabrėžčiau Konvencijos teisės įtaką valstybių, Konvencijos narių, aukščiausiųjų teismų kompetencijos pasikeitimui, kuris vertinamas nevienodai. Antai daugiau nei pusė Tinklo aukščiausiųjų teismų nurodė, kad jų valstybėje yra sukurta galutinių sprendimų peržiūrėjimo procedūra tiems atvejams, kai EŽTT priima sprendimą prieš atitinkamą valstybę. Apie ketvirtadalyje Tinklo valstybių, Lietuva – tarp jų, tokius įgaliojimus turi aukščiausieji teismai. Tačiau ši funkcija kai kuriems aukščiausiesiems teismams kelia tam tikrų abejonių. Antai nors Belgijoje, EŽTT pripažinus pažeidimą, galutinis ir privalomas sprendimas baudžiamojoje byloje gali būti peržiūrėtas Kasacinio Teismo, tačiau pats Kasacinis Teismas yra išreiškęs abejonių dėl šios procedūros. Jo nuomone, tokia atnaujinto nagrinėjimo galimybė gali pakenkti Kasacinio Teismo autoritetui suabejojant, kad kasaciniai sprendimai, kurie yra galutiniai ir privalomi, galėtų būti laikomi „laikinais“ arba „trapiais“. Išskirtinė yra Lenkijos ir Austrijos pozicija šiuo klausimu: baudžiamosiose bylose atnaujinto nagrinėjimo procedūra egzistuoja ir yra nustatyta baudžiamojo proceso kodeksuose, o civilinio proceso kodeksuose, priešingai, analogiška galimybė nenustatyta.

Aukščiausiųjų teismų darbas dėl Europos teisės labai pasikeitė, tad ir teisėjo pareigos patyrė dideles permainas. Kaip jos pakito?

Reikia kalbėti apie sparčią ir esminę teisėjo pareigų kaitą ar plėtrą. Teisinė aplinka sparčiai kinta – tampa vis sudėtingesnė. Teisėjas turi ne tik šioje aplinkoje orientuotis, bet ir ją išmanyti – labai išsiplėtė teisėjo taikomos normatyvinės sistemos, kitų teisės šaltinių apimtis. Jų ne tik esmingai padaugėjo, jie tapo labai sudėtingi.

A. Driukas:

Iš tikrųjų reikia kalbėti apie sparčią ir esminę teisėjo pareigų kaitą ar plėtrą. Štai tik keli to patvirtinimai.

Akivaizdu, kad teisinė aplinka sparčiai kinta – tampa vis sudėtingesnė. Teisėjas turi ne tik šioje aplinkoje orientuotis, bet ir ją išmanyti – labai išsiplėtė teisėjo taikomos normatyvinės sistemos, kitų teisės šaltinių apimtis. Jų ne tik esmingai padaugėjo, jie tapo labai sudėtingi. Natūralu, kad Europos teisėjams tapo sunkiau, sudėtingiau aiškinti ir taikyti atitinkamas Europos teisės normas kartu su nacionaline teise, kitaip tariant – integruoti jas į nacionalinę teisę. Akivaizdu, kad žymiai pagausėjo sudėtingų šaltinių, pavyzdžiui, baudžiamojo proceso srityse, kurioms Europos teisė turėjo ypač didelį poveikį. Didelė įtaka taip pat padaryta darbo teisei, vartotojų teisių apsaugai, šeimos teisei, viešųjų pirkimų teisei, nemokumo teisei.

Teisėjams kyla ir didesnė atsakomybė. Teisėjai turi įsitikinti, kad jų sprendimai atitinka Europos normas, ir užtikrinti, kad Europos teisė būtų nuosekliai ir darniai taikoma.

Nuosekliai teisėjams kyla ir didesnė atsakomybė. Teisėjai turi įsitikinti, kad jų sprendimai atitinka Europos normas, ir užtikrinti, kad Europos teisė būtų nuosekliai ir darniai taikoma. O tai reiškia ne tik pareigą išmanyti šią viršnacionalinę teisę, viršnacionalinių teismų praktiką, bet ir pareigą, ypač aukščiausiųjų teismų, aktyviai naudotis turimomis priemonėmis – prašymais pateikti konsultacinę išvadą, prejudicinį sprendimą. Kartu kyla būtinybė žinoti kitų aukščiausiųjų teismų sprendimus ir į juos atsižvelgti, nes be to neįmanoma tinkamai parengti prašymų dėl prejudicinių sprendimų ar konsultacinių išvadų.

G. Juodkaitė-Granskienė:

Teisėjo atsakomybės mastą lemia ir tai, kad jis yra tapęs faktiniu teisėkūros dalyviu – tiksliau, faktiniu iniciatoriumi. Pasiremdami Europos teisės principais, pasitelkdami kūrybišką argumentaciją, teisėjai gali kitaip išaiškinti nacionalinę normą. Taip teisėjai skatina trišalį dialogą tarp Europos teismo, nacionalinio teismo ir nacionalinio įstatymų leidėjo. Tai visuotinai pripažįstama. Žinomas ne vienas pavyzdys, kai, tarkim, EŽTT sprendimai daro įtaką nacionalinių teismų sprendimams, o vėliau lemia ir teisėkūros reformas. Lietuva taip pat turi tokių svarių pavyzdžių. Pavyzdžiui, Strasbūro teismo sprendimų (*Dainelienė prieš Lietuvą*, *Kaminskienė prieš Lietuvą*) pagrindu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas patobulino kasacinių skundų atrankos procedūras, kad kuo geriau užtikrintų šių procedūrų nešališkumą (atrankos kolegijų sudėtys ir veiklos laikotarpiai pradėti skelbti viešai, sugriežtinta atrankos kolegijų narių bei atrankos kolegijoms talkinančių Teismo tarnautojų viešųjų ir privačių interesų patikra, bylos dalyviai informuojami apie atrankos kolegijos sudėties pasikeitimus, ir visa tai sudaro realias galimybes, esant pagrindui, reikšti nušalinimus atrankos kolegijos teisėjams). Viena naujesnių įtakų mūsų kasacinių skundų atrankos procesui tapo ESTT

Teisėjai skatina trišalį dialogą tarp Europos teismo, nacionalinio teismo ir nacionalinio įstatymų leidėjo.

prejudicinis sprendimas *Kubera* byloje: sugriežtintas kasacinių skundų priimtinumo vertinimas, kai kasatorius prašo kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Šalia to, kad atrankos kolegija, svarstydama prašymo kreiptis į ESTT pagrįstumą, gali paprašyti kitos šalies pateikti atsiliepimą būtent dėl šio aspekto, ji, nenustačiusi pagrindo kreiptis į ESTT, išdėsto motyvus, grindžiamus viena iš trijų išimčių, kuriai esant nacionalinis teismas atleidžiamas nuo pareigos kreiptis į ESTT.

Nacionalinis teisėjas tikrai tapo žmogaus teisių teisėju.

D. Bublienė:

Norėčiau trumpai grįžti prie Aukščiausiojo Teismo teisėjų kaip teisės plėtotojų indėlio. Štai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, tiesiogiai taikydamas Konvenciją, sukūrė nuoseklią praktiką dėl valstybės atsakomybės už pareigūnų neteisėtais veiksmais padarytą žalą. Strasbūro teismas pripažino, kad, net ir nesant specialaus reguliavimo, mūsų šalyje yra veiksminga Aukščiausiojo Teismo suformuota gynybos priemonė nuo nepagrįstai ilgo bylų nagrinėjimo. Kitas Aukščiausiojo Teismo sprendimas, paremtas aukštais EŽTT standartais, lėmė, kaip kai kas vadina, revoliucinę asmenų neveiksnumo reformą. ES teisės išskirtinis poveikis per Aukščiausiojo Teismo sprendimus matomas vartotojų teisių apsaugos, viešųjų pirkimų, šeimos teisės, bendradarbiavimo įteikiant šaukimus, kai daugelyje kitų sričių.

Specifikos įnešė ir vadinamasis teisės ir teisėjo vaidmens fundamentalizavimas, kurį lemia pagrindinių teisių plitimas į visas teisės šakas. Nacionalinis teisėjas tikrai tapo žmogaus teisių teisėju. Tik atkreipčiau dėmesį, kad teisinėje leksikoje įsitvirtinusi samprata „teisės fundamentalizavimas“ turi teigiamą potekstę ir suprantama kaip reiškianti pamatinių vertybių įsiliejimą į visas teisės šakas.

G. Juodkaitė-Granskienė:

Teisėjo vaidmens pasikeitimas ypač akivaizdus tais atvejais, kai nacionaliniai teismai, siekdami išvengti pagrindinių teisių pažeidimo, vykdo papildomą patikrą (kontrolę), nors to galėtų ir nedaryti, nes sprendžiamas klausimas yra pagrįstas abipusio pasitikėjimo principu.

Beje, šis teisėjo vaidmens pasikeitimas ypač akivaizdus tais atvejais, kai nacionaliniai teismai, siekdami išvengti pagrindinių teisių pažeidimo, vykdo papildomą patikrą (kontrolę), nors to galėtų ir nedaryti, nes sprendžiamas klausimas yra pagrįstas abipusio pasitikėjimo principu. Šiuo atžvilgiu jau klasikinis tapo Europos arešto orderio vykdymo kontrolės pavyzdys. Žinomas ne vienas atvejis, kai nacionaliniai teismai (Prancūzijos Kasacinis Teismas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Vokietijos teismai), nagrinėdami prašymus perduoti asmenį, aiškinasi, ar orderį išduodanti valstybė nepažeis ieškomo asmens pagrindinių teisių, o tai prilygsta kontrolės formai; arba žinomi atvejai, kai teismai atsisako vykdyti Europos arešto orderį, motyvuodami tuo, kad nėra pakankamai garantijų dėl sulaikymo sąlygų.

Dauguma aukščiausiųjų teismų dabar atsižvelgia į žmogaus teises arba turi aiškią nuostatą daryti tai ateityje, nagrinėdami ir su ginčytinomis žmogaus teisių apsaugos požiūriu sritimis susijusias bylas.

D. Bublienė:

Naudodamasi proga, priminsiu dar vieną svarbų jau minėto vadinamojo teisės fundamentalizavimo poveikį: šis fundamentalizavimas padeda paremti kylančias ginčytinas žmogaus teisių apsaugos

požiūriu sritis, tokias kaip aplinkosaugos teisė ar privatinė teisė. Vykusios diskusijos patvirtina, kad dauguma aukščiausiųjų teismų dabar atsižvelgia į žmogaus teises arba turi aiškią nuostatą daryti tai ateityje, nagrinėdami ir su ginčytinomis žmogaus teisių apsaugos požiūriu sritimis susijusias bylas. Tai labai aiškiai atsispindi mūsų Aukščiausiojo Teismo praktikoje.

A. Driukas:

Šiuo atžvilgiu turime tikrai reikšmingų pavyzdžių. Tai – mūsų praktika tais atvejais, kai žmogaus teisių įtaka civilinei teisei pasireiškia bylose, kylančiose iš savo esme grynai privatinių teisinių santykių, ir kai tenka ieškoti kelių tarpusavyje konkuruojančių žmogaus teisių pusiausvyros ar svarstyti, kam teikti pirmenybę: teisei į privatumą ar saviraiškos laisvei, teisei būti pamirštam internete ar atminties išsaugojimui, daugiabučio gyventojų interesui vaizdo stebėjimo kameromis apsaugoti savo turtą ar bet kurių į kamerų stebėjimo lauką patenkančių asmenų interesui nebūti nuolat stebimiems, asociacijos laisvei (juridinio asmens autonomijos principui) ar juridinio asmens nario teisei veiksmingai dalyvauti šio asmens veikloje. Pasiremdami žmogaus teisių doktrina, sprendėme sudėtingus tėvų ir vaikų bendravimo tvarkos nustatymo klausimus (teisės į šeimos gyvenimo gerbimą ir religijos laisvės konkurencija), senelių teisės bendrauti su vaikaičiais problemas. Ir, žinoma, privataus gyvenimo, būsto neliečiamybės apsaugos kontekste nagrinėjome bylas, susijusias su teise į švarią aplinką, – aplinkosauginių motyvų prioritetas prieš ekonominius interesus yra aiškiai atspindėtas kasacinėje praktikoje.

Neabejotina, kad teisėjo vaidmens pasikeitimas veikiant Europos teisei taip pat paskatino ir aukščiausiųjų teismų darbo metodų raidą, ir pirmiausia, matyt, dėl to, kad pasikeitė požiūris į teismų praktiką, argumentavimą. Negalima nematyti plataus teismų praktikos, kaip esminio teisės šaltinio, pripažinimo. Kokie būtų svarbesni, Jūsų nuomone, darbo metodų pasikeitimai?

D. Bublienė:

Tad ir pradėkime nuo svarbiausio – teismų praktikos kaip teisės šaltinio įsitvirtinimo, tai lėmė vien sprendimų argumentacijos apimties kaitą. O juk aukščiausiojo teismo argumentacija tarnauja ne vienam tikslui: pirmiausia – šalims, taip pat, ir tai ypač svarbu, visiems kitiems atitinkamą teisės normą taikantiems subjektams, tarp jų – visiems nacionaliniams žemesniesiems teismams, o pastaruoju metu aukščiausiųjų teismų argumentai tampa ir dialogo su viršnacionaliniais teismais objektu.

Aukščiausiojo Teismo argumentacija tarnauja ne vienam tikslui: pirmiausia – šalims, taip pat, ir tai ypač svarbu, visiems kitiems atitinkamą teisės normą taikantiems subjektams, tarp jų – visiems nacionaliniams žemesniesiems teismams, o pastaruoju metu aukščiausiųjų teismų argumentai tampa ir dialogo su viršnacionaliniais teismais objektu.

Europoje matyčiau vyraujant aiškią tendenciją – viena vertus, visapusiškai, nuodugniai ir kuo aiškiau argumentuojami sprendimai bylą išnagrinėjus iš esmės, kita vertus, siekiama argumentavimą racionalizuoti atsisakant priimti aiškiai nepagrįstus kasacinius skundus, pvz., taikyti Europos teisės standartus dėl trumpų ar kiek įmanoma glaustesnių, apsiribojančių esminiais klausimais ar standartizuotų (modulinių), tačiau aiškių motyvų.

Juk ir patį argumentavimo stilių nulėmė viršnacionalinių teismų poveikis, be kita ko, jis nulėmė ne tik Strasbūro ir Liuksemburgo teismų sprendimų formato pasiūlytus standartus, bet ir šių teismų nustatytus nuspėjamumo ir aiškumo reikalavimus.

Europoje matyčiau vyraujant aiškią tendenciją – viena vertus, visapusiškai, nuodugniai ir kuo aiškiau argumentuojami sprendimai bylą išnagrinėjus iš esmės, kita vertus, siekiama argumentavimą racionalizuoti atsisakant priimti aiškiai nepagrįstus kasacinius skundus, pvz., taikyti Europos teisės standartus dėl trumpų ar kiek įmanoma glaustesnių, apsiribojančių esminiais klausimais ar standartizuotų (modulinių), tačiau aiškių motyvų (Čekijos, Lenkijos, Lietuvos patirtis).

Kartu akivaizdu, kad motyvavimo skirtumus lemia ir teismų sistemos specifika. Pvz., Belgijoje nuorodos į Europos jurisprudenciją ir nacionalinių teismų praktiką paprastai atsispindi generalinių advokatų nuomonėse, o ne kasaciniame sprendime, išskyrus kai kurias išimtis. Kai kur argumentavimo apimtis, jų dėstymo kalbinė išraiška siejama su aukščiausiojo teismo pareigų samprata. Pvz., Vokietijos Federalinis Teisingumo Teismas laikosi nuomonės, kad jo sprendimai vis dar yra skirti teisės specialistams, ir tai lemia argumentavimo specifiką. Lietuvoje priešingai: siekiame, kad mūsų sprendimai būtų kuo suprantamesni ne tik profesionalams, bet ir plačiajai visuomenei.

A. Driukas:

Neabejotina, kad vis dažnesnis lyginamosios teisėtyros naudojimas taip pat turėjo įtakos argumentavimo kaitai jo gilumo požiūriu.

Argumentavimo Europos teise nauda daugialypė: nuorodomis į Europos teisę siekiama teisės subjektus geriau supažindinti su Europos normomis, sustiprinti sprendimų atsekamumą, palaikyti dialogą su ESTT ir EŽTT, rodant atgalinį ryšį.

Argumentavimo Europos teise nauda daugialypė: nuorodomis į Europos teisę siekiama teisės subjektus geriau supažindinti su Europos normomis, sustiprinti sprendimų atsekamumą, palaikyti dialogą su ESTT ir EŽTT, rodant atgalinį ryšį.

Nėra abejonių, kad platūs ir aiškūs argumentai, paremti nacionaline ir ypač Europos teise bei viršnacionalinių teismų praktika, stiprina teismų autoritetą.

Vis dažnesnės nuomonės apie kontinentinės teisės precedento, įkvėpto Europos teisės, atsiradimą; Europos teismai sukūrė tvirtą pavyzdinę jurisprudenciją. Vien jos citavimas skatina precedento kultūrą ir suteikia nacionaliniams sprendimams papildomo svorio bei autoriteto.

G. Juodkaitė-Granskienė:

Tikrai taip. Europos teisės kultūra ir yra orientuota į nacionalinių teismų praktikų nuoseklumą, derinant ir suderinant jas su viršnacionalinių teismų praktika, į visapusišką ir aiškų argumentavimą. O juk teismų autoritetą pirmiausia ir lemia jų sprendimų kokybė.

Visada aktualus klausimas, kaip tą kokybę pagerinti. Viršnacionalinių teismų praktikos reikšmė šiuo atžvilgiu yra esminė. Ir štai kodėl: vis

dažnesnės nuomonės apie kontinentinės teisės precedento, įkvėpto Europos teisės, atsiradimą; Europos teismai sukūrė tvirtą pavyzdinę jurisprudenciją. Vien jos citavimas skatina precedento kultūrą ir suteikia nacionaliniams sprendimams papildomo svorio bei autoriteto; Europos teismai taip pat sukūrė gerai nusistovėjusios teismų praktikos ir darnios teismų praktikos idėjas, atspindinčias būtinybę turėti suderintą praktiką, kad būtų užtikrinta lygybė prieš įstatymą ir teisingumas; europiniai sprendimų argumentavimo standartai ir jų skatinama kaita sutelkia dėmesį į sprendimų aiškumą, atsekamumą ir nuspėjamumą.

Išskirčiau dar vieną labai svarbų aspektą (kai kas jį sąlygiškai vadina techniniu). Nacionalinis teisėjas susiduria su ypatingu ne tik užsienio kalbų, bet ir argumentavimo specifikos išmanymo reikalaujančiu iššūkiu, nes viename teismo sprendime reikia suderinti skirtingas teisinio argumentavimo (rašymo) kultūras – Liuksemburgo ir Strasbūro teismų – ir pasistengti, kad šis sprendimas būtų suprantamas ne tik teisininkui, bet ir platesniam visuomenės ratui. Apie tai 2024 m. gegužę diskutavome ir mūsų Teisme surengtoje diskusijoje dėl sprendimų aiškumo, suprantamumo.

Bendrus praktikos formavimo standartus turime. O ar tais standartais pagrįstos kasacinio teismo praktikos reikšmė visose valstybėse yra vienoda?

D. Bublienė:

Kalbant apibendrintai, Europos teisės integracija pakeitė pačių nacionalinių teismų suvokimą apie savo jurisprudenciją.

Valstybėse yra aiški bendrųjų teismų tendencija vis dažniau remtis aukščiausių nacionalinių instancijų praktika, kuri paremta ir viršnacionaline jurisprudencija.

Tiesa, Lietuvoje 2006 m. konstituciškai įtvirtinus teismo precedento doktriną ir teismų praktiką pripažinus vienu iš svarbiausių bylų nagrinėjimo teisės šaltinių, problemų dėl teismų praktikos statuso nekyla. Kai kurios Europos valstybės nuėjo kitu keliu. Pvz., Lenkijoje teisinio principo galią įgyja tik Aukščiausiojo Teismo plenarinės asamblėjos priimti nutarimai. Pagal Vengrijos Aukščiausiojo Teismo riboto precedento sistemą, įdiegtą 2020 m., žemesnės instancijos teismai negali nukrypti nuo paskelbtų sprendimų oficialiuose Aukščiausiojo Teismo pranešimuose, išskyrus ypatingus pagrindus. Belgijoje, bent jau oficialiai, jurisprudencija nėra laikoma privaloma teismams tol, kol ji neįteisinama įstatymu: visi naujausi Belgijos kodeksų atnaujinimai, išskyrus kelias išimtis, padaryti remiantis Aukščiausiojo Teismo ir viršnacionalinių teismų praktika, taigi reiškia šios praktikos kodifikavimą.

Yra nuomonių, kad tokia kryptis link kasacinio teismo praktikos separacijos galėtų reikšti Europoje prasidėjusį jurisprudencijos norminimo procesą. Tačiau Lietuvai tai jau praeitas etapas – jis pasibaigė Konstituciniam Teismui išaiškinus, kad visi Aukščiausiojo Teismo baigiamieji aktai, o ne tik paskelbti „Teismų praktikos“ biuletenyje, turi precedento galią.

Kita vertus, yra ir valstybių, kurių aukščiausieji teismai nėra nustatę panašių mechanizmų, pvz., Slovėnija. Tačiau šiose valstybėse yra aiški bendrųjų teismų tendencija vis dažniau remtis aukščiausių nacionalinių instancijų praktika, kuri paremta ir viršnacionaline jurisprudencija.

Teisei tapus europietiškai, įvairūs šaltiniai susipina. Kaip nacionaliniai teismai susieja skirtingus Europos teisės šaltinius?

A. Driukas:

Dar kartą priminsiu, kad didelė dalis – apie 20 proc., t. y. apie penktadalis, kiekvienos valstybės narės nacionalinių teisės aktų yra europinės kilmės. Taigi šaltinių derinimo apimtis tikrai didelė. Siekdami užtikrinti teisės vienovę, o tai reiškia – išvengti prieštaravimų tarp nacionalinės ir viršnacionalinės normos, aukščiausieji teismai naudoja visą arsenalą panašių metodų.

Pagrindinė ir svarbiausia susipinančių šaltinių derinimo ir susiejimo priemonė – vis labiau įsišaknijantis veikimas vadinamuoju numatymo režimu, t. y. prašymai dėl prejudicinių sprendimų ir konsultacinių išvadų.

Pagrindinė ir svarbiausia susipinančių šaltinių derinimo ir susiejimo priemonė – vis labiau įsišaknijantis veikimas vadinamuoju numatymo režimu, t. y. prašymai dėl prejudicinių sprendimų ir konsultacinių išvadų (Aukščiausiasis Teismas kiekvienais metais vidutiniškai pateikia po du prašymus dėl prejudicinio sprendimo ir kol kas nėra kreipęsis į EŽTT dėl konsultacinės išvados).

Kita šiuo atžvilgiu vis daugiau svarbos įgyjanti priemonė, apie kurią jau užsiminiau, – lyginamoji teisė. Ji gali padėti teismams taikyti viršnacionalinę normą, pvz., pasisemti įkvėpimo kuo aiškesniems ir išsamesniems argumentams iš kitų valstybių narių teismų nacionalinių ir viršnacionalinių normų aiškinimo ir taikymo, nustatyti geriausią praktiką, naujoviškus sprendimus ir bendrus principus įvairiose teisės sistemose, ypač kai aukščiausieji teismai susiduria su visiškai nauja problema arba kai nacionaliniu lygmeniu ekspertų nuomonės nuolat skiriasi, arba kai nacionalinė teismų praktika dar nėra nusistovėjusi. Lyginamoji teisė gali ir paskatinti perimti „geresnį“, tobulesnį nacionalinį teisinį reguliavimą.

D. Bublienė:

Vėlgi atkreipsiu dėmesį į Tinklo tyrimą, kuris rodo, kad apie trečdalis Sąjungos aukščiausiųjų teismų retai taiko lyginamąją teisę arba neturi įprastos praktikos ja remtis savo sprendimuose. Be to, lyginamųjų atsakymų ieškoma geografiškai, istoriškai ar kultūriškai panašiose ar gimininingose teisinėse sistemose, pvz., Šiaurės šalių ratas ar bendros istorijos siejamos Slovakija ir Čekija. Beje, Aukščiausiojo Teismo sprendimuose lyginamoji argumentacija nors ir nėra dažna, tačiau ji paplitusi rengiantis bylai.

Kaip minėjote, pagrindiniai nacionalinės teismų praktikos derinimo mechanizmai yra prašymas dėl prejudicinio sprendimo ir prašymas pateikti konsultacinę išvadą. Prašytume juos pakomentuoti plačiau.

D. Bublienė:

Nacionalinis teisėjas tampa pagrindiniu Europos teisės sistemos veikėju keliais lygmenimis, o tai reikalauja nuolatinio ir kuo aktyvesnio dialogo.

Aukščiausieji teismai turi ne tik teisę, bet ir pareigą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Vien tai turėtų skatinti juos būti aktyvius.

Dauguma aukščiausiųjų teismų reguliariai teikia prejudicinius prašymus, nors ir jų skaičius skirtingas. Tiesa, Kipro ir Estijos aukščiausieji teismai retai prašo prejudicinių sprendimų.

Priminsiu, kad aukščiausieji teismai turi ne tik teisę, bet ir pareigą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Vien tai turėtų skatinti juos būti aktyvius. Tačiau aktyvumas inicijuojant prašymus skiriasi: vienų

valstybių (pvz., Portugalijos, Prancūzijos, Kroatijos, Graikijos, Estijos, Belgijos) praktikoje dažniausiai tokio prašymo iniciatyva kyla iš šalių; Švedijoje ir Latvijoje, priešingai, paprastai teisėjai savo iniciatyva teikia tokį prašymą. Vis dėlto daugumoje aukščiausiųjų teismų, tarp jų – ir Lietuvoje, iniciatyva kyla ir iš šalių, ir iš teismo.

Tiesa, kai kurie (Suomijos, Lietuvos) aukščiausieji teismai, savo iniciatyva nuspręsdami perduoti prejudicinį klausimą ESTT, išklauso šalių nuomones dėl tokio perdavimo. Taip užtikrinama, kad diskusijos būtų sąžiningos, būtų gauta reikiama informacija, pačioms šalims įsigilinus į bylą. Kolegas iš kitų Europos aukščiausiųjų teismų sudomino tokia patirtis. Ji buvo pristatyta kaip unikalus sektinas, novatoriškas požiūris. Pabrėšiu, kad Aukščiausiasis Teismas ne tik prašo šalių nuomonių dėl prejudiciniame paklausime keltinų klausimų, kai nagrinėdamas bylą iš esmės nusprendžia kreiptis į ESTT, bet, kaip jau minėta (siekdamas kuo geriau atsižvelgti į prejudicinį sprendimą *Kubera* byloje), ir kasacinių skundų atrankos etape prašo dalyvaujančių byloje asmenų specialiai išreikšti nuomonę atsiliepime į kasacinį skundą dėl kasatoriaus prašymo kreiptis dėl prejudicinio sprendimo, aišku, jei toks prašymas reiškiamas. Suomijos Aukščiausiasis Teismas pažengęs dar toliau – jis sistemingai leidžia šalims komentuoti kreipimosi projektą. Šioje procedūroje pagrindinį vaidmenį atlieka šalys ir advokatai, nors tik teismas gali nuspręsti, ar reikia pateikti tokį prašymą.

Teismo ir bylos dalyvių keitimasis nuomonėmis rengiant kreipimąsi neabejotinai turi įtakos kreipimosi turiniui. Juk nuo kreipimosi turinio priklauso, kiek prasmingo, tikslaus ESTT atsakymo bus sulaukta. Na, o tokiu komunikavimu įprasminamas ne tik teismo bendradarbiavimas su šalimis, jų atstovais, kuriant Europos teisę, bet kartu ir teismo veiklos skaidrumas.

Klausiančiojo teismo pozicijos išdėstymas nėra įprasta Tinklo valstybių narių aukščiausiųjų teismų praktika.

Dar kitose šalyse, pvz., Nyderlanduose, Aukščiausiasis Teismas atsižvelgia į generalinio advokato, kuris gali teikti pasiūlymus dėl ESTT pateiktinų klausimų, nuomonę.

Teismo ir bylos dalyvių keitimasis nuomonėmis rengiant kreipimąsi neabejotinai turi įtakos kreipimosi turiniui. Juk nuo kreipimosi turinio priklauso, kiek prasmingo, tikslaus ESTT atsakymo bus sulaukta. Na, o tokiu komunikavimu įprasminamas ne tik teismo bendradarbiavimas su šalimis, jų atstovais, kuriant Europos teisę, bet kartu ir teismo veiklos skaidrumas.

Tiesa, aukščiausieji teismai skirtingai naudojasi galimybe paklausime pateikti savo poziciją dėl keliamo klausimo. Tiksliau – klausiančiojo teismo pozicijos išdėstymas nėra įprasta Tinklo valstybių narių aukščiausiųjų teismų praktika. Pavyzdžiui, Kipro Aukščiausiasis Teismas atmeta šią praktiką, nes, jo manymu, būtų pažeistas nešališkumas, turint galvoje tai, kad, pagal Kipro reguliavimą, prejudicinis klausimas gali būti pateiktas tik kurios vienos iš šalių iniciatyva. Nyderlandų ir Vokietijos aukščiausiuosiuose teismuose nėra įprasta teismui išdėstyti savo poziciją, tačiau tai palikta bylą nagrinėjančios kolegijos nuožiūrai: jei mano esant reikalinga, gali ją išdėstyti.

Kai kurie aukščiausieji teismai prie prašymo priimti prejudicinį sprendimą prideda savo poziciją dėl keliamo klausimo, ypač siekdami padėti ESTT geriau suprasti užduoto klausimo kontekstą, skubumą ir svarbą, taip pat pabrėžti ESTT atsakymo padarinius ir teisinį poveikį vidaus teisės sistemai.

Priešingai, kai kurie kiti (pavyzdžiui, Lietuvos, Latvijos, Vengrijos, Kroatijos, Čekijos, Ispanijos ir Austrijos) aukščiausieji teismai prie prašymo priimti prejudicinį sprendimą prideda savo poziciją dėl keliamo klausimo, ypač siekdami padėti ESTT geriau suprasti užduoto klausimo kontekstą, skubumą ir svarbą, taip pat pabrėžti ESTT atsakymo padarinius ir teisinį poveikį vidaus teisės sistemai. Šie teismai laikosi nuomonės, kad ESTT supažindinimas su klausiančiojo teismo pozicija turi realių pranašumų.

Pagrindinė išvada, ir tai yra esmė, – argumentuotas procesinis dialogas tarp nacionalinių ir viršnacionalinių teismų, pasireiškiantis nuorodomis į Europos teisės normas nacionalinių teismų sprendimuose, ESTT ir EŽTT praktiką, taip pat naudojant bendradarbiavimo mechanizmus, praturtino teismų praktiką, sudarė galimybę keistis mintimis, idėjomis ir, kas ypač svarbu, daryti abipusę įtaką.

Dar viena svarbi procesinio bendradarbiavimo priemonė yra Konvencijos 16-asis protokolas, pagal kurį aukščiausieji teismai gali prašyti EŽTT pateikti konsultacines išvadas principiniais klausimais, susijusiais su Konvencijoje ar jos protokoluose nustatytų teisių ir laisvių aiškinimu ar taikymu.

ESTT ir EŽTT praktika linkusi suartėti (vadinamoji Bosforo prezumpcija). Praktikoje matome vis didesnį ES svorį saugant pagrindines teises, todėl naudotis 16-uoju protokolu konkrečioje byloje gali būti nei būtina, nei tikslinga.

G. Juodkaitė-Granskienė:

Deja, ši priemonė vis dar nėra plačiai naudojama kaip kreipimasis dėl prejudicinio sprendimo. Jei neklystu, EŽTT iki 2025 m. sausio yra pateikęs septynias konsultacines išvadas ir atmetė tris prašymus. Aukščiausiasis Teismas dar nėra pasinaudojęs 16-ojo protokolo galimybėmis.

Žinau, kad ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų kolokviume bandyta išsiaiškinti priežastis, kodėl taip retai naudojama ši procedūra. Ir tokių priežasčių ne viena. Pagrindinė – aukščiausiesiems teismams nekilo tokių teisės klausimų, kurie dėl savo pobūdžio, naujumo ir (ar) sudėtingumo atitiktų poreikį prašyti konsultacinės išvados. Pavyzdžiui, 17 Rumunijos Aukščiausiojo Teisingumo ir Kasacinio Teismo pateiktų prašymų dėl nuomonės buvo pripažinti neatitinkančiais 16-ajame protokole nustatytų (pirmiau nurodytų) kriterijų, o Nyderlandų Aukščiausiojo Teismo pasiūlymų prašyti EŽTT konsultacinės nuomonės, kaip neatitinkančių poreikio prašyti tokios nuomonės, nepalaikė generaliniai advokatai.

Kita vertus, kaip jau minėta, ES valstybių narių teismai gali prašyti ESTT prejudicinio sprendimo. Kaip žinoma, ESTT ir EŽTT praktika linkusi suartėti (vadinamoji Bosforo prezumpcija). Praktikoje matome vis didesnį ES svorį saugant pagrindines teises, todėl naudotis 16-uoju protokolu konkrečioje byloje gali būti nei būtina, nei tikslinga.

Aišku, svarbus argumentas, kurį iškėlė ne vienas aukščiausiasis teismas (pvz., Suomijos, Nyderlandų), yra ir proceso trukmė, ji neabejotinai ilgėja, jei kreipiamasi į EŽTT.

Be to, šalyse, kuriose yra daugiau nei viena aukščiausia jurisdikcija (pvz., Belgijoje aukščiausioji kompetencija paskirstyta tarp Kasacinio Teismo, Valstybės Tarybos ir Konstitucinio Teismo, Lietuvoje – tarp Konstitucinio, Aukščiausiojo ir Vyriausiojo administracinio teismų), toks kompetencijos paskirstymas objektyviai sumažina aukščiausiojo teismo poreikį kreiptis dėl konsultacinės išvados.

A. Driukas:

Kaip matyti, Konvencijos 16-asis protokolas ir ESTT prejudicinio sprendimo mechanizmas yra viena kitą papildančios priemonės. Tačiau EŽTT konsultacinė išvada, priešingai nei prejudicinis sprendimas, nėra visiems privaloma, taigi ir neturi *erga omnes* (dėl visų) poveikio. Beje, kolokviume kilo diskusija, ar konsultacinės išvados kartu su EŽTT sprendimais neturėtų būti pripažintos turinčiomis tokį poveikį.

Vis dėlto, nepaisant nedidelio pateiktų konsultacinių išvadų skaičiaus, jos pamažu randa savo vietą valstybių narių jurisprudencijoje: teismai, kurie prašė EŽTT nuomonės, ją nurodė savo sprendimo motyvuose (Estija ir Prancūzija); šiomis išvadomis gali vadovautis ir kiti Europos Tarybos šalių teismai. Tokios praktikos jau yra, pvz., Švedijos, Italijos Aukščiausieji Teismai, nors Švedija ir Italija 16-ojo protokolo dar neratifikavo, pasirėmė Konvencijos konsultacine išvada Prancūzijos Kasaciniam Teismui surogatinės motinystės klausimu. Nėra kito paaiškinimo, kaip tik tas, kad šie aukščiausieji teismai laikėsi požiūrio, jog Strasbūro teismo išvada yra vienas pagrindinių Konvencijos aiškinimo šaltinių.

O jeigu pažvelgtume dar globaliau... Europos teisė neabejotinai skleidžia savo įtaką už Europos ribų. Kokia ji?

D. Bublienė:

Natūralu, kad ne visų teismų galimybės, pirmiausia finansinės ir personalo, šioje srityje yra vienodos.

Vienas iš kolegų labai taikliai pacitavo Bernard'ą Stirną, kurio žodžiais tariant, Europai reikia įstatymų, kurių galia peržengtų jos sienas, kad ji išlaikytų savo vietą šiandienos pasaulyje. Akivaizdu, kad Europos teisės įtaka (tiesioginė ir netiesioginė) peržengia Europos sienas. Pvz., tiesioginė įtaka iš esmės kyla iš ES sudarytų susitarimų, kaip antai įtaka šalims kandidatėms arba Europos ekonominės erdvės narėms. Pastarosios narių aukščiausieji teismai, pvz., Norvegijos Aukščiausiasis Teismas, remiasi ESTT sprendimais. Lichtenšteino teismai (o jie daugiausia taiko Austrijos teisę) reguliariai remiasi Austrijos Aukščiausiojo Teismo sprendimais. Taip pat ir šalys, turinčios su ES dvišalius susitarimus, pavyzdžiui, Šveicarija, raginamos suderinti savo įstatymus ir kitus teisės aktus su ES normomis ir taip kartais remtis ESTT sprendimais. Šie procesai rodo didėjančią vadinamąją horizontaliąją europeizaciją.

Europai reikia įstatymų, kurių galia peržengtų jos sienas, kad ji išlaikytų savo vietą šiandienos pasaulyje.

Netiesioginė Europos teisės įtaka pasireiškia per trečiųjų šalių aukščiausiųjų teismų kartais perimamą ESTT ir ypač EŽTT jurisprudenciją, pvz., JAV, Kanadoje ir Lotynų Amerikos šalyse. Tarkim, ESTT ir EŽTT praktika daro didelę įtaką Lotynų Amerikoje dėl Ispanijos Aukščiausiojo Teismo sprendimų. Konvencijos jurisprudencija taip pat turi didelę įtaką Amerikos žmogaus teisių teismui (IACHR) ir Afrikos žmogaus ir tautų teisių teismui (ACHPR). Šiuo atžvilgiu drąsiai galima kalbėti apie vykstantį dar platesnio, nei jau aptartas, tarptautinio lygio teisės fundamentalizavimą.

Apie procesinį bendradarbiavimą jau kalbėjome. O kiek svarbus neprocesinis dialogas? Kiek jis prisideda siekiant žengti koja kojon su laiku, siekiant kuo geriau pažinti Europos teisę, sekti jos aiškinimo tendencijas, naujausius taikymo išaiškinimus?

G. Juodkaitė-Granskienė:

Visi aukščiausieji teismai siekia turėti aparatą ar vidinių priemonių, kurios užtikrintų Europos teisės pažinimą ir tinkamą taikymą.

Žinoma, pirmiausia tai būtų tęstinė Europos teisės stebėsena ir tęstinis jos mokymas įvairiausiomis individualiomis ir organizuotomis formomis. Iš tiesų, visi aukščiausieji teismai siekia turėti aparatą ar vidinių priemonių, kurios užtikrintų Europos teisės pažinimą ir tinkamą taikymą. Aukščiausieji teismai vykdo labai aiškią politiką – daugumoje (net 20-yje) jų yra didesni ar mažesni specializuoti biurai, sekantys ir tiriantys Europos teisę. Visi aukščiausieji teismai siekia turėti aukščiausios kvalifikacijos Europos teisės specialistų, kurie teisėjų pavedimu atlieka Europos teisės tyrimus: rengia Europos teisės turinio, aiškinimo ir veikimo analizes, nuomones dėl atskirų institutų reguliavimo, lyginamąsias studijas, EŽTT ir ESTT teismų praktikos analizes, prejudicinio kreipimosi į ESTT projektus ir kt. Natūralu, kad ne visų teismų galimybės, pirmiausia finansinės ir personalo, šioje srityje yra vienodos. Pavyzdžiui, Ispanijos Aukščiausiajame Teisme yra speciali darbo grupė, o Italijos – biuras, kurie atlieka nuodugnią visų ESTT sprendimų analizę. Ši grupė taip pat seka Konvencijos taikymą ir nacionalinių aukščiausiųjų teismų praktiką, vykdo lyginamosios teisės analizes. Vengrijoje veikia Europos teisės patarėjų tinklas, apimantis visų jurisdikcijų, visų grandžių teisėjus, šio tinklo užduotis – sekti ES teisės ir teismų praktikos raidą (ypač ESTT praktiką) ir teikti teisėjams nuolatinę informaciją bei patarimus dėl Europos teisės aiškinimo ir taikymo. Verta yra dėmesio ir kai kuriose valstybėse (Slovėnijoje, Kroatijoje) įdiegta veiksmų, susijusių su EŽTT arba ESTT sprendimų įgyvendinimu, sistema: į šį mechanizmą įtraukti ir aukščiausiojo teismo teisėjai. Lietuva tuo pasigirti negali.

D. Bublienė:

Džiaugiamės, kad Aukščiausiajame Teisme dirba aukštos kvalifikacijos šios srities teisininkų, turinčių didelę darbo patirtį. Tačiau jų per mažai, kad būtų aprėpti visi būtini darbai. Pritraukti naujų patyrusių darbuotojų, kai siūlomi atlyginimai, palyginti su kitu viešuoju sektoriumi, juo labiau – su privačia praktika, nėra konkurencingi, ne tik kad sudėtinga, bet praktiškai neįmanoma.

Visi aukščiausieji teismai pripažįsta, kad daug naudos jie gauna iš specializuotos pagalbos įvairiuose tinkluose, taip pat specialių mokymo programų, apimančių stažuotes, diskusijų forumus, konferencijas, pažintinius vizitus, skirtus dalytis teismų praktika.

A. Driukas:

Ne mažiau svarbūs tradiciniai ir nepamainomi teisėjų pasitarimai aptariant Europos jurisprudenciją, periodiniai specializuoti biuleteniai ar operatyvūs naujienlaiškiai.

Visi aukščiausieji teismai pripažįsta, kad daug naudos jie gauna iš specializuotos pagalbos įvairiuose tinkluose, taip pat specialių mokymo programų, apimančių stažuotes, diskusijų forumus, konferencijas, pažintinius vizitus, skirtus dalytis teismų praktika. Tai – jau ne kartą čia minėtas ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas, Aukščiausiųjų teismų tinklas Europos Tarybos nariams, ES Europos teisminis tinklas, Europos teisminio mokymo tinklas, Teismų tarybų asociacija.

G. Juodkaitė-Granskienė:

Ypač svarbu turėti prieigą prie viršnacionalinių teismų duomenų bazių ir patarimų, kaip geriausiai jomis naudotis.

Visi aukščiausieji teismai puoselėja ryšius su universitetais: šie įtraukti į teisėjų mokymą, bendrų renginių organizavimą, kad būtų kuo plačiau sužinota apie Europos teisės perspektyvas, būtų išlaikyti aukšti kvalifikacijos standartai, nacionaliniuose teismų sprendimuose būtų atspindėti naujausi Europos teisės pokyčiai ir išaiškinimai.

Visi aukščiausieji teismai puoselėja ryšius su universitetais: šie įtraukti į teisėjų mokymą, bendrų renginių organizavimą, kad būtų kuo plačiau sužinota apie Europos teisės perspektyvas, būtų išlaikyti aukšti kvalifikacijos standartai, nacionaliniuose teismų sprendimuose būtų atspindėti naujausi Europos teisės pokyčiai ir išaiškinimai.

D. Bublienė:

Nėra abejojančių, kad šios iniciatyvos yra visiškai pasiteisinę būdai teismuose diegti europietišką kultūrą. Žinoma, yra ko pasimokyti iš kolegų. Kalbu apie vadinamąją gerąją patirtį. Pavyzdžiui, Aukščiausiasis Teismas savo patirtimi yra prisidėjęs prie kasacinių sprendimų struktūros suvienodinimo parengiant pavyzdinę struktūrą, kuri skatina įtraukti Europos teisės aktus į nacionalinių teismų sprendimus. Arba aukščiausiojo teismo sprendimų indeksavimas pagal Europos teisę: antai Kipro Aukščiausiasis Teismas rengia metinį Teismo sprendimų, kuriuose daroma nuoroda į ES teisę arba Konvenciją, indeksą. Šis leidžia išvengti vidinės praktikos prieštaringumo ir užtikrinti jos nuoseklumą.

...ir trumpas mūsų pokalbio apibendrinimas...

D. Bublienė:

Neįkainojama Lietuvos, jos teismų patirtis patvirtina, kad esame atviri pokyčiams, gebame priimti pozityvias naujoves, pragmatiškus sprendimus, kurie atitinka Europos teisės tikslus ir leidžia mums būti atsakingiems ir už Europos, ir už savo valstybės ateitį.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO VEIKLA IR SUDĖTIS

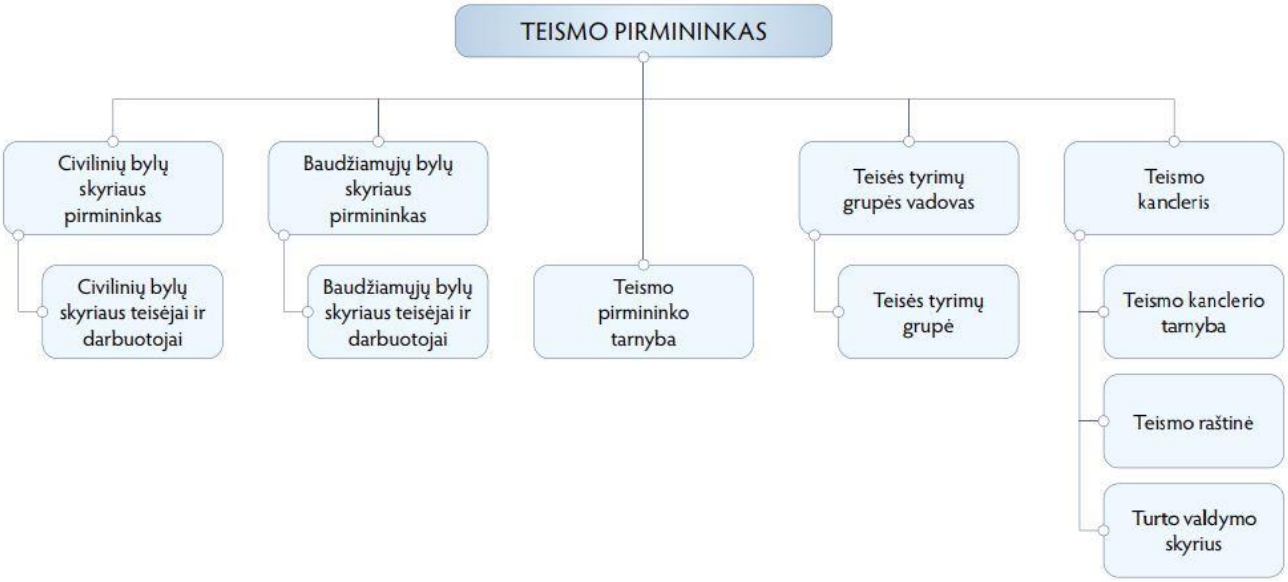

Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. gruodžio 12 d. nutarimu yra nustatytas 32 Aukščiausiojo Teismo teisėjų skaičius. 2024 m. gruodžio 31 d. Teisme dirbo 29 teisėjai (15 – Baudžiamųjų bylų skyriuje, 14 – Civilinių bylų skyriuje), iš jų 11 (iki 2024 m. balandžio 25 d. – 12) – teisės mokslų daktarai. Kartu pažymėtina, kad, 2024 m. gruodžio 17 d. Seimui paskyrus tris naujus teisėjus (vienas iš jų – mokslų daktaras), Teismas darbą 2025 m. pradėjo būdamas visos teisėjų sudėties.

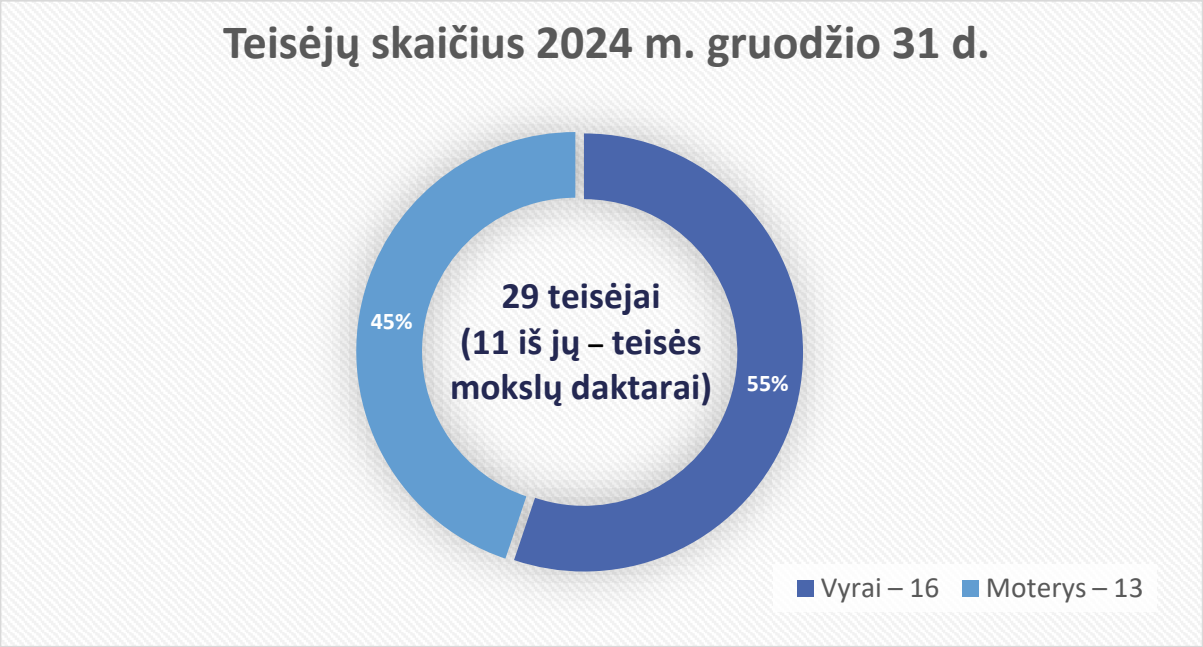

Teisme dirba daugiau kaip 90 valstybės tarnautojų ir kitų darbuotojų. Be jų sklandi ir kokybiška Teismo veikla būtų sunkiai įmanoma.

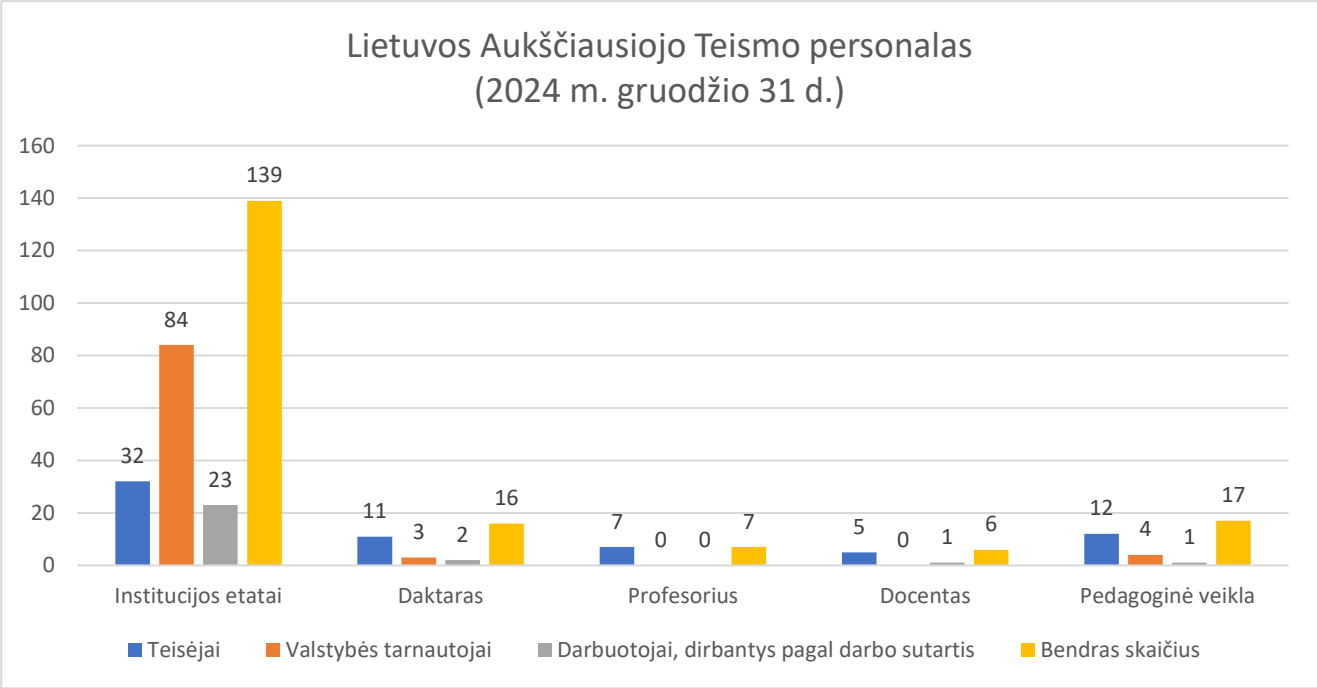

Aukščiausiasis Teismas – vienintelis Lietuvoje teismas, kasacine tvarka nagrinėjantis baudžiamosiose ir civilinėse bylose paduotus ir priimtus kasacinius skundus ir peržiūrintis apeliacine tvarka išnagrinėtose bylose priimtus įsiteisėjusius bendrosios kompetencijos teismų procesinius sprendimus.

Kasaciniam teismui paduotų kasacinių skundų priimtinumo klausimą išsprendžia sudaryta speciali atitinkamai Baudžiamųjų arba Civilinių bylų skyriaus trijų teisėjų atrankos kolegija (toliau – atrankos kolegija). Atrankos metu kasacinė byla nėra išsprendžiama iš esmės – atrankos kolegija šiame etape tik įvertina, ar yra įstatyme nustatytos sąlygos ir pagrindai peržiūrėti bylą kasacine tvarka. Nustačius, kad kasacija yra galima, ir priėmus kasacinį skundą, byla perduodama teisėjų kolegijai nagrinėti iš esmės.

Svarbiausias kasacijos rezultatas – teismų praktikai aktualus teisės taikymas ar aiškinimas konkrečioje byloje. Taip kasacinis teismas ne tik išnagrinėja individualią teisinio ginčo situaciją, bet ir savo sprendimuose plėtodamas teisę užtikrina, kad ji visoje valstybėje būtų taikoma ir aiškinama vienodai. Aukščiausiojo Teismo pateikti išaiškinimai saisto tiek patį kasacinį teismą, tiek kitus bendrosios kompetencijos teismus, nagrinėjančius analogiškas ar iš esmės panašias bylas. Laikantis kasacinio teismo suformuotos praktikos kuriami stabilūs teisiniai santykiai, pasitikėjimas teisingumu ir valstybe.

Aukščiausiajam Teismui įstatymais yra pavesta ir kita svarbi funkcija – spręsti klausimus dėl administracinių nusižengimų, baudžiamųjų ir civilinių bylų atnaujinimo.

Taigi pagrindinė Aukščiausiojo Teismo paskirtis ir funkcijos yra:

- formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus, plėtoti teisę;

- užtikrinti, kad konkrečioje byloje asmens, visuomenės teisės ir teisėti interesai būtų realiai ir veiksmingai apginti ir būtų įvykdytas teisingumas pagal teisę;
- nagrinėti prašymus atnaujinti administracinio nusižengimo, baudžiamąją ar civilinę bylą, kai EŽTT pripažįsta, kad Lietuvos Respublikos teismų sprendimai prieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai (administracinio nusižengimo ir baudžiamojoje byloje – ir tuo atveju, jei Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas pripažįsta, kad sprendimas patraukti asmenį atsakomybėn yra priimtas pažeidžiant Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą), ar Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pripažįsta, kad tam tikras įstatymas ar kitas teisės aktas prieštarauja Konstitucijai, ir šiuo teisės aktu remdamasis teismas konkrečioje asmens byloje priėmė sprendimą, pažeidžiantį šio asmens konstitucines teises ar laisves;
- nagrinėti prašymus atnaujinti administracinio nusižengimo bylą dėl priimant teismo sprendimą padaryto esminio materialiosios ar (ir) proceso teisės pažeidimo;
- nagrinėti pareiškimus atnaujinti baudžiamąją bylą dėl aiškiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo, taip pat naujai paaiškėjusių aplinkybių;
- nagrinėti prašymus atnaujinti civilinę bylą, jeigu bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija.

Bylas Aukščiausiajame Teisme paprastai nagrinėja atitinkamai Baudžiamųjų bylų skyriaus arba Civilinių bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija. Bylas taip pat gali nagrinėti atitinkamai Baudžiamųjų bylų skyriaus arba Civilinių bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija ar atitinkamo skyriaus plenarinė sesija. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija arba plenarinė sesija bylai nagrinėti paprastai sudaroma tais atvejais, kai tinkamas materialiosios ar proceso teisės normos pritaikymas byloje reikštų naują teisės normos aiškinimą teismų praktikoje, byloje atsirastų pagrindas nukrypti nuo Aukščiausiojo Teismo praktikos arba kai byloje yra iškilęs sudėtingas teisės aiškinimo ar taikymo klausimas. Bylai nagrinėti, be kita ko, gali būti sudaroma ir mišri Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus trijų ar išplėstinė septynių teisėjų kolegija, taip pat viso Teismo plenarinė sesija.

Nagrinėdamas bylas Aukščiausiasis Teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių. Apskųstus žemesnės instancijos teismų sprendimus Aukščiausiasis Teismas tikrina tik teisės taikymo aspektu ir yra saistomas paduoto kasacinio skundo, prašymo (pareiškimo) atnaujinti bylą ribų. Sprendimai byloje priimami balsų dauguma. Teisėjų kolegijos teisėjas, turintis kitą nuomonę dėl sprendimo, turi teisę raštu išdėstyti atskirąją nuomonę. Teisėjo atskiroji nuomonė skelbiant sprendimą byloje neskaitoma, bet yra pridedama prie bylos. Aukščiausiojo Teismo priimti sprendimai yra galutiniai ir instancine tvarka neskundžiami.

Išnagrinėjęs bylą ir nustatęs, kad padaryta teisės taikymo klaida, Aukščiausiasis Teismas gali ne tik panaikinti skundžiamą sprendimą ir perduoti bylą nagrinėti pirmosios ar apeliacinės instancijos teismui, bet ir pakeisti sprendimą (-us) arba panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą. Atnaujintose administracinių nusižengimų ir civilinėse bylose Aukščiausiasis Teismas gali priimti ir naują sprendimą. Visa tai sudaro prielaidas operatyviai išnagrinėti bylą, nes Aukščiausiasis Teismas gali pats ištaisyti nustatytas klaidas, negrąžindamas bylos nagrinėti žemesnės instancijos teismui.

Kasacinio teismo nutartyje išdėstyti nurodymai (baudžiamosiose bylose) ir išaiškinimai (civilinėse bylose) yra privalomi teismui, iš naujo nagrinėjančiam bylą, jei Aukščiausiasis Teismas perduoda bylą nagrinėti žemesnės instancijos teismui.

Be bylų nagrinėjimo, Aukščiausiasis Teismas taip pat:

- plėtodamas ir užtikrindamas vienodą teisės aiškinimą ir taikymą bendrosios kompetencijos teismuose, analizuoja nacionalinių, Europos Sąjungos ir tarptautinių teismų praktiką, kitus teisės šaltinius, rengia praktikos apibendrinimus, apžvalgas, viešina informaciją apie savo veiklą:

- 2024 metais parengė Aukščiausiojo Teismo praktikos bylose dėl nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai (BK XXXI skyrius) (III dalis) *(aktyvi nuoroda)*, prekybos žmonėmis (BK 147 straipsnis), išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms (BK 147^1 straipsnis), naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis (BK 147^2 straipsnis) (BK XX skyrius) *(aktyvi nuoroda)* ir statybos rangos *(aktyvi nuoroda)* apžvalgas;
- periodiškai rengia ir viešai savo tinklalapyje skelbia aktualiausios Aukščiausiojo Teismo praktikos atnaujintose administracinių nusižengimų, baudžiamosiose ir civilinėse bylose apžvalgas;
- tvarko visiems Lietuvos bendrosios kompetencijos teismams ir Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui prieinamą Aukščiausiojo Teismo sukurtą elektroninį įrankį, skirtą Aukščiausiojo Teismo praktikoje suformuluotų teisės taikymo ir aiškinimo taisyklių paieškai;

- leidžia biuletenį „Teismų praktika“, jame skelbia Aukščiausiojo Teismo nutartis, teismų praktikos apibendrinimus ir apžvalgas, kurių skelbimui pritarė atitinkamai Baudžiamųjų arba Civilinių bylų skyrius, taip pat EŽTT sprendimų temines santraukas, be to, gali skelbti ir kitą informaciją apie Aukščiausiojo Teismo veiklą, medžiagą, reikšmingą vienodam teisės aiškinimui ir taikymui užtikrinti, teismų praktikai aktualiausių ESTT sprendimų santraukas (nuo 2020 m. Aukščiausiasis Teismas rengia elektroninę, nemokamą, plačiai ir patogiai prieinamą biuletenio „Teismų praktika“ versiją);

- dalyvauja sprendžiant klausimus dėl civilinių bylų teismingumo, kurių kyla tarp administracinių ir bendrosios kompetencijos civilines bylas nagrinėjančių teismų;

- dalyvauja asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, pilietinių teisių atkūrimo (reabilitavimo) procese: specialiojo įstatymo nurodytais pagrindais ir tvarka išduoda teisių atkūrimo pažymėjimus, nagrinėja skundus (teikimus) dėl sprendimo išduoti pažymėjimą arba atsisakyti jį išduoti, pareiškimus dėl pilietinių teisių atkūrimo bylos atnaujinimo;

- nagrinėja skundus dėl Teisėjų garbės teismo sprendimų ir esminių procedūrinių pažeidimų, galėjusių turėti įtakos objektyviam atrankoje dalyvavusių pretendentų į teisėjų vietas įvertinimui;

- atskirais atvejais teikia pastabas ir pasiūlymus dėl įstatymų projektų.

Įstatymų leidėjas 2010 m. gruodžio 31 d. įsigaliojusiais Teismų įstatymo pakeitimais Aukščiausiajam Teismui patikėjo teismų administracinės veiklos priežiūros funkcijas – Aukščiausiojo Teismo pirmininkui pavesta atlikti Lietuvos apeliacinio teismo administracinės veiklos priežiūrą. Tokia priežiūra nepažeidžia teisėjų nepriklausomumo principo, nes apima tik organizacinės veiklos kontrolę.

2024 metais vykdydamas Lietuvos apeliacinio teismo administracinės veiklos priežiūrą Aukščiausiasis Teismas:

- analizavo atsitiktinės atrankos būdu atrinktų Lietuvos apeliacinio teismo baigiamųjų aktų baudžiamosiose bylose atitiktį Teisėjų tarybos 2016 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 13P-65-(7.1.2) patvirtintiems Rekomenduojamiems teismų procesinių sprendimų kokybės standartams;

- rengė Lietuvos apeliacinio teismo administracinės veiklos aptarimus.

REIKŠMINGIAUSIA BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS PRAKTIKA

TEISMO (TEISĖJO) NEPRIKLAUSOMUMO IR NEŠALIŠKUMO PRINCIPAS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 44 straipsnio 5 dalyje, 58, 59 straipsniuose įtvirtintas teismo nešališkumo principas baudžiamajame procese suprantamas kaip suinteresuotų bylos baigtimi proceso dalyvių, ypač kaltinamojo, garantija į tai, kad baudžiamąją bylą išnagrinėtų teismas (teisėjas), neturintis suinteresuotumo tam tikra bylos baigtimi, taip pat neturintis ir neišreiškiantis išankstinio nusistatymo (nuomonės) prieš kurį nors proceso dalyvį. Taigi nešališkumo principas reikalauja, kad baudžiamąją bylą išnagrinėtų teismas (teisėjas), nesuinteresuotas tam tikra bylos baigtimi, o teismo procesas būtų organizuojamas, proceso veiksmai būtų atliekami, su bylos nagrinėjimo teisme dalyviais būtų bendraujama taip, kad proceso metu negalėtų susidaryti įspūdis, jog proceso metu vienai iš proceso šalių reiškiamas išankstinis priešiškumas ar palankumas.

Teismas pripažįstamas šališku, kai bylą nagrinėja nors vienas teisėjas, negalintis dalyvauti procese dėl BPK 58 straipsnyje išvardytų priežasčių, be kita ko, tuo atveju, jei proceso dalyviai motyvuotai nurodo kitokias aplinkybes, keliančias pagrįstų abejonių teismo (teisėjo) nešališkumu. Sprendžiant, ar konkrečiu atveju yra pagrindas abejoti teismo (teisėjo) nešališkumu, svarbu tai, ar tokia abejonė yra paremta faktiniais duomenimis, rodančiais šališkumo požymių buvimą. Taigi proceso dalyviai, norėdami pareikšti nušalinimą teismui remdamiesi pirmiau nurodytu pagrindu, nušalinimą turi grįsti tik aplinkybėmis, kurios kelia pagrįstų abejonių dėl teismo (teisėjo) nešališkumo, ir jų buvimą argumentuoti (motyvuoti). Pažymėtina, kad EŽTT yra taip pat ne kartą pabrėžęs, jog nešališkumo reikalavimo pažeidimui konstatuoti vien tik šalių nuomonės nepakanka – turi būti nustatytos aplinkybės, liudijančios teismo suinteresuotumą priimti sprendimą, palankų vienai kuriai nors proceso šaliai, ar tendencingą proceso organizavimą. Ar konkrečioje byloje yra pateisinamas pagrindas abejoti, kad konkretus teisėjas stokoja nešališkumo, nuteistojo (kaltinamojo) požiūris, nors ir yra svarbus, nėra lemiamas. Svarbiausią reikšmę turi tai, ar tokia abejonė gali būti laikoma pagrįsta (EŽTT 1993 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Fey prieš Austriją*, peticijos Nr. 14396/88; 2010 m. sausio 6 d. sprendimas byloje *Vera Fernandez-Huidobro prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 74181/01).

2024 metais Aukščiausiasis Teismas nagrinėtose bylose ne kartą sprendė klausimus, susijusius su įvairiais teismo (teisėjo) nešališkumo principo laikymosi aspektais, ir pateikė reikšmingų išaiškinimų.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs bylas, kuriose buvo teigiama, jog bylas nagrinėję teisėjai turėjo išankstinį nusistatymą ir anksčiau buvo išdėstę savo nuomonę dėl kaltinamųjų kaltės padarius nusikalstamas veikas, išaiškino, kada kyla pagrindas abejoti teisėjo, anksčiau priėmusio su ta pačia baudžiamąja byla susijusių procesinių sprendimų, nešališkumu:

Aplinkybės, jog teisėjas yra nagrinėjęs kaltinamojo bendrininko (asmens, kaltinamo dėl tos pačios nusikalstamos veikos) baudžiamąją bylą, savaime nepakanka sukelti abejonei dėl šio teisėjo nešališkumo vėliau nagrinėjamoje byloje. Problema dėl teisėjo nešališkumo, be kita ko, kyla tuo atveju, kai ankstesniame sprendime (nuosprendyje) jau išdėstytas detalus asmens, kurio baudžiamojoje byloje vėliau ginčijamas teisėjo nešališkumas, vaidmens kelių asmenų bendrai padarytoje nusikalstamoje veikoje vertinimas, būtent kai tame sprendime išdėstytas konkretus jo dalyvavimo veikoje kvalifikavimas, ar šis sprendimas traktuotinas kaip nustatęs, kad toks asmuo atitinka visus požymius, būtinus siekiant pripažinti jį padariusiu nusikalstamą veiką. Konkrečios bylos aplinkybėmis tai gali būti vertinama kaip išankstinis asmens, teisiamo vėlesniame procese, kaltumo klausimo sprendimas, taigi

gali sukelti objektyviai pagrįstų abejonių, kad atitinkamas teismas (teisėjas) jau vėliau teisiamo asmens baudžiamosios bylos nagrinėjimo pradžioje turėjo išankstinę nuomonę dėl bylos esmės. Europos Žmogaus Teisių Teismo <...> praktikoje nurodyta, kad objektyviai pagrįstos abejonės teisėjo nešališkumu paprastai nustatomos tais atvejais, kai nacionaliniai teismai, be faktinių aplinkybių, susijusių su vėliau kitoje byloje teisiamu asmeniu, išdėstymo, pateikė ir tokio asmens veikų teisinį vertinimą.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-60-648/2024 (aktyvi nuoroda)

BPK 58 *straipsnyje nėra nustatyto draudimo, prokurorui įvykdžius teismo nurodymus ir perdavus bylą su kaltinamuoju aktu nagrinėti pirmosios instancijos teismui, bylą nagrinėti tos pačios sudėties teismui, nes tai nėra pakartotinis bylos nagrinėjimas BPK 58 straipsnio prasme. Tai, kad teismas, kuris priėmė nutartį perduoti bylą prokurorui, o prokurorui įvykdžius nurodymus ir perdavus bylą teismui su kaltinamuoju aktu, toliau nagrinėja bylą iš esmės ir priima teismo baigiamąjį aktą, savaime negali būti laikoma pagrindu pripažinti teismą šališku objektyviuoju aspektu. Tačiau teismas nutartyje perduoti bylą prokurorui turi vengti bylos faktinių aplinkybių ir įrodymų vertinimo, pateikto kaltinimo teisinio vertinimo ir išvadų dėl kaltinamojo, taip pat ir kitų asmenų, kurie nėra kaltinami nagrinėjamoje byloje, kaltumo, taip siekdamas nepakenkti teisingam bylos nagrinėjimui vėlesniame procese.*
Baudžiamoji byla Nr. 2K-277-648/2024 (aktyvi nuoroda)

Bylose, kuriose kilo klausimas dėl teismui (teisėjui) nušalinimą reiškiančio asmens piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis ir dirbtinio nušalinimo pagrindų sukūrimo, kasacinis teismas nurodė:

Sprendžiant teismo nušalinimo klausimą, kiekvienu atveju turi būti motyvuotai nurodytos realios ir objektyviai esančios, o ne dirbtinai sukurtos aplinkybės. Kitu atveju tokios aplinkybės, kuriomis realiai siekiama ne užtikrinti nušalinimo institutu saugomų proceso dalyvių teises, o daryti poveikį teismui (teisėjui), trukdyti vykdyti teisingumą ir vilkinti baudžiamąjį procesą, negali būti pripažintos pagrįstomis BPK 58 straipsnio 1 dalies 4 punkto prasme. Priešingas tokių aplinkybių vertinimas būtų nesuderinamas su baudžiamajam procesui, kurio sudėtinė dalis yra bylos nagrinėjimas teisme, keliamais nešališkumo, teisingumo ir sąžiningumo reikalavimais, kartu sudarytų sąlygas procese dalyvaujantiems asmenims piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis, siekiant baudžiamojo proceso paskirčiai prieštaraujančių tikslų.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-62-495/2024 (aktyvi nuoroda)

Tiek EŽTT, tiek nacionalinių teismų praktikoje yra išaiškinta, kad sprendžiant, ar priežastis abejoti teismo nepriklausomumu ar nešališkumu yra pagrįsta, bylos šalies išreikšta abejonė yra svarbi, bet ne lemiama. Lemiamą reikšmę turi tai, ar nuogąstavimas gali būti laikomas objektyviai pagrįstu. Priešingu atveju, perdavus bylą nagrinėti kitam teisėjui ar teismui, būtų sudarytos sąlygos teisingumą vykdyti ne tam teismui, kuris pagal įstatymo nustatytas teismingumo taisykles turi nagrinėti bylą, arba ne tam teisėjui, kuriam teisės aktų nustatyta tvarka priskirta nagrinėti konkrečią bylą, o tam teismui ir (ar) teisėjui, kurį pasirinko vienas ar kitas byloje dalyvaujantis asmuo.
Teisė į nešališką teismą negali būti aiškinama ir įgyvendinama taip, kad asmuo, pažeidęs teisę, nesant bylą nagrinėti galinčio teismo ar teisėjo, apskritai negalėtų būtų patrauktas teisinėn atsakomybėn už šį pažeidimą, t. y. atsidurtų už teisės ribų, o asmenys, kurių teisės pažeistos, negalėtų veiksmingai pasinaudoti konstitucine teise į savo pažeistų teisių teisminę gynybą.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-235-1214/2024 (aktyvi nuoroda)

Spręsdamas dėl teismo (teisėjo) nešališkumo principo užtikrinimo parengiamojoje teismo proceso stadijoje, kai apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija atmeta gynybos prašymą, kuris glaudžiai susijęs su vienu esminių apeliacinio skundo argumentų, kasacinis teismas, įvertinęs parengiamosios teismo posėdžio dalies paskirtį, taip pat teismo nešališkumo ir proceso išsamumo bei greitumo reikalavimus, konstatavo:

Jeigu parengiamojoje teismo proceso stadijoje pateikiamas prašymas, tiesiogiai ar netiesiogiai sutampantis su apeliaciniame skunde nurodytais prašymais ir (ar) argumentais, yra akivaizdžiai nepagrįstas, tokiu atveju apeliacinės instancijos teismas gali jį apsvarstyti ir motyvuotai atmesti.
Tai, jog bylą nagrinėjantis teismas priima gynybai nepalankių procesinių sprendimų, savaime nelemia teismo šališkumo. Tik teisėjo (teismo) išankstinis pasisakymas negalutiniuose teismo sprendimuose dėl įtarimų pagrįstumo ar faktinių bylos aplinkybių vertinimo paprastai rodo išankstinę teisėjo nuomonę dėl bylos baigties.
Akivaizdžiai nepagrįsto prašymo parengiamojoje teismo proceso stadijoje atmetimas nepažeidžia kaltinamojo procesinių teisių, įskaitant teisę į nešališką teismą. Jei teismas tenkintų prašymus, kuriuos realizuoti užtrunka ilgą laiko tarpą, nors jau teikiant prašymą aišku, kad gauta informacija neturi teisinės reikšmės nagrinėjamai bylai, kiltų grėsmė pažeisti kaltinamojo teisę į pagrįstos trukmės procesą.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-256-976/2024 (aktyvi nuoroda)

NUSIKALSTAMOS VEIKOS VALSTYBĖS TARNYBAI IR VIEŠIESIEMS INTERESAMS

Konstitucinis Teismas, formuodamas konstitucinę valstybės tarnybos sampratą, yra konstatavęs, kad valstybės tarnyba yra asmenų profesinė veikla, susijusi su viešojo intereso užtikrinimu, valstybės tarnybos samprata yra neatskiriamai susijusi su valstybės, kaip visos visuomenės organizacijos, paskirtimi užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Taigi, valstybės įstaigos turi tarnauti žmonėms, o valstybės tarnautojai, atlikdami savo funkcijas, turi vadovautis nesavanaudiškumo, sąžiningumo, nešališkumo, teisingumo, viešumo ir skaidrumo principais.

Nusikalstamomis veikomis valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams kenkiama valstybės institucijų veiklai, tarnybos autoritetui ir viešajam interesui, trukdoma normaliai funkcionuoti valstybės tarnybai.

2024 metais Aukščiausiasis Teismas, toliau plėtodamas savo praktiką dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, pasisakė įvairiais aktualiais šių nusikalstamų veikų požymių aspektais.

Vienoje iš bylų, kurioje kilo klausimas, ar AB „Energijos skirstymo operatorius“ (toliau – ESO) atitinkami darbuotojai gali būti pripažinti valstybės tarnautojams prilygintais asmenimis, kasacinis teismas nurodė:

Vartotojų aprūpinimas elektros ir dujų energija yra viešoji paslauga, kurią teikia ESO, kaip elektros ir gamtinių dujų skirstomųjų tinklų operatorius. Elektros ir gamtinių dujų tiekimas yra daugialypis procesas, apimantis įvairius etapus – vartotojų poreikių nustatymą, investicinių objektų sąrašų pagal atitinkamą metodiką sudarymą, investicinių projektų vykdymą, šių procesų kontrolę ir kt. Tinkamas šio proceso įgyvendinimas neatsiejamas nuo įvairių sričių specialistų jiems priskirtų funkcijų kokybiško atlikimo. Taigi, visuomenė turi interesą, kad kiekvienas iš šio proceso etapų, kaip vientiso elektros ir dujų energijos proceso dalis, būtų vykdomas patikimai, kokybiškai, nešališkai ir efektyviai.
<...> kiekvieno iš šių asmenų [projektų vadovų] tinkamas savo funkcijų neperžengiant jiems pagal pareigas priskirtos kompetencijos atlikimas prisideda prie bendrų ESO, kaip elektros ir gamtinių dujų skirstomųjų tinklų operatoriaus, funkcijų vykdymo, o visuomenė turi interesą, kad šios funkcijos būtų vykdomos tinkamai, teisėtai ir nešališkai. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad teismas,

pripažindamas, jog šie asmenys nagrinėjamu atveju laikytini valstybės tarnautojams prilygintais asmenimis, baudžiamojo įstatymo taikymo klaidos nepadarė.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-74-594/2024 (aktyvi nuoroda)

Kasacinis teismas pirmiau nurodytoje byloje taip pat pasisakė dėl kyšio dalyko, pažymėdamas, kad į dovanų krepšelius įdėti grynieji pinigai sietini su siekiu papirkti, paveikti ESO darbuotojus, kad šie padėtų pasiekti kyšio davėjo norimą tikslą, todėl laikytini kyšiu. Kartu kasacinis teismas, pasisakydamas dėl dovanų krepšeliuose, be grynųjų pinigų, buvusių maisto produktų ir alkoholinių gėrimų, konstatavo:

Reprezentacinių, verslo dovanų teikimas švenčių ar kitomis progomis yra įprasta praktika, verslo etiketas, kurio laikosi įvairūs verslo subjektai. Tokios praktikos kriminalizavimas neatitinka BK 227 straipsnio paskirties ir ją iškreipia. Kiekvienu atveju sprendžiant, ar konkretus atlygis laikytinas verslo, reprezentacine dovana, ar kyšio dalyku, vertintina, ar konkrečiu atlygiu siekiama neteisėtai paveikti valstybės tarnautojus arba jiems prilygintus asmenis.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-74-594/2024 (aktyvi nuoroda)

Spręsdamas dėl asmeninės naudos kaip piktnaudžiavimo bei kyšininkavimo ir prekybos poveikiu nusikaltimų požymio, kasacinis teismas išaiškino:

Atsižvelgiant į asmeninės naudos turinio plačias ribas ir galimų formų įvairovę, šio kvalifikuojamojo požymio taikymas galimas tik tokiu atveju, kai prieinama prie konkrečiomis bylos aplinkybėmis patvirtintos išvados, kad dėl siekiamos asmeninės naudos pobūdžio piktnaudžiavimo nusikaltimas yra įgijęs aiškiai didesnį pavojingumą. Be to, pats terminas „asmeninė nauda“ suponuoja išvadą, kad naudos gavėjas pirmiausia yra pats šio nusikaltimo subjektas. Todėl tam, kad piktnaudžiavimas įgytų didesnį pavojingumą ir atitiktų kvalifikuotosios piktnaudžiavimo sudėties požymius, turi būti nustatyta, kad tokios naudos buvo siekiama pačiam piktnaudžiautojui ar jo artimiems asmenims. Vien tik dvasinio, emocinio turinio nauda, kuri gaunama teikiant pagalbą bei paramą draugui ar kitam asmeniui, nors ir neteisėtą, neturi būti suprantama kaip piktnaudžiavimą kvalifikuojantis požymis.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-1-788/2024 (aktyvi nuoroda)

Visų pirma, neturtinės (asmeninės) naudos, kaip ir turtinės, neteisėtas siekimas ar jos gavimas, kaip korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymis, turi būti aiškiai nustatytas, motyvuotas, o ne menamas, numanomas ar spėjamas, pagrįstas konkrečiomis byloje nustatytomis aplinkybėmis, o ne pernelyg bendro pobūdžio, formaliais teiginiais.
Antra, asmenį kaltinant tuo, kad jis naudą gavo ir kito asmens naudai, tokia nauda taip pat turi būti ne preziumuojama, o įrodoma. Taigi, įrodinėjant, kad naudą iš korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos gavo ne tik pats kaltinamasis, bet ir kitas fizinis ar juridinis asmuo, būtina nustatyti kaltinamojo ir to kito asmens ryšį. Inkriminuojant iš korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų gautą naudą ne tik sau, bet ir kitam asmeniui, paprastai turi būti nustatyta, kad tokia nauda gauta kaltininko giminėms, šeimos nariams ar kitiems asmenims, su kuriais valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo susijęs draugystės, partnerystės ar pan. ryšiais. Taip pat būtina pagrįsti, kokią naudą – turtinę ir (ar) neturtinę – gavo tas kitas asmuo.
Trečia, nors turtinio kyšio vėlesnis panaudojimas pats savaime neturi teisinės reikšmės kvalifikuojant asmens veiką kaip korupcinio pobūdžio nusikaltimą, tačiau aplinkybė, kad nei kaltininkas, nei su juo susiję asmenys negavo turtinės naudos, gali būti reikšminga sprendžiant, ar tam tikras atlygis yra kyšis, o ne netinkamai ar net neteisėtai (bet ne nusikalstamai) gauta parama ir pan.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-18-976/2024 (aktyvi nuoroda)

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs su UAB koncernu „MG Baltic“ susijusią politinės korupcijos bylą, be kita ko, pateikė svarbių išaiškinimų, susijusių su kyšininkavimu už teisėtą veikimą, konstituciniu Seimo nario laisvojo mandato principu, vertindamas tokį veikimą:

Pripažįstant atlygį kyšiu svarbu tai, ar šis atlygis, nebūdamas oficialiai reglamentuojamų santykių dalis, siejamas būtent su valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens įgaliojimų vykdymu arba jo išimtine padėtimi ar palankumu.
Nuteistieji veikos padarymo metu buvo Lietuvos Respublikos Seimo, kuris pagal Konstitucijos 5 straipsnį yra viena iš trijų Lietuvos valstybės valdžių, nariai. Atitinkamai Konstitucijos 59 straipsnis nustato, kad Seimo nariai vadovaujasi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine. Konstitucijos 60 straipsnyje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, jis reiškia, kad Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus pačioje Konstitucijoje expressis verbis *(aiškiais žodžiais, tiesiogiai) nurodytą arba implicitiškai numatytą atlyginimą: 1) atlyginimą, apimantį Seimo nario pareigas Seime, taip pat tokias pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma eiti tik būnant Seimo nariu; 2) atlyginimą už Ministro Pirmininko ar ministro pareigas; 3) atlyginimą už kūrybinę veiklą, kurią jis atlieka ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas.*
<...> išrinktas Seimo nariu asmuo nėra laisvas veikti savo asmeniniais interesais, to neleidžia ir laisvojo Seimo nario mandato principas. <...> Seimo nario laisvasis mandatas negali būti tapatinamas su Seimo nario absoliučiai laisvu veikimu vien savo nuožiūra, ignoruojant Konstituciją, nes Konstitucija suponuoja tik tokią Seimo nario nuožiūros ir tokią Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų bei jos saugomų ir ginamų vertybių nėra atotrūkio ar prieštaravimų. <...> konstitucinis Seimo nario laisvojo mandato principas negali būti suprantamas kaip Konstitucijos ir įstatymų nevaržoma Seimo nario absoliuti laisvė veikti taip, kad Seimas negalėtų įgyvendinti iš Konstitucijos kylančių reikalavimų ir kad būtų priimti su Konstitucija nesuderinami sprendimai <...>.
Kyšininkavimo už teisėtą veikimą pavojingumą lemia daroma žala normaliam valstybės tarnybos funkcionavimui, institucijų veiklai, demokratinių institucijų stabilumui bei jų prestižui. Seimo nario atlygio gavimas, juo labiau tenkinant privačių asmenų ar jų grupių interesus, ne tik kad nesuderinamas su Konstitucijos nuostatomis, bet ir patenka į baudžiamojo įstatymo, apibrėžiančio neteisėtą nusikalstamą veiką, ribas.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-18-976/2024 (aktyvi nuoroda)

Kasacinis teismas šioje byloje pasisakė ir dėl piktnaudžiavimo požymių, pabrėždamas valstybinę valdžią vykdančių valstybės ar savivaldybių institucijų, kitų įstaigų, organizacijų, turinčių atitinkamus administracinius įgaliojimus ar teikiančių viešąsias paslaugas, valstybės tarnautojų ar jiems prilygintų asmenų sąžiningumą, pareigingumą, atsakingumą, įstatymo viršenybės, lygiateisiškumo, politinio neutralumo, skaidrumo ir kitų valstybės tarnybos principų laikymąsi kaip lemiančius žmogaus teisių, laisvių ir teisėtų interesų įgyvendinimą, teisėtumo lygį visuomenės, valstybės gyvenime:

Konstitucinė valstybės tarnybos samprata yra neatskiriamai susijusi su valstybės, kaip visos visuomenės organizacijos, paskirtimi užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą. Priklausomai nuo valdžios institucijos jurisdikcijos, kompetencijos, hierarchinės padėties valdžios sistemoje, taip pat atitinkamos valdžios institucijos pareigūno ar tarnautojo įgyvendinamų funkcijų reikšmingumo, veiklos pobūdžio ir turinio, keliami reikalavimai tai veiklai, atsakomybės lygmuo nėra vienodi. Seimo nariai, kaip vienos iš trijų pagrindinių valstybės valdžios institucijų atstovai bei išrinktieji Tautos atstovai, minėtų reikalavimų privalo laikytis ypač preciziškai <...>.
<...> Seimo nario laisvasis mandatas negali būti naudojamas Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius

iškėlusių ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais <...>.
<...> baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą gali būti taikoma tik nustačius, be kita ko, didelės neturtinės žalos požymį. <...> Kiekvienu konkrečiu atveju apie žalos dydį sprendžia teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, todėl, be kita ko, vertintinas neigiamų padarinių pobūdis, veiksmai, kuriais piktnaudžiaujama (jų pobūdis, trukmė, ar padaryti formaliai teisėti, ar aiškiai neteisėti veiksmai), tai, kokiais teisės aktais ginami interesai ir vertybės yra pažeidžiami, kaltininko einamų pareigų svarba, padarytos veikos neigiamas poveikis valstybės tarnybos autoritetui ir rezonansas visuomenėje, nukentėjusiųjų skaičius ir kaip jie vertina jų atžvilgiu padarytus veiksmus. <...> Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimas, valstybės tarnybos autoriteto sumenkinimas ar kiti esmingai žalingi padariniai paprastai pripažįstami didele žala ne tik tarnybai ar asmeniui, bet ir valstybei <...>.
<...> Valstybės politikams, taip pat ir Seimo nariams, keliami aukšti reikalavimai, pirmiausia pabrėžiant sąžiningumo, teisingumo, nesavanaudiškumo, pagarbos įstatymams ir jų laikymosi principus. Tačiau nuteistasis nusikalstamą veiką padarė piktnaudžiaudamas jam kaip Seimo nariui suteiktais įgaliojimais ir juos panaudodamas ne pagal paskirtį, nepaisydamas iš Konstitucijos ir kitų įstatymų nuostatų kylančios pareigos vengti interesų konflikto tarp Seimo nario privačių interesų ir jo pareigų atstovauti visuomenės interesams. <...> Seimo nario įgaliojimai buvo panaudoti siekiant savanaudiškų tikslų – siekiant gauti finansinės paramos veiklai, iš esmės susijusiai su artėjančiais rinkimais, iš juridinio asmens, o tai pagal teisės aktus buvo draudžiama, tai taip pat rodo didesnį veikos pavojingumo laipsnį. <...> neteisėti Seimo nario <...> veiksmai tapo žinomi visuomenei ir šiais veiksmais buvo sumenkintas Lietuvos Respublikos Seimo – Tautos atstovybės ir valdžios institucijos – autoritetas. Taigi, atsižvelgiant į nuteistojo eitų pareigų pobūdį ir svarbą, tikslus, kurių buvo siekiama neteisėtais veiksmais, Seimo kaip institucijos reikšmę valstybės valdymui, padarytos veikos neigiamą poveikį tiek Seimui kaip institucijai, tiek visai valstybei, darytina išvada, kad dėl nuteistojo tyčinių neteisėtų veiksmų valstybė ir Seimas patyrė didelę neturtinę žalą.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-18-976/2024 (aktyvi nuoroda)

Toje pačioje byloje kasacinis teismas taip pat plėtojo praktiką dėl juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ir pasisakė dėl vadovaujamų pareigų juridiniame asmenyje vertinimo:

Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė negali būti grindžiama vien tik oficialiomis fizinio asmens pareigomis ir formaliai priskirta kompetencija. Turi būti įvertinama faktinė situacija, o ne tik teisiškai įformintos vadovaujamos pareigos, priešingu atveju taip galėtų būti sudaromos prielaidos juridiniams asmenims manipuliuoti valdymo struktūra, siekiant išvengti baudžiamosios atsakomybės. Todėl vadovaujamų pareigų aiškinimas baudžiamosios atsakomybės taikymo juridiniams asmenims kontekste turi būti sisteminis, atsižvelgiant į byloje nustatytas faktines aplinkybes, juridiniame asmenyje susiklosčiusią praktiką ir taikant kriterijus, kurie padėtų kompleksiškai įvertinti faktinę juridinio asmens valdymo struktūrą, konkretaus asmens einamas pareigas, vykdomas funkcijas ir kartu vaidmenį juridinio asmens veikloje.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-119-719/2024 (aktyvi nuoroda)

NUSIKALTIMAI, SUSIĮ SU SMURTU ARTIMOJE APLINKOJE

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnyje yra įtvirtintas žiauraus elgesio draudimas, o 8 straipsnyje garantuojama teisė į privataus gyvenimo gerbimą, apimanti asmens fizinio

ir psichinio neliečiamumo, garbės ir orumo gerbimą. Tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį, jis turi pasiekti atitinkamą sunkumo (žiaurumo) lygį. Šio minimumo vertinimas yra reliatyvus ir priklauso nuo visų bylos aplinkybių: elgesio trukmės, fizinio ar psichinio poveikio, kai kuriais atvejais ir nuo aukos lyties, amžiaus, sveikatos būklės. Šios taisyklės aktualios aiškinant ir taikant Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) nuostatas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje.

2024 metais Aukščiausiasis Teismas pateikė svarbių išaiškinimų smurto artimoje aplinkoje klausimais.

Kasacinis teismas, nagrinėdamas už sutuoktinio (sugyventinio) nužudymą nuteistų moterų, patyrusių ir kentėjusių jų sisteminį smurtą, bylas, be kita ko, sprendė klausimus dėl didelio susijaudinimo ir būtinosios ginties situacijos ir atitinkamai išaiškino fiziologinio afekto būsenai nustatyti reikšmingas aplinkybes ir būtinosios ginties taikymo sąlygas:

Teismai turi labai kruopščiai svarstyti ir vertinti aplinkybes, ar nukentėjusiojo panaudoto smurto ar įžeidimo auka (kuri tampa nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu) yra anksčiau patyrusi smurtinį nužudyto artimos aplinkos žmogaus elgesį, ar toks elgesys buvo nuolatinis ir gali būti laikomas sisteminiu – tai gali rodyti, kad toks neteisėtas ar itin įžeidžiantis kaltininką elgesys buvo tik paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių; nors didelio kaltininko susijaudinimo būsena paprastai yra siejama su fiziologiniu afektu, tačiau tokio požymio BK 130 straipsnyje įtvirtintoje nusikalstamos veikos sudėtyje nėra – įstatymas reikalauja nustatyti staiga kilusį kaltininko didelį susijaudinimą, kuris sukeltų afektinę būseną, nulemtą sveiko asmens sąmonės trumpalaikių pokyčių.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-41-1073/2024 (aktyvi nuoroda)

Baudžiamasis įstatymas nereikalauja, kad gynybos priemonės ir intensyvumas visiškai atitiktų kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą; įstatymas neriboja ir gynybai nuo pavojingo kėsinimosi taikomų priemonių – ribojamas tik žmogaus sveikatai padaromos žalos dydis, kuris turi rodyti aiškų neatitikimą tarp tos žalos, kuri padaryta ar galėjo būti padaryta užpultajam, ir tos žalos, kuri realiai padaryta pasikėsinusiam asmeniui. Aplinkybę, kad kėsinimasis (ar jo grėsmė) yra toks, nuo kurio galima būtinoji gintis, gali patvirtinti ir anksčiau, t. y. iki tokio kėsinimosi, padaryti besikėsinančiojo ar kitų su juo susijusių asmenų nusikalstami veiksmai. Taigi vien tai, kad gynybai nuo smūgių ranka buvo panaudotas peilis, dar nereiškia, kad buvo peržengtos būtinosios ginties ribos.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-48-495/2024 (aktyvi nuoroda)

Šioje baudžiamojoje byloje trys išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nariai pareiškė atskirąją nuomonę (aktyvi nuoroda), nurodydami, kad nors nukentėjusiojo kėsinimasis buvo pavojingas, o nuteistosios smurtiniai veiksmai buvo gynybinio pobūdžio, jie buvo peržengiantys būtinosios ginties ribas. Šioje situacijoje smūgiais peiliu tyčia buvo pažeista vertybė – atimta nukentėjusiojo gyvybė, tai aiškiai neatitiko pavojingu kėsinimusi pažeistos vertybės – nežymiai sutrikdytos nuteistosios sveikatos.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-48-495/2024 (aktyvi nuoroda)

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs už fizinio skausmo sutuoktinei sukėlimą išteisinto asmens bylą, spręsdamas klausimą, ar byloje buvo imtasi visų įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti, taip pat ar buvo įvertinti visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai, be kita ko, pabrėžė teismo pareigą išnaudoti visas reikalingas įrodinėjimo priemones tiesai byloje nustatyti:

Smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose tokia situacija, kai didžioji dalis byloje esančių įrodymų yra netiesioginiai, gana dažna, t. y. nėra išskirtinė, ir neatleidžia teismo nuo pareigos išnaudoti

visas reikalingas įrodinėjimo priemones, kad būtų padarytos pagrįstos išvados dėl baudžiamajam įstatymui taikyti teisiškai reikšmingų aplinkybių. Svarbūs tiek duomenys, kurie tiesiogiai susiję su įrodinėjimo dalyku (tiesioginiai įrodymai), tiek ir tokie duomenys, kurie iš pradžių pagrindžia tarpinio fakto buvimą, o per šį faktą – ir įrodinėtinas aplinkybes (netiesioginiai įrodymai).
Baudžiamoji byla Nr. 2K-75-387/2024 (aktyvi nuoroda)

IŠLAIDŲ, TURĖTŲ ADVOKATO (ADVOKATO PADĖJĖJO) PASLAUGOMS APMOKĖTI, ATLYGINIMAS

Asmeniui, kuris įtariamas padaręs nusikaltimą, ir kaltinamajam nuo jų sulaikymo arba pirmosios apklausos momento garantuojama teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą (Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalis). Iš Konstitucijoje įtvirtintos teisės į gynybą, taip pat teisės turėti advokatą kyla įstatymų leidėjo pareiga įstatymais sukonkretinti, kaip įgyvendinamos šios asmens konstitucinės teisės, ir užtikrinti, kad galimybė įgyvendinti šias teises būtų reali (Konstitucinio Teismo 2024 m. birželio 27 d. nutarimas). Būtinų ir pagrįstų išlaidų, turėtų advokato (advokato padėjėjo) paslaugoms apmokėti, atlyginimas baudžiamajame procese ir administracinių nusižengimų teisenoje yra viena iš asmens teisės į veiksmingą gynybą užtikrinimo garantijų.

2024 metais Aukščiausiasis Teismas analizavo įvairius išlaidų, turėtų advokato paslaugoms apmokėti, atlyginimo probleminius aspektus. Antai, spręsdamas pirmiau nurodytus klausimus, Aukščiausiasis Teismas, be kita ko, pasisakė dėl galimybės atlyginti turėtas išlaidas advokato paslaugoms apmokėti asmeniui, kuriam baudžiamoji byla nutraukta dėl mažareikšmiškumo, išlaidų, turėtų advokato paslaugoms apmokėti, atlyginimo priteisimo keliems nuteistiems asmenims, veikusiems bendrininkų grupe, taip pat asmeniui, pasinaudojusiam advokato paslaugomis, už kurias buvo sumokėta trečiųjų asmenų lėšomis. Aukščiausiasis Teismas 2024 metais taip pat išnagrinėjo atnaujintą administracinio nusižengimo bylą, kurioje pasisakė dėl išlaidų, turėtų advokato paslaugoms apmokėti, atlyginimo priteisimo asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, iš administracinio nusižengimo teiseną inicijavusio asmens.

Kasacinis teismas, spręsdamas, ar asmeniui, kuriam baudžiamoji byla nutraukta dėl mažareikšmiškumo (BK 37 straipsnis), išlaidos, turėtos advokato paslaugoms apmokėti, kaip ir išteisintajam, turėtų būti atlygintos vadovaujantis BPK 106 straipsnio 3 dalimi, pažymėjo:

BPK 106 straipsnio 3 dalyje ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtintų Rekomendacijų dėl baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose atlygintinų išlaidų advokato ar advokato padėjėjo suteiktoms paslaugoms apmokėti nustatymo 2 punkte vartojamos sąvokos „išteisinamas“ reikšmė aiškintina atsižvelgiant į tai, kad pagal baudžiamojo proceso įstatymą kaltinamasis, dėl kurio yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis, tampa nuteistuoju, o išteisintuoju tampa ne bet koks kaltinamasis, o tik toks, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis (BPK 22 straipsnio 4 dalis).
Šiuo metu galiojančios BPK 106 straipsnio 3 dalies nuostatos dėl kaltinamojo turėtų išlaidų advokato paslaugoms baudžiamajame procese apmokėti atlyginimo iš valstybės lėšų taikytinos tais atvejais, kai dėl asmens, kaltinamo nusikalstamos veikos padarymu, priimamas teismo išteisinamasis nuosprendis, kuriuo šis asmuo baudžiamojoje byloje yra išteisinamas (BPK 303 straipsnio 5 dalis). Nuosprendis, kuriuo nutraukiama baudžiamoji byla, šiuo konkrečiu atveju – dėl veikos mažareikšmiškumo (BPK 303 straipsnio 4 dalis), yra atskira nuosprendžio rūšis ir nelaikytinas išteisinamuoju (BPK 303 straipsnio 1, 5 dalys).
Baudžiamoji byla Nr. 2K-103-1214/2024 (aktyvi nuoroda)

Spręsdamas dėl išlaidų, turėtų advokato paslaugoms apmokėti, atlyginimo priteisimo, kai byloje yra nuteisti keli asmenys, veikę bendrininkų grupe, kasacinis teismas konstatavo:

Sprendžiant išlaidų advokato (advokato padėjėjo) paslaugoms apmokėti atlyginimo priteisimo iš dviejų ir daugiau kaltais pripažintų kaltinamųjų klausimą, pagal analogiją BPK VIII skyriuje „Proceso išlaidos ir jų atlyginimas“ įtvirtintos BPK 105 straipsnio 3 dalies nuostatos. BPK 105 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu byloje kaltais pripažinti keli kaltinamieji, teismas, atsižvelgdamas į šių asmenų kaltę, jų atsakomybės dydį ir pobūdį, nusprendžia, kiek proceso išlaidų turi būti išieškota iš kiekvieno. Taigi šioje teisės normoje aiškiai nustatyta, kad proceso išlaidų atlyginimas (taip pat ir patirtų išlaidų advokato (advokato padėjėjo) paslaugoms apmokėti atlyginimas), esant dviem ir daugiau kaltais pripažintų kaltinamųjų, iš kiekvieno kaltinamojo išieškomas lygiomis ar kitokio dydžio dalimis, o ne solidariai.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-9-594/2024 (aktyvi nuoroda)

Baudžiamojoje byloje, kurioje buvo keliamas klausimas, ar turėtų būti atlygintos išlaidos, turėtos advokato paslaugoms apmokėti, kai pats asmuo, pasinaudojęs šiomis paslaugomis, išlaidų nepatyrė, o už advokato paslaugas sumokėjo iš trečiųjų asmenų lėšų, kasacinis teismas išaiškino:

Nacionalinėje teisėje nėra įtvirtinto reikalavimo, taikant BPK 106 straipsnio 3 dalį, nustatyti lėšų kilmės šaltinį. Kitoks šios normos aiškinimas reikštų nepagrįstą BPK 106 straipsnio 3 dalyje nurodyto reguliavimo išplėtimą, įpareigojantį teismą kiekvienoje byloje, kurioje priimamas išteisinamasis nuosprendis, tikrinti, kas sumokėjo advokatui ir (ar) advokato padėjėjui už teisinę pagalbą ir koks tokių lėšų kilmės šaltinis. Kartu toks aiškinimas būtų nesuderinamas su BPK 50 straipsnio 2 dalimi, kurioje yra nurodyta, kad gynėją gali pakviesti, t. y. su juo sudaryti teisinių paslaugų sutartį dėl atitinkamo asmens gynybos, įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo pavedimu iš esmės bet kuris asmuo, ir su BPK 106 straipsnio 1 dalimi, kurioje nurodyta, kad advokatui arba advokato padėjėjui moka įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu – kiti asmenys, nes, pagal BPK 106 straipsnio 3 dalį, patirtų būtinų ir pagrįstų išlaidų už teisinę gynybą atlyginimas priteisiamas tik išteisintam asmeniui. Spręsdami tokį klausimą teismai turi įvertinti tik tai, ar tokios išlaidos buvo būtinos ir pagrįstos, ir laikytis teisės aktų nustatytos atlyginimo iš valstybės lėšų tvarkos.
Tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje galiojantis principas „tas, kas veikia per kitą, veikia pats“ taikytinas ir nagrinėjant baudžiamąsias bylas, nes, pagal BPK 106 straipsnio 1 dalį, advokatui arba advokato padėjėjui moka įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu – kiti asmenys.
Baudžiamoji byla Nr. 2K-241-387/2024 (aktyvi nuoroda)

Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs atnaujintą administracinio nusižengimo bylą, jos nagrinėjimą atnaujinęs po Konstitucinio Teismo 2024 m. birželio 27 d. nutarimo, kuriuo konstatuota, kad Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 666 straipsnyje (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį asmens, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, turėtos išlaidos advokato (advokato padėjėjo) paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto lėšų, neprieštarauja Konstitucijai, pasisakė dėl išlaidų, turėtų advokato paslaugoms apmokėti, atlyginimo priteisimo asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, iš administracinio nusižengimo teiseną inicijavusio asmens:

Tuo atveju, kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukta pagal anksčiau galiojusio ANK 591 straipsnio (šiuo metu – ANK 565[1] straipsnio) 1 punktą, šio asmens išlaidos, vadovaujantis ANK 666 straipsnio nuostatomis, advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar

savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto, jei prireikia, kartu taikant BPK 106 straipsnio nuostatas; priteisti tokių išlaidų atlyginimą iš nukentėjusių nuo administracinio teisės nusižengimo asmenų ar kitų asmenų, inicijavusių administracinio nusižengimo teiseną, nėra teisinio pagrindo.
Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-7-23-976/2024 (aktyvi nuoroda)

TINKAMAS PROCESINIŲ DOKUMENTŲ ĮTEIKIMAS PAGAL ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ TEISENĄ

Administracinių nusižengimų teisenos paskirtis – greitai ir objektyviai, visapusiškai ir išsamiai ištirti administracinius nusižengimus, tinkamai taikyti įstatymus, patraukti kaltuosius asmenis administracinėn atsakomybėn sumažinant valstybės prievartos priemonių naudojimą, užtikrinti, kad paskirtos administracinės nuobaudos ar administracinio poveikio priemonės būtų laiku įvykdytos (ANK 563 straipsnis).

Tinkamas procesinių dokumentų įteikimas yra glaudžiai susijęs su tinkamu nekaltumo prezumpcijos, lygybės prieš įstatymą, proporcingumo, teisingo proceso, objektyvumo, išsamumo, visapusiškumo principų ir administracinių nusižengimų teisenoje dalyvaujančių asmenų teisių užtikrinimu bei įgyvendinimu. Taigi ANK 573 straipsnyje įtvirtinta procesinių dokumentų įteikimo tvarka siekiama garantuoti tinkamą procesinių dokumentų įteikimą administracinio nusižengimo teisenoje dalyvaujantiems asmenims, taip užtikrinant jų teisę dalyvauti administracinio nusižengimo teisenoje.

Aukščiausiasis Teismas 2024 metais nagrinėtose administracinių nusižengimų bylose, nagrinėdamas klausimus, susijusius su ANK 573 straipsnio nuostatų laikymusi, pasisakė dėl valstybės institucijų ir pareigūnų pareigos tinkamai įteikti procesinius dokumentus, pabrėždamas jų pareigą imtis priemonių, kad ANK nuostatos, reglamentuojančios procesinių dokumentų įteikimą, būtų taikomos taip, kad užtikrintų realias ir efektyvias administracinio nusižengimo teisenoje dalyvaujančių asmenų, ypač administracinėn atsakomybėn patraukto asmens, teises:

Asmeniui nėra nustatyta pareiga domėtis, ar jis nepadarė kokių nors teisės pažeidimų ir ar jam neskirtos kokios nors nuobaudos ar prievartos priemonės. Pareigą apie tai tinkamai pranešti turi įgaliotos institucijos ir pareigūnai. Reikalavimas siųsti dokumentus registruotu laišku (registruotąja pašto siunta) kyla iš to, kad būtų įsitikinta, jog dokumentai tinkamai įteikti. Atitinkamai ir siųsdama dokumentus elektroniniu paštu institucija turėjo įsitikinti, ar tie dokumentai pasiekė adresatą. Vien tai, kad asmens elektroninių ryšių rekvizitai yra tam tikruose registruose, savaime nereiškia, kad procesinių dokumentų išsiuntimo faktas gali būti laikomas tinkamu ANK 573 straipsnio 1 dalies reikalavimų įvykdymu.
Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-20-719/2024 (aktyvi nuoroda)

Šaukimų ir kitų procesinių dokumentų įteikimo reglamentavimas skirtas užtikrinti, kad administracinio nusižengimo byloje dalyvaujantiems asmenims tie dokumentai būtų tinkamai įteikti, tai matyti ir iš ANK 573 straipsnio pavadinimo. Valstybės institucijos ir pareigūnai turi imtis priemonių, kad ši norma nebūtų taikoma formaliai, o užtikrintų realias ir efektyvias administracinio nusižengimo byloje dalyvaujančių asmenų, ypač administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens, teises, kadangi tokiam asmeniui turi būti garantuojamos iš esmės tos pačios teisės, kuriomis baudžiamajame procese gali naudotis įtariamasis ir kaltinamasis. Tokia nuostata atitinka ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, pagal kurią administracinių nusižengimų procesas paprastai pripažįstamas baudžiamuoju Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos prasme (2008 m. lapkričio 4 d. sprendimas byloje Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą, peticijos Nr. 72596/01). Įstatymu įtvirtintas reikalavimas tinkamai įteikti dokumentus neapsiriboja formaliu dokumento išsiuntimu, o reiškia faktą, kad asmuo yra

tinkamai informuotas, ir garantijas, kad jis galės pasinaudoti savo teisėmis. EŽTT taip pat yra pažymėjęs, kad formalus pranešimo išsiuntimas, neįsitikinus, kad jis pasieks pareiškėją tinkamu laiku, negali būti laikomas tinkamu pranešimu (2016 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Buterlevičiūtė prieš Lietuvą, peticijos Nr. 42139/08).
Tinkamu šaukimų ir procesinių dokumentų įteikimo būdu gali būti pripažinti ir kitokie nei ANK 573 straipsnyje išvardyti būdai, jei tuos dokumentus administracinio nusižengimo teisenoje dalyvaujantys asmenys gavo asmeniškai ir laiku. Tačiau, kilus abejonių ar ginčui dėl tokių dokumentų įteikimo, turi būti vertinama, ar institucija laikėsi ANK nustatytų reikalavimų.
Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-24-719/2024 (aktyvi nuoroda)

BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ STATISTIKA

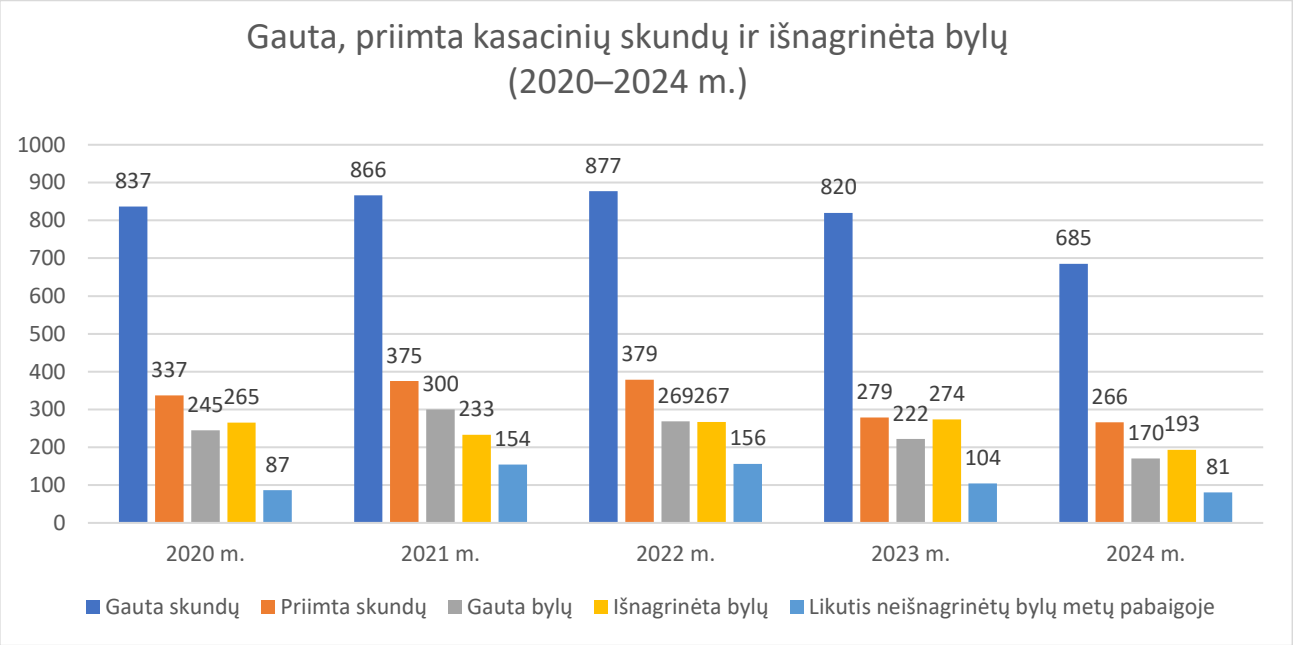

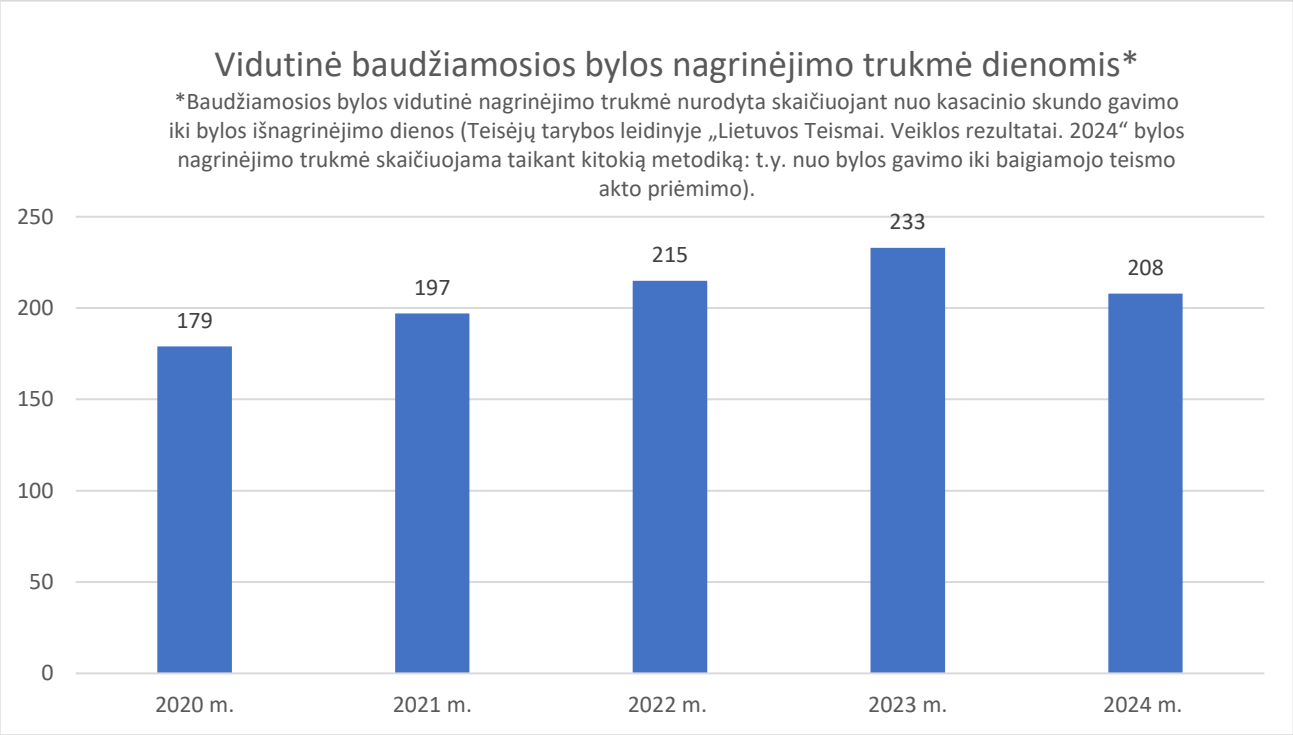

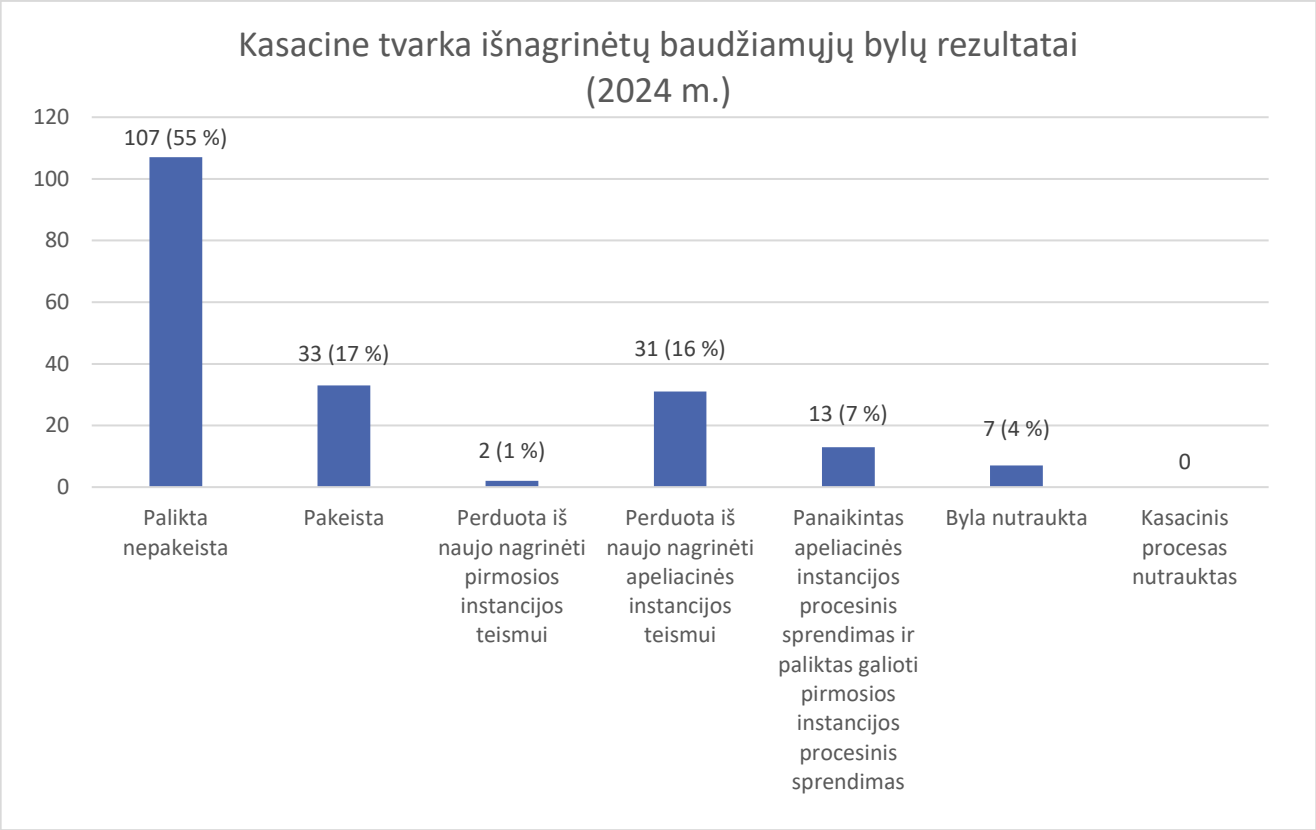
Kasacine tvarka išnagrinėtų baudžiamųjų bylų rezultatai (2024 m.)
120
100
80
60
40
20
0
107 (55 %)
33 (17 %)
2 (1 %)
31 (16 %)
13 (7 %)
7 (4 %)
0
Palikta nepakeista
Pakeista
Perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui
Perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui
Panaikintas apeliacinės instancijos procesinis sprendimas ir paliktas galioti pirmosios instancijos procesinis sprendimas
Byla nutraukta
Kasacinis procesas nutrauktas

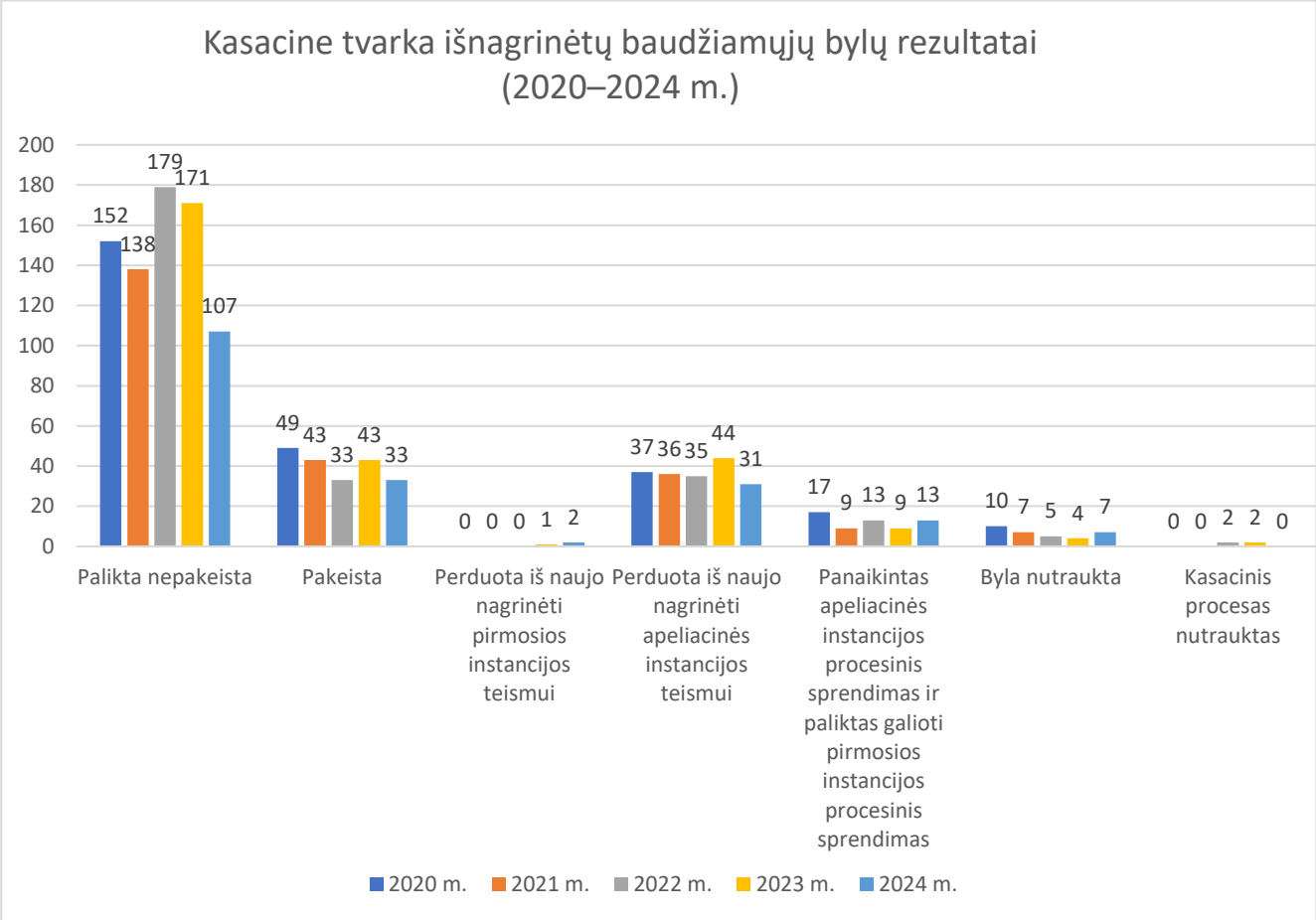
Kasacine tvarka išnagrinėtų baudžiamųjų bylų rezultatai (2020–2024 m.)
200
180
160
140
120
100
80
60
40
20
0
152 138 179 171 107
49 43 33 43 33
0 0 0 1 2
37 36 35 44 31
17 9 13 9 13
10 7 5 4 7
0 0 2 2 0
Palikta nepakeista
Pakeista
Perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui
Perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui
Panaikintas apeliacinės instancijos procesinis sprendimas ir paliktas galioti pirmosios instancijos procesinis sprendimas
Byla nutraukta
Kasacinis procesas nutrauktas
2020 m.
2021 m.
2022 m.
2023 m.
2024 m.

BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ DĖL PROCESO ATNAUJINIMO STATISTIKA

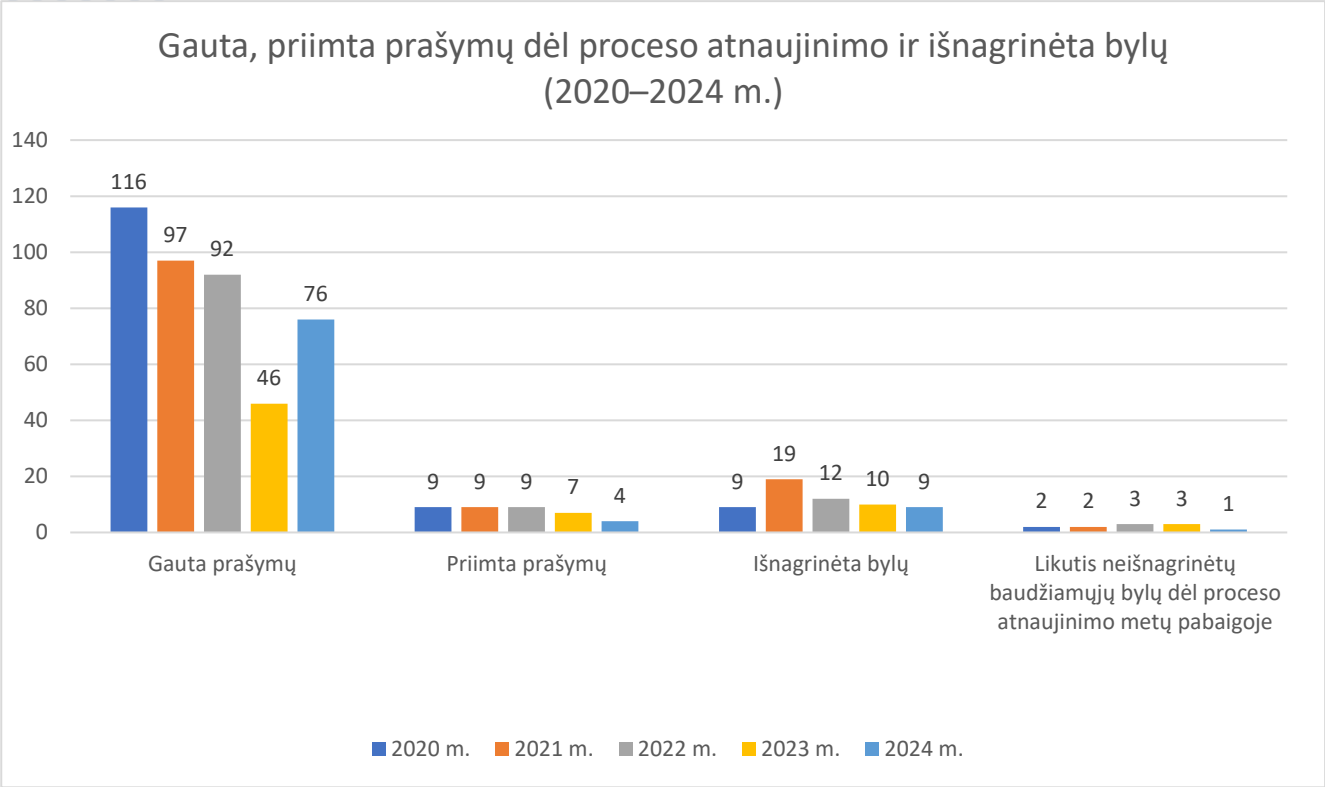

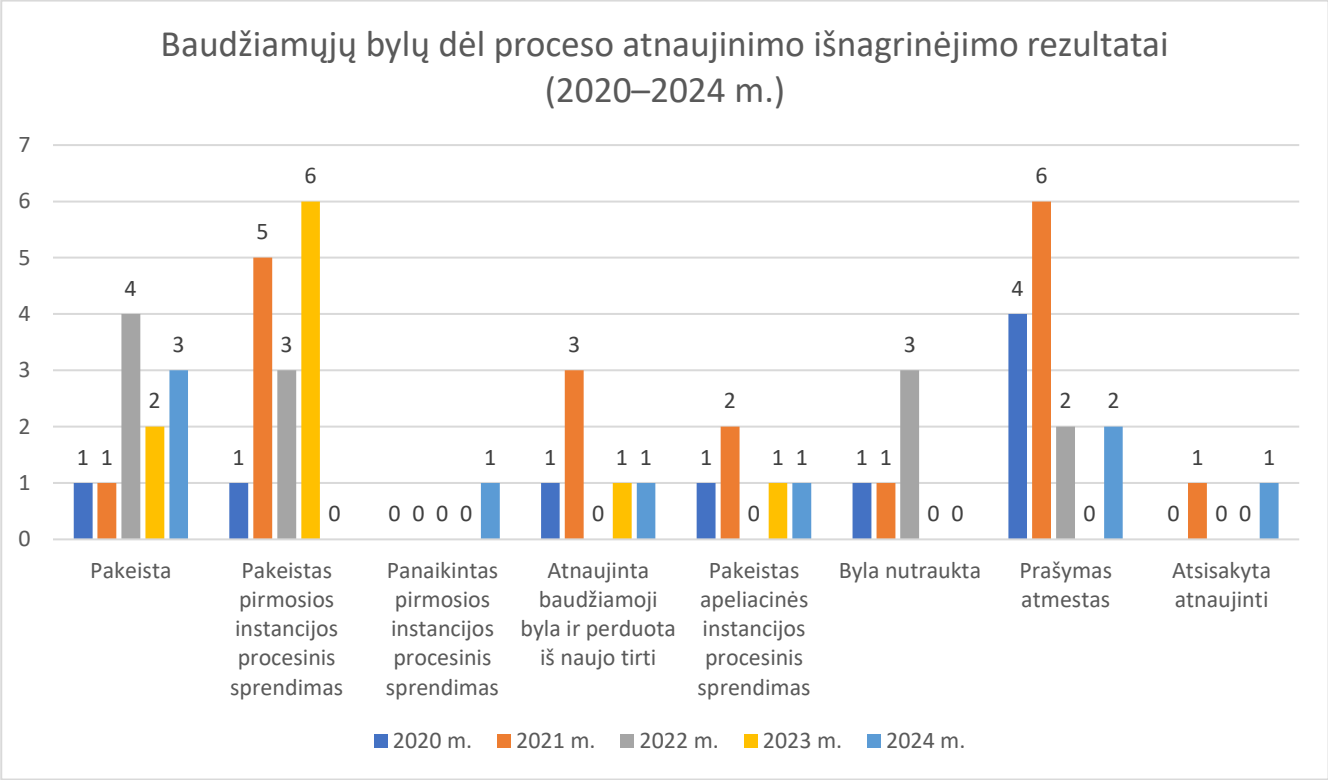

ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLŲ STATISTIKA

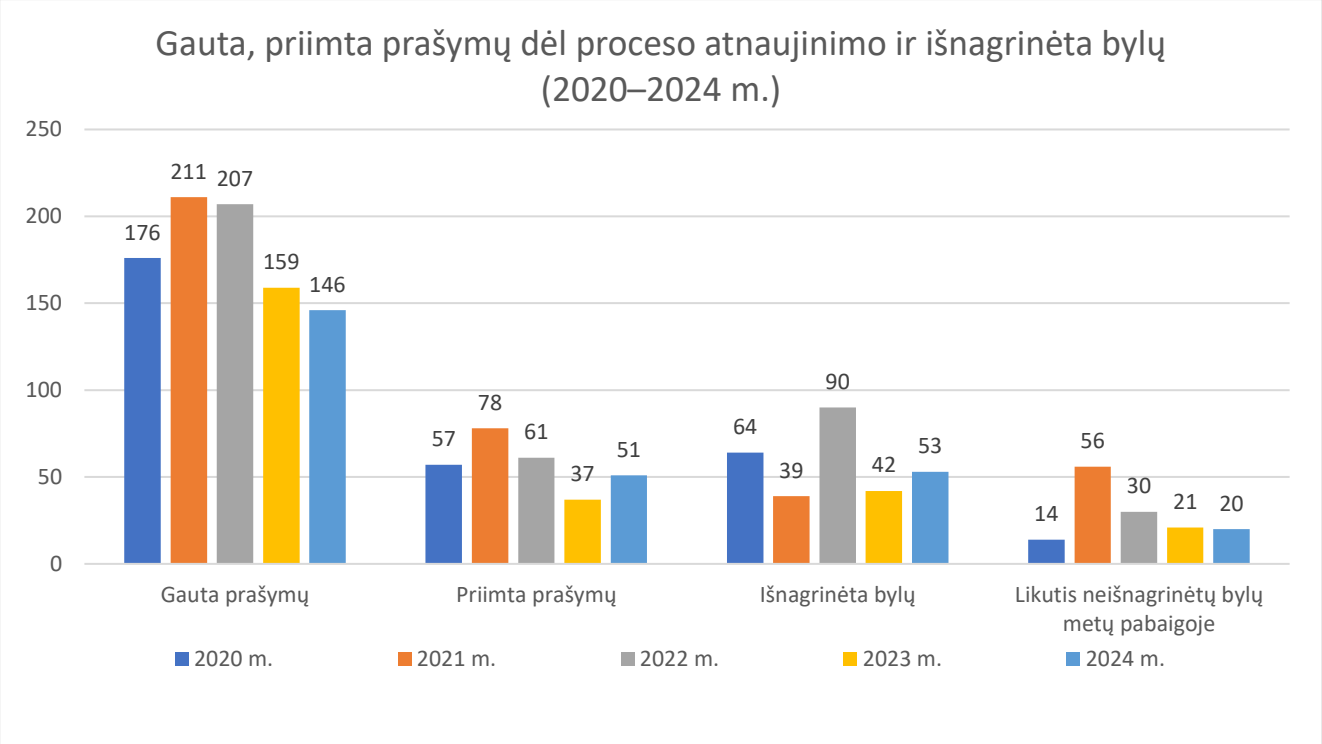

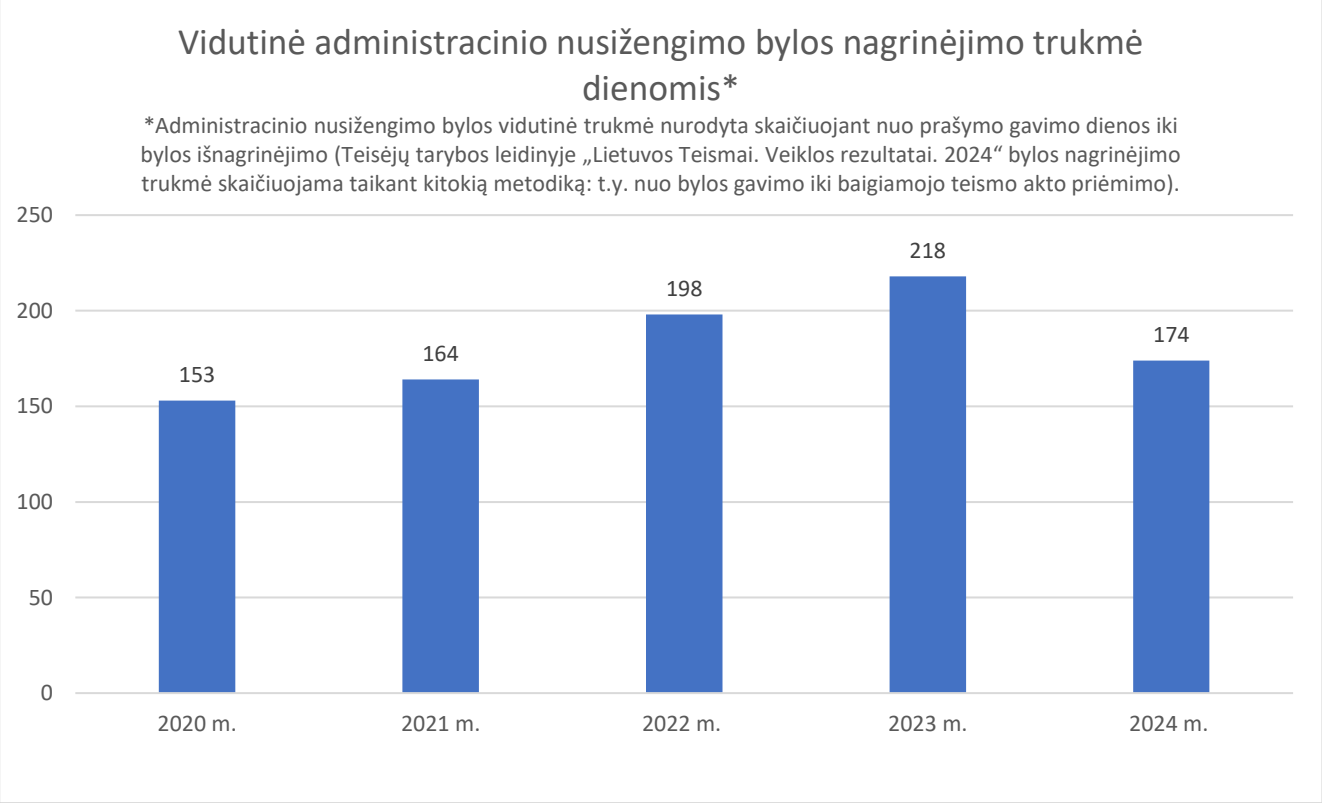

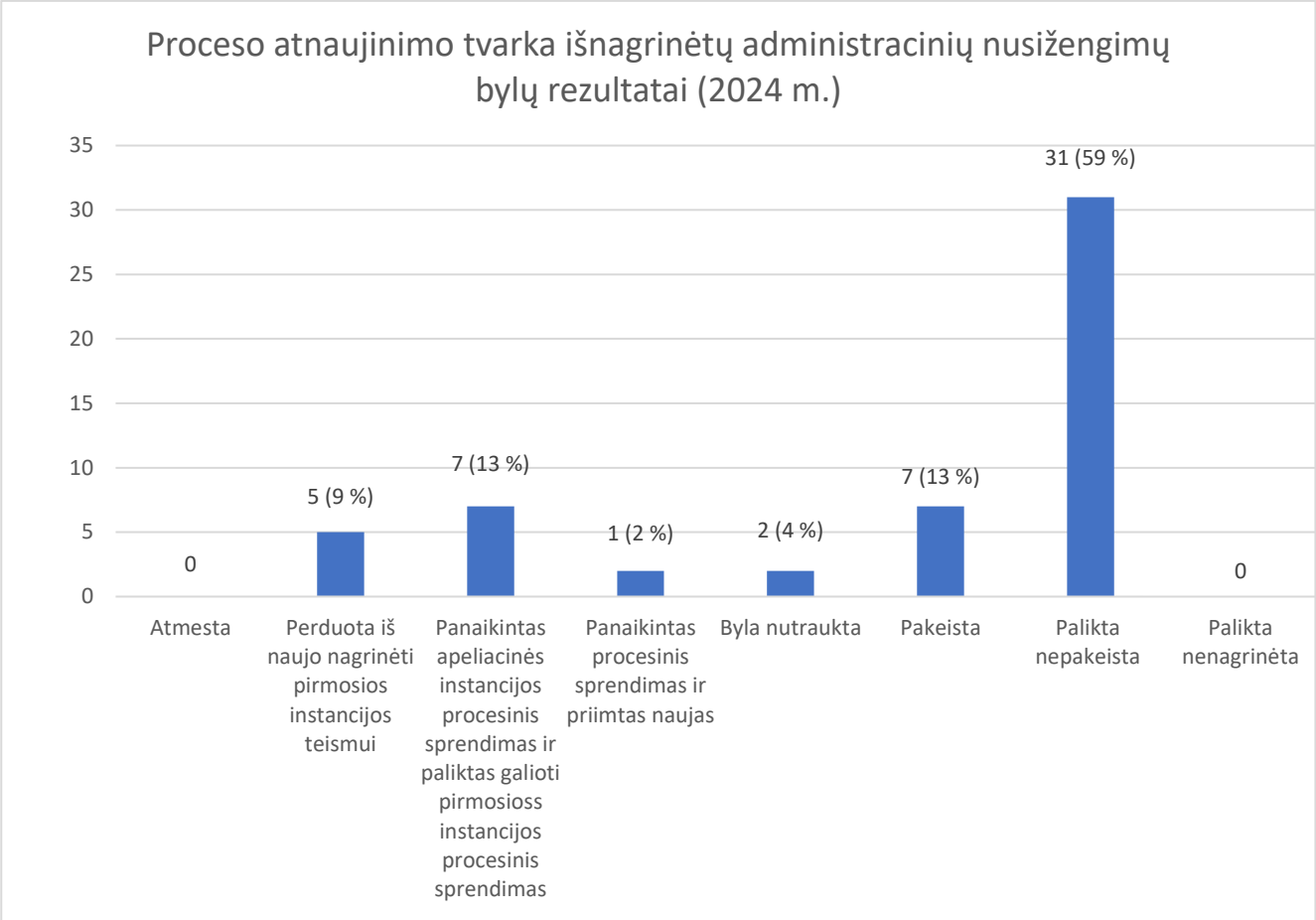
Proceso atnaujinimo tvarka išnagrinėtų administracinių nusižengimų bylų rezultatai (2024 m.)
35
30
25
20
15
10
5
0
0
5 (9 %)
7 (13 %)
1 (2 %)
2 (4 %)
7 (13 %)
31 (59 %)
0
Atmesta
Perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui
Panaikintas apeliacinės instancijos procesinis sprendimas ir paliktas galioti pirmosioss instancijos procesinis sprendimas
Panaikintas procesinis sprendimas ir priimtas naujas
Byla nutraukta
Pakeista
Palikta nepakeista
Palikta nenagrinėta

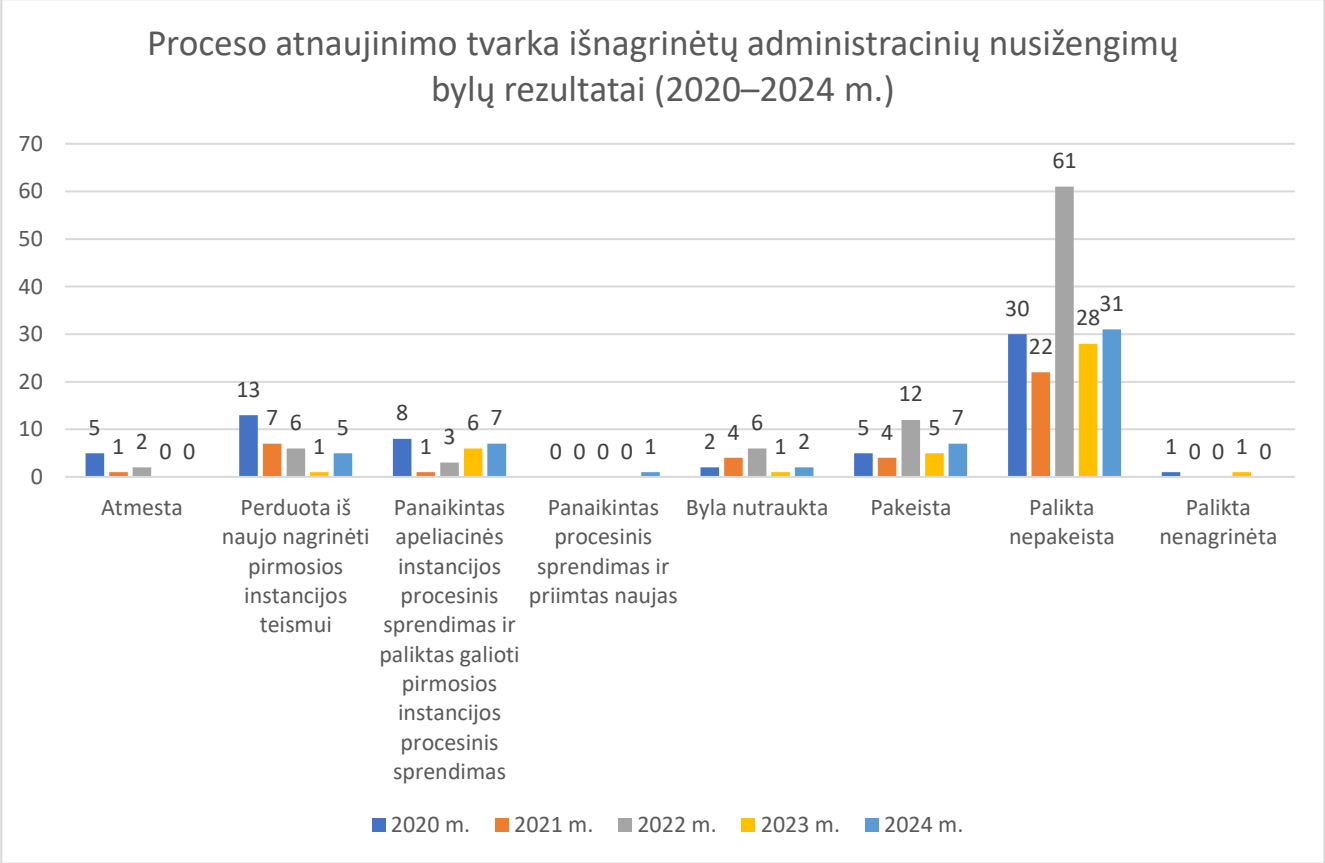
Proceso atnaujinimo tvarka išnagrinėtų administracinių nusižengimų bylų rezultatai (2020–2024 m.)
70
60
50
40
30
20
10
0
5 1 2 0 0
13 7 6 1 5
8 1 3 6 7
0 0 0 0 1
2 4 6 1 2
5 4 12 5 7
30 22 61 28 31
1 0 0 1 0
Atmesta
Perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui
Panaikintas apeliacinės instancijos procesinis sprendimas ir paliktas galioti pirmosios instancijos procesinis sprendimas
Panaikintas procesinis sprendimas ir priimtas naujas
Byla nutraukta
Pakeista
Palikta nepakeista
Palikta nenagrinėta
2020 m.
2021 m.
2022 m.
2023 m.
2024 m.

REIKŠMINGIAUSIA CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS PRAKTIKA

DARBO SANTYKIAI

Darbo teisė yra sistema teisės normų, reguliuojančių darbdavio ir darbuotojo santykius. Ši teisės šaka, be kita ko, siekia užtikrinti teisingas darbo sąlygas, darbuotojų apsaugą nuo diskriminacijos ir išnaudojimo, skatina socialinį teisingumą darbo rinkoje. Aukščiausiasis Teismas 2024 metais ir toliau plėtojo savo praktiką šių visai visuomenei svarbių teisinių santykių srityje. Apžvelgiamu laikotarpiu kasacinis teismas sprendė pareiškimo dėl darbo ginčų komisijos paskirtos baudos už sprendimo nevykdymą teismingumo klausimą, taip pat klausimus dėl neteisėtai iš darbo atleistam darbuotojui mokėtinų išmokų įskaitymo, ginčą dėl darbo apmokėjimo tvarkos Lietuvos nacionalinėje sveikatos sistemoje, nagrinėjo darbo apmokėjimo sąlygų keitimo darbdavio iniciatyva ir darbuotojui priklausančio darbo užmokesčio įrodinėjimo problematiką, suformulavo naujas aktualias nuostatas dėl nuotolinio darbo, nesant darbdavio tinkamai reglamentuotos tokio darbo tvarkos. Toliau pateikiama keletas reikšmingesnių išaiškinimų, suformuluotų kasacinio teismo 2024 metais priimtose nutartyse aiškinant ir taikant Darbo kodekso (toliau – DK) nuostatas.

Vienoje iš bylų nustatyta, kad darbuotojo ir darbdavės darbo ginčas dėl teisės (darbo užmokesčio, dienpinigių, kompensacijos už nepanaudotas kasmetines atostogas ir delspinigių) buvo išnagrinėtas darbo ginčų komisijoje ir išspręstas priėmus sprendimą, kuriuo patvirtinta šalių sudaryta taikos sutartis, o darbo byla nutraukta. Įsiteisėjus šiam sprendimui darbuotojas dar kartą kreipėsi į darbo ginčų komisiją, prašydamas skirti darbdavei baudą už sprendimo nevykdymą – taikos sutartimi sutartos sumos jam nesumokėjimą. Darbo ginčų komisija darbuotojo prašymą patenkino. Darbdavė šį darbo ginčų komisijos sprendimą apskundė teismui. Kasacinis teismas, spręsdamas pareiškimo dėl darbo ginčų komisijos paskirtos baudos už sprendimo nevykdymą teismingumo klausimą, išaiškino:

Individualus darbo ginčas dėl teisės ir ginčas (plačiąja prasme) dėl sprendimo, priimto išnagrinėjus darbo ginčą dėl teisės, nevykdymo pasekmių taikymo – baudos darbdaviui skyrimo – skiriasi. Ginčas dėl baudos nėra savarankiškas darbo ginčas. Baudos skyrimo klausimas yra susijęs ne su darbdavio iš darbo santykių kylančių pareigų pažeidimu, bet su darbo ginčą išnagrinėjusio organo priimto sprendimo nevykdymu (netinkamu vykdymu). Darbo ginčų komisijos sprendimas, kuriuo išspręstas klausimas dėl baudos paskyrimo, gali būti skundžiamas teismui ir peržiūrimas, įvertinama, ar jis pagrįstas. Siekiant apskųsti darbo ginčų komisijos sprendimą, kuriuo pagal darbuotojo pateiktą prašymą išspręstas klausimas dėl baudos darbdaviui skyrimo, teismui teikiamas ne ieškinys, o pareiškimas. Taigi ieškinio teismingumo taisyklės netaikomos, o tokio pareiškimo teritorinis teismingumas teisės normose nesureguliuotas. Nesant panašius santykius reglamentuojančio įstatymo, pareiškimo teismui teritorinis teismingumas turi būti nustatomas vadovaujantis bendraisiais teisės principais (teisės analogija), taikant teritorinį kriterijų. Pareiškimas yra teismingas tam teismui, kurio veiklos teritorijoje veikia šį sprendimą priėmusi darbo ginčų komisija. Jei teismas nustato, kad sprendimą priėmusi darbo ginčų komisija veikia jo veiklos teritorijoje, pareiškimas yra teismingas šiam teismui.
Civilinė byla Nr. e3K-3-32-701/2024 (aktyvi nuoroda)

Kitoje byloje kasacinis teismas, spręsdamas dėl neteisėtai iš darbo atleistam darbuotojui mokėtinų išmokų įskaitymo į išmokėtą išeitinę išmoką, viršijančią pagal DK 218 straipsnio 4 dalį mokėtinų išmokų dydį, konstatavo:

DK 218 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos išmokos dydžio nustatymas ir priteisimas, neatsižvelgiant į kompensacijos pagal DK 54 straipsnį forma neteisėtai šalių susitarimu atleistam darbuotojui jau išmokėtas lėšas, kurios viršija įstatyme nustatytą dydį, neatitiktų DK 218 straipsnio 4 dalyje nustatyto

pažeistų darbo teisių gynimo būdo tikslų, nes reikštų, kad kompensuojama yra didesniu mastu, nei nurodyta įstatyme.
Civilinė byla Nr. e3K-3-68-378/2024 (aktyvi nuoroda)

Spręsdamas ginčą dėl kolektyvinės sutarties punkto, kuriame nustatyta, kad Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos įstaigos darbo apmokėjimo nuostatai turi būti suderinti, be kita ko, su įstaigoje veikiančia profesine sąjunga, aiškinimo, kasacinis teismas konstatavo:

Pagal galiojantį teisinį reglamentavimą profesinė sąjunga gali dalyvauti nustatant darbovietės darbo apmokėjimo sistemą dviem skirtingais būdais: pirma, ji gali derėtis su darbdaviu kolektyvinėse derybose, susitarti dėl darbo apmokėjimo sistemos kolektyvinėje sutartyje ir reikalauti, kad darbdavys susitarimą vykdytų; antra, profesinė sąjunga gali būti informavimo ir konsultavimosi procedūros dalyve, tokiu atveju darbdavys nustato darbo užmokesčio sistemą išklausęs profesinės sąjungos ir įvertinęs jos poziciją, tačiau neprivalo tenkinti jos reikalavimų.
Civilinė byla Nr. e3K-7-66-469/2024 (aktyvi nuoroda)

Taip pat kasacinis teismas, spręsdamas, ar darbdavės įsakymais, kuriais buvo sumažinta chirurgijos paslaugų skaičiaus norma, be darbuotojo rašytinio sutikimo nebuvo pakeistos būtinosios darbo apmokėjimo sąlygos, pažymėjo:

DK nuostatos dėl darbo sutartyje sulygtų darbo apmokėjimo sąlygų keitimo darbdavio iniciatyva taikytinos ne bet kokioms, o darbo sutartyje sulygtoms darbo apmokėjimo sąlygoms pakeisti. Bendroji taisyklė yra tokia, jog darbo apmokėjimo sąlygas, kaip vieną iš būtinųjų darbo sutarties sąlygų, darbdavio iniciatyva galima pakeisti tik su darbuotojo rašytiniu sutikimu. Tačiau jeigu darbuotojas nėra aktyvus, be pateisinamos priežasties įstatyme nustatyta tvarka ir terminu negina savo galbūt pažeistų teisių dėl darbo apmokėjimo sąlygų pakeitimo, pagal DK 45 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisinį reglamentavimą yra laikoma, kad darbuotojas sutiko dirbti pakeistomis darbo apmokėjimo sąlygomis. Tokiu atveju nėra teisinio pagrindo darbo apmokėjimo sąlygų pakeitimą pripažinti neteisėtu.
Civilinė byla Nr. e3K-3-85-701/2024 (aktyvi nuoroda)

Byloje dėl darbuotojos atleidimo iš darbo už šiurkštų darbo pareigų pažeidimą, kai darbdavė nebuvo tinkamai reglamentavusi nuotolinio darbo organizavimo tvarkos, o darbuotoja darbo funkcijas atliko dirbdama nuotoliu, pripažinimo neteisėtu darbuotoja (ieškovė) teigė, kad įmonėje (atsakovė, darbdavė) buvo galimybė darbo funkcijas atlikti dirbant nuotoliu, tad ji kiekvieną darbo dieną teikė prašymus darbdavei dirbti nuotoliu ir darbo funkcijas atliko dirbdama iš namų, tačiau darbdavė nepagrįstai pripažino, jog ginčo laikotarpiu darbuotoja neatvyko į darbą be pateisinamos priežasties. Darbdavė neformino darbo prastovos, kiekvieną dieną ieškovei žymint apie savo darbą nuotoliu, nenurodė jai, jog jos fizinį neatvykimą į darbo vietą vertina kaip pravaikštą, be to, už visą šį laiką mokėjo ieškovei atlyginimą. Šioje byloje kasacinis teismas išaiškino:

Darbdaviui, pasirinkusiam taikyti tokią darbo organizavimo formą – darbą nuotoliu, tenka ir pareiga nustatyti tokio darbo organizavimo tvarką, kurioje, be kita ko, būtų aptarti visi tokio darbo organizavimo ypatumai, bendravimo su darbuotoju būdai ir taisyklės, darbo laiko apskaitos taisyklės, darbo vietai keliami reikalavimai, jeigu tokie būtini pagal darbo pobūdį, nustatoma suteikiamų darbo priemonių naudojimo tvarka, dėl tokio darbo patiriamų išlaidų kompensavimas ir kiti svarbūs susitarimai.
Šiuo atveju darbdavė nebuvo sukūrusi aiškių taisyklių, kaip organizuojamas nuotolinis darbas, kaip vykdoma tokio darbo apskaita, kokia tvarka teikiami ir vertinami prašymai dirbti tokį darbą, kaip su ja turi bendrauti darbuotojai ir pan. Taigi nors darbdavė ir leisdavo darbuotojams darbo funkcijas atlikti nuotoliniu būdu, tačiau, nesant nustatytų aiškių tokio darbo organizavimo taisyklių, kartu ir prašymų

pateikimo tvarkos, tarpusavio bendravimo ir bendradarbiavimo tvarkos, kilus ginčui nagrinėjamoje situacijoje nebuvo pagrindo išvadai, kad ieškovė padarė šiurkštų darbo pareigų pažeidimą.
Civilinė byla Nr. e3K-3-176-684/2024 (aktyvi nuoroda)

BENDRATURČIŲ TEISĖS IR PAREIGOS

Bendroji nuosavybė yra viena iš nuosavybės teisės rūšių, kurią gali nulemti tiek pats nuosavybės teisės objektas (pavyzdžiui, daugiabutis), tiek ir žmonių asmeniniai santykiai (pavyzdžiui, sutuoktinių). Ši nuosavybės teisės rūšis dažnai taikoma siekiant įgyvendinti savininko valdymo, naudojimo ir disponavimo nuosavybės objektu teises tankiai apgyvendintose šalies teritorijose dėl jose populiarių nuosavybės teisės objektų – daugiabučių. Daugiabučio namo išskirtinumas yra tas, kad atskiro buto ar negyvenamųjų patalpų savininkas kartu su kaimynais yra ir bendrojo naudojimo patalpų (pavyzdžiui, rūsio, palėpės, laiptinės), bendrųjų konstrukcijų (pavyzdžiui, stogo, laiptinės durų), bendrųjų inžinerinių konstrukcijų (tokių kaip daugiabučio namo vandentiekio, kanalizacijos, dujų, šilumos, elektros, telekomunikacijų ir duomenų perdavimo tinklų, liftų, radiatorių, šilumos mazgų, karšto vandens ruošimo įrenginių, katilinių ir pan.) bendraturtis, šį turtą kartu valdantis bendrosios dalinės nuosavybės teise. Tiek daugiabučiuose, tiek kitos paskirties pastatuose, kuriuose dalis patalpų gali būti ir butai, bendrosios dalinės nuosavybės tvarkymas kelia keblumų, nes pagal bendrą taisyklę sprendimai dėl bendrojo naudojimo objektų valdymo ir naudojimo, taip pat dėl naujų bendrojo naudojimo objektų sukūrimo ir disponavimo jais klausimų priimami butų ir kitų patalpų savininkų balsų dauguma, o tam reikia bendro sutarimo ir tarpusavio interesų derinimo.

Iš 2024 metais Aukščiausiajame Teisme nagrinėtų ginčų, susijusių su daugiabučio gyvenamojo namo butų ir kitų patalpų savininkų, taip pat administracinės paskirties pastate esančių patalpų savininkų teisėmis ir pareigomis, aktualiausios nutartys yra tos, kuriose buvo nagrinėjama pastato bendraturčių pareigų, susijusių su bendro daikto išlaikymu ir išsaugojimu, problematika, pateikti aktualūs išaiškinimai dėl teisės pakeisti patalpų paskirtį, nesant vieno bendraturčio sutikimo, taip pat pasisakyta dėl reikalavimo nutraukti panaudos sutartį be bendraturčio sutikimo.

Kasacinis teismas, spręsdamas dėl daugiabučio namo butų savininkų teisių ir pareigų, susijusių su stogo, ant kurio įrengta terasa, priežiūra ir remontu, suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę:

Daugiabučio namo plokščiojo stogo konstrukcijos ir ant tokio stogo įrengtos terasos konstrukcijos, kurios pagal namo projektą yra plokščiojo stogo, saugančio pastato vidų nuo atmosferos poveikio, konstrukcijų dalis, yra bendroji dalinė visų butų ar kitų patalpų savininkų nuosavybė ir tais atvejais, kai terasomis turi teisę naudotis tik dalies butų ar kitų patalpų savininkai. Todėl visų butų ir kitų patalpų savininkai turi pareigą proporcingai savo daliai apmokėti tiek daugiabučio namo plokščiojo stogo konstrukcijų, tiek ir ant tokio stogo įrengtos terasos konstrukcijų, kurios pagal namo projektą yra plokščiojo stogo, saugančio pastato vidų nuo atmosferos poveikio, konstrukcijų dalis, priežiūros ir remonto išlaidas. Jeigu ant daugiabučio namo plokščiojo stogo įrengtos terasos konstrukcijos pagal namo projektą nėra plokščiojo stogo, saugančio pastato vidų nuo atmosferos poveikio, konstrukcijų dalis ir terasa nėra bendrojo naudojimo objektas, pareiga apmokėti terasos priežiūros ir remonto išlaidas tenka turinčių teisę ja naudotis butų ir kitų patalpų savininkams.
Civilinė byla Nr. e3K-3-3-403/2024 (aktyvi nuoroda)

Toliau plėtodamas praktiką dėl administracinės paskirties pastato bendraturčių pareigos išlaikyti ir prižiūrėti bendrojo naudojimo objektus kasacinis teismas išaiškino:

Kadangi pastato pagrindinė naudojimo paskirtis – administracinė, jame esantys butai sudaro mažąją dalį visų pastate esančių patalpų, tam tikros bendrojo naudojimo patalpos, taip pat pastate esantys liftai nuosavybės teise priklauso vienam arba keliems, bet ne visiems bendraturčiams, todėl būtina nustatyti, kokia nuosavybės forma ginčo pastate esančios patalpos priklauso jų savininkams, taip pat kurios iš ginčo pastate esančių bendrojo naudojimo patalpų priklauso visiems, o kurios – tik vienam ar keliems konkretiems bendraturčiams, nes tai lemia, ar šios patalpos laikytinos bendrojo naudojimo objektais. Nuo to atitinkamai priklauso pastato bendraturčių pareigų, susijusių su bendro daikto išlaikymu ir išsaugojimu, apimtis.
Kilus ginčui, ar tam tikros pastato patalpos ir liftai laikytini bendrojo naudojimo objektais, siekiant teisingai išspręsti ginčą, šalims turi būti pasiūloma pateikti papildomų įrodymų, pašalinančių esminius prieštaravimus, keliančius abejonių dėl tam tikrų paslaugų suteikimo ir atsakovės pareigos už jas sumokėti, taip pat paslaugas teikusi įmonė turi pateikti pastato bendrojo naudojimo objektų aprašą, kad būtų galima nustatyti, kokius bendrojo naudojimo objektus ji prižiūri.
Civilinė byla Nr. e3K-3-84-943/2024 (aktyvi nuoroda)

Kitoje byloje kasacinis teismas pasisakė dėl administracinės paskirties pastato bendraturčių bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimo, kai, siekiant gauti statybą leidžiantį dokumentą, vienas iš bendraturčių atsisako duoti sutikimą atlikti projektiniuose pasiūlymuose nurodytus darbus. Kasacinis teismas išaiškino:

Siekiant gauti statybą leidžiančius dokumentus – leidimą atlikti statinio paprastąjį remontą (kai toks leidimas yra būtinas) ir leidimą pakeisti statinio ar jo dalies paskirtį, be kita ko, būtina pateikti visų bendraturčių rašytinius sutikimus arba butų ir kitų patalpų savininkų daugumos sprendimą, kuriuo pritariama atitinkamiems statybos darbams ar statinio ar jo dalies paskirties keitimui. Sprendžiant, kurios teisės normos taikytinos tarp bendraturčių susiklosčiusiems teisiniams santykiams kvalifikuoti tais atvejais, kai pastatas yra administracinės paskirties, o jame esančios patalpos yra mišrios paskirties, t. y. pastate yra tiek gyvenamosios paskirties patalpų (butų), tiek kitos (negyvenamosios) paskirties patalpų, būtina nustatyti ne tik nuosavybės teisės rūšį (ar atitinkamos patalpos asmenims priklauso asmeninės nuosavybės, ar bendrosios dalinės nuosavybės teise), bet ir tai, kokią pastato naudingojo ploto dalį sudaro gyvenamosios paskirties patalpos (butai) ir kokią – kitos (negyvenamosios) paskirties patalpos. Todėl jeigu didžiąją dalį pastato ploto sudaro kitos (negyvenamosios) paskirties patalpos, bendraturčiams įgyvendinant bendrosios dalinės nuosavybės teisę taikytinas CK 4.75–4.81 straipsniuose įtvirtintas teisinis reguliavimas.
Nesant visų bendraturčių sutikimo, statybos leidimas negali būti išduodamas. Vadinasi, vietoje bendraturčių sutikimo kompetentingai institucijai gali būti pateikiamas teismo sprendimas, kuris leidžia bendraturčiui atlikti atitinkamus statybos darbus bendrosios nuosavybės objekte be kito (kitų) bendraturčio sutikimo. Ginčai, kilę dėl vieno iš bendraturčių atsisakymo duoti sutikimą atlikti atitinkamus statybos darbus, yra ginčai dėl bendrosios dalinės nuosavybės teisės objekto valdymo tvarkos, todėl teismas turi teisę šią tvarką nustatyti. Taigi asmens teisinis suinteresuotumas kreiptis į teismą kyla būtent negavus bendraturčio sutikimo dėl atitinkamų statybos darbų atlikimo po to, kai bendraturčiui tinkamai buvo atskleisti statybos darbų ir (arba) patalpų paskirties keitimo planai.
Civilinė byla Nr. e3K-3-157-381/2024 (aktyvi nuoroda)

Spręsdamas ginčą dėl bendrosios dalinės nuosavybės teise valdomo pastato panaudos sutarties nutraukimo be bendraturčio sutikimo, tarp bendraturčių nesant nustatytos naudojimosi pastatu tvarkos, kasacinis teismas išaiškino:

Ieškovo reikalavimas turi būti vertinamas kaip į vieną ieškinį sujungti du reikalavimai: pirmasis – dėl teisės pripažinimo (leidimo) nutraukti panaudos sutartį be kito bendraturčio sutikimo, antrasis – dėl

panaudos sutarties nutraukimo teismo tvarka. Šiems reikalavimams taikomos skirtingos teisės normos: daiktinės teisės, reglamentuojančios bendraturčių santykius, ir prievolių teisės, reglamentuojančios santykius tarp panaudos davėjų ir gavėjo.
Sprendžiant, ar yra pagrindas pripažinti teisę (leisti) nutraukti sutartį be kito bendraturčio sutikimo, būtina pasverti kiekvieno iš bendraturčių interesus ir įvertinti galimus teisių pažeidimus dėl panaudos sutarties tęsimo ar nutraukimo. Turi būti vertinama, kaip atsisakymas nutraukti sutartį pažeistų reikalavimą pareiškusio bendraturčio teises ir kaip sutarties nutraukimas pažeistų kito bendraturčio teises. Interesų pusiausvyros pažeidimas gali būti tiek teisinio, tiek ekonominio pobūdžio.
Civilinė byla Nr. e3K-3-175-1075/2024 (aktyvi nuoroda)

JURIDINIŲ ASMENŲ NEMOKUMAS IR FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTAS

Juridiniai asmenys, susiduriantys su finansiniais sunkumais, turi galimybę įstatymo nustatyta tvarka, esant atitinkamoms sąlygoms, išspręsti savo nemokumo problemas. Vienas iš įrankių šiam tikslui pasiekti yra nemokumo procesas. Šį procesą reglamentuoja 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojęs Juridinių asmenų nemokumo įstatymas (toliau – ir JANĮ), pakeitęs iki tol galiojusius Įmonių bankroto ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymus. JANĮ galioja dar palyginti trumpą laiką, todėl praktikoje dažnai kyla klausimų dėl tinkamo jo nuostatų aiškinimo ir taikymo. Aukščiausiasis Teismas 2024 metais išnagrinėjo 9 bylas, susijusias su juridinių asmenų nemokumo procesais. Apžvelgiamu laikotarpiu kasacinis teismas ir toliau plėtojo teismų praktiką dėl kreditorių finansinių reikalavimų tvirtinimo, pateikė naujų išaiškinimų dėl galimybės išmokėti akcininkams dividendus, įmonei turint neįvykdytų prievolių, taip pat pasisakė dėl juridinio asmens bankroto pripažinimo tyčiniu pagrindų aiškinimo ir taikymo.

Byloje, kurioje buvo spręsta dėl 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (toliau – Reglamentas) taikymo, sprendžiant užsienio kreditoriaus jūrinio reikalavimo tvirtinimo klausimą, kasacinis teismas išaiškino:

Klausimas, ar egzistuoja kreditoriaus arba trečiojo asmens daiktinė teisė ar ne, siekiant taikyti Reglamento 8 straipsnio [„Trečiųjų šalių daiktinės teisės“] *1 dalyje įtvirtintą išimtį, spręstinas pagal* lex situs *(daikto buvimo vietos teisę), t. y. daiktinės teisės sąvoka pagal Reglamento 8 straipsnio 1 dalį patenka į nacionalinės (daikto buvimo vietos) teisės reguliavimo sritį. Šiuo atveju sąvoka „nacionalinė teisė“, pagal Reglamento 8 straipsnio 1 dalies nuostatas, reiškia daikto buvimo vietos, t. y. valstybės narės, kurioje yra turtas, teisę. Laivo, kurio turėjimas nuosavybės teise arba teisė į jį įregistruota viešame registre, buvimo vietą nusako ne teritorija valstybės narės, į kurios uostą laivas įplaukė, kurioje buvo sulaikytas ar kurios teismo buvo areštuotas, o jo registracijos vieta – valstybės narės, kurios žinioje yra tvarkomas registras, teritorija.*
Civilinė byla Nr. e3K-3-6-381/2024 (aktyvi nuoroda)

Kitoje byloje buvo keliamas klausimas dėl to, kokius teisinius padarinius sukelia kreditoriaus reikalavimo atsisakymas, atleidžiant skolininką nuo prievolės įvykdymo, atliktas po to, kai kreditorius perleido šį reikalavimą naujajam kreditoriui, tačiau skolininkas nebuvo informuotas apie reikalavimo perleidimą. Šioje bankroto byloje buvo sprendžiama, ar tokiu, kaip nurodomas, atveju gali būti tvirtinamas naujo kreditoriaus finansinis reikalavimas, grindžiamas reikalavimo perleidimo sutartimi. Kasacinis teismas išaiškino:

Reikalavimo teisės perleidimo sutartis iki pranešimo skolininkui apie reikalavimo perleidimo faktą sieja tik šios sutarties šalis ir nesaisto trečiųjų asmenų, įskaitant skolininką. Tik nuo to momento, kai skolininkas gavo pranešimą apie reikalavimo perleidimo faktą, reikalavimo perleidimo sutartis pradeda galioti skolininko ir trečiųjų asmenų atžvilgiu. Tai reiškia, kad iki tokio pranešimo gavimo skolininką ir

pradinį kreditorių siejančios prievolės subjektai lieka nepasikeitę ir prievolė gali pasibaigti tinkamu įvykdymu arba kitais įstatyme įtvirtintais pagrindais. Jei skolininkas nėra informuotas apie reikalavimo teisės perleidimą, jo atžvilgiu reikalavimo teisės turėtoju laikytinas pradinis kreditorius. Skolininko prievolės pasibaigimas vienu iš prievolių pasibaigimo pagrindų iki pranešimo skolininkui apie reikalavimo perleidimo faktą sudaro savarankišką kreditoriaus reikalavimo atmetimo teisinį pagrindą, nes tiek pradinis, tiek naujasis kreditorius nebetenka teisės reikalauti iš skolininko šios prievolės įvykdymo. Pradiniam kreditoriui atleidus skolininką nuo prievolės įvykdymo ir nepranešus skolininkui apie prieš tai įvykusį reikalavimo teisės perleidimą naujajam kreditoriui, tokie pradinio kreditoriaus veiksmai turi teisinės reikšmės tik pradinio ir naujojo kreditorių tarpusavio santykiams, o skolininko prievolė pradiniam kreditoriui laikoma pasibaigusia.
Civilinė byla Nr. e3K-3-122-381/2024 (aktyvi nuoroda)

Dar kitoje byloje kasacinis teismas atsakė į klausimą, ar valstybės įmonės bankroto procese iš turto, kurį bankrutavusia pripažinta valstybės įmonė valdo, naudoja ir kuriuo disponuoja patikėjimo teise, gali būti dengiamos bankroto proceso išlaidos ir tenkinami kreditorių reikalavimai. Ginčas kilo dėl kreditorių susirinkimo priimto sprendimo, kuriuo likviduojamos dėl bankroto valstybės įmonės patikėjimo teise valdomas nekilnojamasis turtas neatlygintinai perduotas valstybės įmonei Turto bankui. Kasacinis teismas konstatavo:

Bankroto teisės kontekste sąvoka „juridiniam asmeniui nuosavybės teise priklausantis turtas“ turi būti aiškinama kaip apimanti ir valstybės įmonės patikėjimo teise valdomą turtą, išskyrus tą valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą, kuris pagal galiojančius įstatymus negali būti perleidžiamas kitų asmenų nuosavybėn, todėl negali būti realizuojamas Juridinių asmenų nemokumo įstatymo nustatyta tvarka. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, vadovaujantis priešingu aiškinimu, valstybės įmonės likvidavimas pagal Juridinių asmenų nemokumo įstatymo nuostatas taptų iš esmės netikslingas, nes šios įmonės bankroto procese jokie įmonės kreditorių reikalavimai negalėtų būti tenkinami.
Civilinė byla Nr. e3K-3-170-823/2024 (aktyvi nuoroda)

Aiškindamas Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 59 straipsnio 6 dalies 1 punkto nuostatą, kai visuotiniam akcininkų susirinkimui priimant sprendimą skirti dividendus bendrovė kreditoriams dar turėjo neįvykdytų įsipareigojimų, kurių vykdymo terminai suėję, tačiau prievolės kreditoriams buvo įvykdytos iki akcininkams išmokant dividendus, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę:

Nemokumo administratorius, nesutikdamas su akcininko pareikštu finansiniu reikalavimu, kildinamu iš bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimais paskirtų, bet neišmokėtų dividendų, neprivalo reikšti priešieškinio dėl šių sprendimų pripažinimo negaliojančiais ir tokiu atveju pareiškėjo prašymu netaikytinas ABĮ 19 straipsnio 10 dalyje nustatytas 30 dienų ieškinio senaties terminas.
Aplinkybę, jog dividendų skyrimo ar išmokėjimo metu buvo pradelstų įsipareigojimų kreditoriams, galima pripažinti prezumpcija, jog dividendų skyrimas ir išmokėjimas akcininkams lėmė vėlesnį neatsiskaitymą su kreditoriais. Tačiau ši įstatyme nustatyta prezumpcija suinteresuotų asmenų (dividendus gavusių akcininkų) gali būti nuginčyta. Nustačius, jog prievolė kreditoriui buvo įvykdyta, t. y. pažeidimas pašalintas, ABĮ 59 straipsnio 6 dalies 1 punkte įtvirtintos normos tikslas apsaugoti kreditoriaus interesus įgyvendintas, todėl nelieka pagrindo pripažinti, kad akcininkams dividendai buvo paskirti ir išmokėti neteisėtai.
Civilinė byla Nr. e3K-3-170-823/2024 (aktyvi nuoroda)

Toje pačioje byloje buvo sprendžiama ir dėl ABĮ 59 straipsnio 6 dalies 1 punkto aiškinimo, kai visuotiniam akcininkų susirinkimui priimant sprendimus skirti dividendus šalys buvo sudariusios susitarimą dėl

pradelstų ir naujai atsiradusių prievolių vykdymo pagal mokėjimo grafikus. Šiuo aspektu kasacinis teismas išaiškino:

Jeigu esant pradelstai prievolei šalys nustato papildomą terminą jai įvykdyti, nėra laikoma, kad prievolė yra pradelsta, kadangi prievolės įvykdymo terminai yra nukeliami į ateitį. Taigi, kol papildomi prievolės įvykdymo terminai nėra suėję, nėra pagrindo konstatuoti esant vykdytiną prievolę. Atsižvelgiant į tai, kad kreditorius neturi teisės reikalauti iš skolininko įvykdyti prievolę tol, kol nesuėjo prievolės įvykdymo terminas (CK 6.33 straipsnio 2 dalis), laikytina, kad tokia prievolė nėra vykdytina.
Civilinė byla Nr. e3K-3-170-823/2024 (aktyvi nuoroda)

Taip pat šioje byloje kasacinis teismas pasisakė dėl ABĮ 59 straipsnio 6 dalies 1 punkto aiškinimo, kai visuotiniam akcininkų susirinkimui priimant sprendimus skirti dividendus bendrovė turėjo akcininkams neįvykdytų prievolių, atsiradusių iš anksčiau paskirtų, bet neišmokėtų dividendų:

Akcininkai turi teisę reikalauti dividendų iš bendrovės kaip jos kreditoriai, todėl, neišmokėjusi akcininkams paskirtų dividendų per įstatyme nustatytą terminą, bendrovė turi pradelstų prievolių, kurių terminai yra suėję, nes akcininkas tampa bendrovės kreditoriumi ir gali kreiptis į teismą dėl dividendų išreikalavimo iš bendrovės. Aplinkybė, jog akcininkai nereikalavo priteisti dividendų teismo tvarka, nesudaro pagrindo daryti išvados, kad bendrovės prievolės akcininkams nebuvo pradelstos ir kad akcininkai netapo bendrovės kreditoriais.
Civilinė byla Nr. e3K-3-99-381/2024 (aktyvi nuoroda)

Kitoje byloje bankrutuojanti bendrovė, atstovaujama nemokumo administratorės, prašė pripažinti jos bankrotą tyčiniu ir nustatyti, kad už tyčinį bendrovės bankrotą yra atsakingas buvęs bendrovės vadovas ir akcininkas, perleidęs akcijas kitam asmeniui. Šioje byloje spręsdamas dėl teisės normų, reglamentuojančių juridinio asmens bankroto pripažinimo tyčiniu pagrindus, kasacinis teismas nurodė:

Juridinio asmens akcijų perleidimas, lemiantis juridinio asmens dalyvių subjektinės sudėties pasikeitimą, pats savaime nedaro jokios įtakos šio juridinio asmens finansinei padėčiai, todėl, nenustačius kitų reikšmingų aplinkybių, negali būti laikomas nuostolingu ar ekonomiškai nenaudingu juridiniam asmeniui sandoriu JANĮ 70 straipsnio 2 dalies 1 punkto prasme. Atsakomybė už tyčinį bankrotą juridinio asmens akcijas perleidusiam asmeniui negali kilti dėl to, jog juridinio asmens turtinė padėtis buvo vėliau pabloginta naujojo akcijų savininko. Tokia atsakomybė akcijas perleidusiam asmeniui galėtų kilti tik tuo atveju, jei būtų nustatyta, kad akcijų perleidėjas ir įgijėjas bendrai veikė, siekdami nurodytų tikslų. Pagal JANĮ įtvirtintą teisinį reglamentavimą, juridinio asmens dalyviai gali spręsti dėl nemokaus juridinio asmens mokumo atkūrimo (JANĮ 6 straipsnio 2 dalies 1 punktas), tačiau neturi pareigos tęsti nemokaus juridinio asmens ūkinės komercinės veiklos. Todėl, pats neturėdamas pareigos tęsti nemokios bendrovės veiklos, akcijas perleidęs dalyvis negali būti pripažintas atsakingu už tai, jog šios veiklos netęsė naujasis akcijų savininkas. Pripažįstant akcijų perleidimo sandorį tyčinio bankroto požymiu pagal JANĮ 70 straipsnio 2 dalies 1 punktą, turi būti nustatyta ir teismo procesiniame sprendime nurodyta, kokių tyčinio bankroto požymius atitinkančių tikslų šiuo sandoriu konkrečiu atveju buvo siekiama.
Civilinė byla Nr. e3K-3-145-823/2024 (aktyvi nuoroda)

Fizinių asmenų bankroto procesu siekiama suteikti žmonėms naują pradžią, t. y. galimybę pradėti naują gyvenimą be skolos naštos. Lietuvoje šį procesą reglamentuoja Fizinių asmenų bankroto įstatymas (toliau – FABĮ). Šiuo įstatymu sudaromos sąlygos sąžiningiems fiziniams asmenims, iš esmės pablogėjus jų finansinei būklei, per protingą terminą pagal galimybes tenkinti kreditorių reikalavimus ir, pasibaigus šiam terminui, įstatyme nustatytomis sąlygomis būti atleistiems nuo tolesnio skolų mokėjimo. FABĮ Lietuvoje galioja nuo 2013 metų, tačiau jis (atitinkamos įstatymo nuostatos) buvo ne kartą keičiamas, todėl teismų praktikoje vis dar kyla klausimų dėl tinkamo šio įstatymo nuostatų taikymo ir aiškinimo,

įstatyme nustatytų skolininko pareigų bankroto procese tinkamo vykdymo, kaip vienos iš sąlygų užbaigti bankroto procesą ir atleisti sąžiningą skolininką nuo likusių, bankroto procese nepadengtų, skolų mokėjimo. 2024 metais Aukščiausiasis Teismas, kasacine tvarka nagrinėdamas fizinių asmenų bankroto bylas, be kita ko, pateikė išaiškinimus dėl FABĮ normų, reglamentuojančių kreditorių reikalavimus, kurie nenurašomi pasibaigus fizinio asmens bankroto procesui, taip pat dėl skolininko informavimo pareigos tinkamo įgyvendinimo.

Vienoje fizinio asmens bankroto byloje ginčas kilo dėl užbaigiant pareiškėjo bankroto bylą likusių nepatenkintų ir nenurašytinų kreditorių reikalavimų apimties, pareiškėjo bankroto proceso metu pasikeitus FABĮ nenurašytinų kreditorių reikalavimų sąrašui (įtraukiant reikalavimus, kurie kyla iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus kitų įstatymų pažeidimus). Kasacinis teismas šioje byloje kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar FABĮ 29 straipsnio 7 dalis, kurioje nustatyta, kad po bankroto proceso į nenurašomų reikalavimų sąrašą yra įtraukiami reikalavimai, kylantys iš pareigos sumokėti baudas už fizinio asmens padarytus kitų įstatymų pažeidimus, taip pat ar 2021 m. birželio 29 d. įstatymo Nr. XIV-451 13 straipsnio 5 dalis, kurioje nustatyta, kad šio įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje išdėstyta FABĮ 29 straipsnio 7 dalis taikoma ir fizinių asmenų bankrotams, pradėtiems ir nebaigtiems iki šio įstatymo įsigaliojimo, neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai ir teisinės valstybės principui. Atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo 2024 m. balandžio 24 d. nutarime Nr. KT36-N5/2024 pateiktą išvadą ir išaiškinimą, kad fizinio asmens bankroto procesą inicijuojantis asmuo turi teisę pagrįstai tikėtis, jog bus sudarytos sąlygos atkurti jo mokumą būtent pagal tas skolinių įsipareigojimų pobūdį apibrėžiančias taisykles, kurios galiojo jam inicijuojant bankroto procesą, kasacinis teismas konstatavo:

Sprendžiant likusių nepatenkintų kreditorių reikalavimų nurašymo klausimą, turi būti taikomas teisinis reglamentavimas, galiojęs pareiškėjo bankroto bylos iškėlimo metu. Pagal pareiškėjo bankroto bylos iškėlimo metu galiojusį teisinį reglamentavimą ir jį aiškinančią kasacinio teismo praktiką, kreditorių reikalavimai, kylantys iš fizinio asmens pareigos sumokėti baudas, paskirtas mokesčio administratoriaus Mokesčių administravimo įstatymo pagrindu, prie reikalavimų, kurie nėra nurašomi baigus fizinio asmens bankroto procesą, nebuvo priskirti.
Civilinė byla Nr. e3K-3-181-823/2024 (aktyvi nuoroda)

Kitoje fizinio asmens bankroto byloje buvo sprendžiama dėl skolininkui (bankrutuoti siekiančiam fiziniam asmeniui) tenkančios informavimo apie jo kreditorius šiame procese pareigos teisinės reikšmės. Kasacinis teismas išaiškino:

Skolininkui, siekiančiam atkurti savo mokumą, mokumo atkūrimo plane nustatyta tvarka įvykdant kreditorių reikalavimus, o neįvykdytus reikalavimus nurašant užbaigus bankroto bylą, tenka pareiga būti aktyviam ir tinkamai vykdyti FABĮ nustatytą informavimo apie visus kreditorius ir nagrinėjamas bylas pagal kreditorių pareikštus turtinius reikalavimus pareigą. Skolininkui netinkamai vykdant informavimo pareigą, jam tenka neigiamos tokios pareigos neįvykdymo ar netinkamo vykdymo pasekmės, t. y. kad dėl netinkamo šios pareigos vykdymo į fizinio asmens bankroto procesą nebus įtraukti tam tikrų kreditorių reikalavimai ir jie nebus nurašyti užbaigus fizinio asmens bankroto bylą.
Civilinė byla Nr. 3K-3-191-381/2024 (aktyvi nuoroda)

VIEŠIEJI PIRKIMAI

Viešųjų pirkimų sritis kasmet sudaro reikšmingą teisės išaiškinimų kasacinėse bylose dalį. Apžvelgiamu laikotarpiu kasacinis teismas nagrinėjo tiekėjų pasiūlymuose nurodomos informacijos pripažinimo melaginga problematiką, suformulavo naujas aktualias nuostatas sprendžiant dėl atitikties kvalifikacijos

reikalavimams, atsakė į klausimą dėl galimybės viešųjų pirkimų ginčus nagrinėti komerciniame arbitraže.

Vienoje iš bylų tiekėja ginčijo perkančiosios organizacijos sprendimą pašalinti ją iš pirkimo procedūrų dėl to, kad, pateikdama informaciją apie savo jėgomis atliktų statybos darbų apimtį, nurodė daug didesnę nei faktinė šių darbų vertę, į ją įtraukdama ir ne statybos darbus, taip pat jos pasitelktų subrangovų (neišviešintų pasiūlyme) atliktų darbų apimtį, neišskirdama konkretaus savo indėlio vykdant išvardytas jos patirtį pagrindžiančias sutartis. Kasacinis teismas šioje byloje sprendė dėl tiekėjo perkančiajai organizacijai pateiktų kvalifikaciją pagrindžiančių duomenų pripažinimo melaginga informacija bei tokio pripažinimo teisinių padarinių ir išaiškino:

Jeigu pirkimo dokumentuose yra nustatytas reikalavimas tiekėjui turėti konkrečios vertės patirties atliekant konkrečius darbus, tiekėjas ir turi pateikti tik tokius duomenis atitinkančią informaciją. Reikalaujamą kvalifikaciją viršijantys duomenys taip pat turi būti teisingi ir atitikti konkretaus kvalifikacijos reikalavimo kriterijus. Aplinkybė, kad dėl tiekėjo tinkamumo galima nuspręsti ir nevertinant jo pateiktos tikrovės neatitinkančios (melagingos) informacijos, nekeičia fakto, jog tiekėjas pateikė klaidinančią, faktus iškraipančią (melagingą) informaciją, ir tai gali būti vertinama kaip siekis suklaidinti perkančiąją organizaciją. Vis dėlto tiekėjas, pateikęs melaginga pripažintą informaciją apie savo atitiktį kvalifikacijos reikalavimams, negali būti savaime laikomas nepatikimu, prieš tai neįvertinus individualaus jo elgesio, atsižvelgiant į visas reikšmingas tos konkrečios situacijos aplinkybes, ir motyvuotai to nepagrindus perkančiosios organizacijos sprendime. Taigi sprendimas pašalinti tiekėją iš pirkimo procedūrų negali būti priimamas automatiškai, neatlikus proporcingumo vertinimo.
Tiekėjui, padariusiam pažeidimą, suteikiama galimybė dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, jei šis įgyvendina tam tikras padėties (savo patikimumo) atkūrimo priemones, tačiau šis vadinamasis tiekėjo reabilitacijos, arba „apsivalymo“, institutas taikytinas ne tame pačiame viešajame pirkime, kuriame tiekėjas pašalintas iš jo procedūrų, o tik naujame (paskesniame) viešajame pirkime.
Civilinė byla Nr. e3K-3-65-381/2024 (aktyvi nuoroda)

Spręsdamas iš esmės analogišką klausimą dėl perkančiajai organizacijai tiekėjo pateiktų duomenų, pagrindžiančių jo profesinę savo jėgomis atliktų statybos darbų patirtį, pripažinimo melaginga informacija, kitoje byloje kasacinis teismas išaiškino:

Tiekėjas privalo iš anksto pasiūlyme išviešinti visus kitus ūkio subjektus, su kuriais vykdė atitinkamą rangos darbų sutartį, išskirdamas ir tinkamais įrodymais pagrįsdamas šios sutarties dalį, kurią įvykdė savarankiškai (savo jėgomis). Tiekėjas negali kitų ūkio subjektų faktiškai atliktų darbų deklaruoti kaip savo paties jėgomis (savarankiškai) atliktų darbų, nesvarbu, kokia teisine forma kitų ūkio subjektų pajėgumai buvo pasitelkti; taip pat priskirti sau kitų ūkio subjektų darbininkų panaudojimo, jeigu tai teisiškai nebuvo įforminta.
Vertinant tiekėjo pateiktos informacijos melagingumą svarbūs du aspektai: objektyvusis (informacijos neatitiktis tiesai (tikrovei)) ir subjektyvusis (tiekėjo suvokimas ar turėjimas suvokti, kad informacija neatitinka realybės, ir tiekėjo ketinimas suklaidinti perkančiąją organizaciją). Jeigu tiekėjas elgiasi pagal protingo, atidaus ir tinkamai informuoto tiekėjo principus, jis objektyviai turi suprasti informacijos melagingumą. Be to, tokios aplinkybės, kaip tiekėjo profesionalumas nuolat dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose, prieštaringos pozicijos pasirinkimas pagrindžiant reikalaujamą patirtį, gali sudaryti pagrindą pripažinti buvus ir siekį suklaidinti perkančiąją organizaciją dėl atitikties pirkimo kvalifikacijos reikalavimams.
Civilinė byla Nr. e3K-3-182-381/2024 (aktyvi nuoroda)

Dėl tiekėjo vidutinių metinių pajamų, vykdant veiklą, susijusią su viešuoju pirkimu (finansinio pajėgumo), ir dėl panašių darbų atlikimo savo jėgomis patirties (profesinio pajėgumo), kaip pirkimo kvalifikacijos reikalavimų, kasacinis teismas pažymėjo:

Perkančioji organizacija, siekdama įsitikinti tiekėjo pajėgumais, gali nustatyti reikalavimą, kad tiekėjas turėtų minimalią apyvartą srityje, susijusioje su viešuoju pirkimu. Todėl tiekėjas, teikdamas įrodymus, pagrindžiančius savo atitiktį tokiam kvalifikacijos reikalavimui, negali deklaruoti pajamų, kurios buvo gautos už kitų ūkio subjektų faktiškai atliktus darbus ar suteiktas paslaugas. Tiekėjas, norėdamas pagrįsti atitiktį kvalifikacijos reikalavimui nurodydamas ir pajamas, kurios buvo gautos už jo pasitelktų subrangovų atliktus darbus, pirkime turėtų remtis tų pačių subrangovų pajėgumais, juos išviešindamas jau pačiame pasiūlyme.
Civilinė byla Nr. e3K-3-134-378/2024 (aktyvi nuoroda)

Kasacinis teismas, spręsdamas dėl ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų sutarčių, arbitruotinumo, išaiškino:

Ginčai, kylantys iš viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų sutarčių, yra arbitruotini, t. y. gali būti nagrinėjami komerciniame arbitraže, nepriklausomai nuo to, ar ginčas susijęs su tokios sutarties sąlygų, be kita ko, esminių sąlygų, keitimu, ar jos vykdymu. Vien tai, kad iš viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų sutarčių kylantys ginčai pagal savo pobūdį yra susiję su imperatyvių teisės normų taikymu ir poreikiu ginti viešąjį interesą, nesuteikia teisinio pagrindo šių ginčų nepripažinti arbitruotinais, atsižvelgiant, be kita ko, į tai, kad imperatyvios viešųjų pirkimų teisės normos tiekėją ir perkančiąją organizaciją visais atvejais saisto ir po viešojo pirkimo sutarties sudarymo. Kita vertus, ginčai dėl viešųjų pirkimų procedūrų nepatenka į komercinio ginčo sąvoką pagal Komercinio arbitražo įstatymą ir todėl yra nearbitruotini. Todėl, jeigu dėl konkretaus viešųjų pirkimų pagrindu sudarytos sutarties sąlygų pakeitimo pagal įstatymą reikia organizuoti naują viešojo pirkimo procedūrą, toks ginčas komerciniame arbitraže nenagrinėtinas.
Civilinė byla Nr. e3K-3-88-823/2024 (aktyvi nuoroda)

VYKDYMO PROCESAS

Vykdymo procesas – integrali civilinio proceso dalis, pasižyminti tiek savo kompleksiškumu, tiek dominuojančiais priešingais kreditoriaus ir skolininko interesais. Pripažįstama, kad pažeistų teisių gynyba paprastai neapsiriboja tik teismo sprendimo priėmimu. Asmenims gera valia nevykdant įsiteisėjusio vykdytino teismo sprendimo, pastarasis gali būti vykdomas priverstinai (prieš skolininko valią) antstolio Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Būtent antstoliui, kaip valstybės įgaliotam pareigūnui, suteikiama teisė priverstinai vykdyti vykdomuosius dokumentus laikantis imperatyvių vykdymo procesą reglamentuojančių teisės normų, o vykdymo proceso dalyvių iniciatyva antstolio veiksmų teisėtumas gali būti patikrintas teismine tvarka. Nors kasacinis teismas kiekvienais metais, nagrinėdamas ginčus dėl antstolių veiksmų, sprendžia vykdymo procesą reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo klausimus ir pateikia atitinkamus šių normų išaiškinimus, teisės problemų šioje srityje kompleksiškumu bei įvairove pasižymėjo ir apžvelgiami kasacinio teismo veiklos metai.

Bylose dėl bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarkos nevykdymo kasacinis teismas išaiškino, kaip vadovaujantis proceso teisės normomis turi būti sprendžiami šie tėvų ginčai, taip pat pasisakė dėl skolininko (skyrium gyvenančio tėvo (motinos)) kaltės skiriant baudą pagal CPK 771 straipsnį. Skolininkui (skyrium gyvenančiam tėvui) nesutikus su antstolės surašytame sprendimų neįvykdymo akte konstatuota aplinkybe, kad jis nevykdo vykdomajame rašte nustatytos bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarkos, ir antstolei perdavus bylą teismui, kasacinis teismas nurodė, kad:

Antstolis, jeigu yra pakankamai objektyvių duomenų, patvirtinančių nevykdomą bendravimo su vaiku tvarką, konstatuoja sprendimo neįvykdymo faktą, surašydamas sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą. Šis aktas siunčiamas teismui, kuris patikrina, ar byloje surinkta pakankamai duomenų, patvirtinančių antstolio surašytame akte nurodytas aplinkybes dėl bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymo, nustato priežastis, kodėl nevykdomas įsiteisėjęs teismo sprendimas, ir sprendžia dėl atsakomybės tėvui (motinai), nevykdančiam teismo sprendimo, taikymo. Būtent šiame teismo procese, vykstančiame pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį, vertinamas antstolio surašyto akto (antstolio veiksmų) pagrįstumas ir sprendžiama dėl skolininko atsakomybės už įsiteisėjusio teismo sprendimo nevykdymą.
Tėvų ginčai dėl bendravimo su vaiku tvarkos nevykdymo turi būti sprendžiami viename procese. Antstolio surašytą sprendimų neįvykdymo aktą leidžiant skųsti atskirai pagal CPK 510 straipsnį, reglamentuojantį skundų dėl antstolio veiksmų padavimą, t. y. pripažįstant šį aktą skundo, paduoto nurodyto straipsnio nustatyta tvarka, objektu, klausimas dėl sprendimų neįvykdymo akto pagrįstumo būtų nagrinėjamas dviejuose atskiruose vienas po kito einančiuose teisminiuose procesuose. Tokiu atveju užsitęsus tėvų ginčui, susiklostytų situacija, neatitinkanti proceso operatyvumo principo ir geriausių vaiko interesų paisymo reikalavimo.
Civilinė byla Nr. e3K-3-33-684/2024 (aktyvi nuoroda)

Kitoje byloje, spręsdamas dėl baudos skolininkei (skyrium gyvenančiai motinai) skyrimo už tai, kad ji nevykdo teismo sprendimo, t. y. kliudo tėvui pagal teismo nustatytą tvarką susitikti su sūnumi, kasacinis teismas akcentavo suformuotą praktiką, pagal kurią tinkamas teismo sprendimo (nutarties) dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymas apima ne tik susilaikymą nuo aktyvių veiksmų, darančių sprendimo vykdymą negalimą, bet ir pareigą imtis reikiamų priemonių (pareigą kooperuotis), kad būtų realiai pasiekiamas sprendimu siektas rezultatas – vaiko ir skyrium gyvenančio tėvo (motinos) kontaktas, jų tarpusavio ryšio atkūrimas ir palaikymas. Plėtodamas praktiką kasacinis teismas pažymėjo:

Vertinant sprendimo dėl bendravimo tvarkos nevykdančio asmens kaltę, papildomas aspektas yra tas, ar bendravimo tvarkos nevykdymas turi ilgalaikes pasekmes – ar nyksta (nesusiformuoja) natūralus mažamečio vaiko ir tėvo (motinos) ryšys dėl vaiko nebendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu (motina), ir ar sprendimo nevykdymo aplinkybės pagrindžia, kad sprendimo nevykdantis asmuo siekia šių pasekmių (ryšio išnykimo) arba suvokia, kad tokios pasekmės kils.
Civilinė byla Nr. e3K-3-125-1120/2024 (aktyvi nuoroda)

Klausimas dėl baudos skyrimo teismo sprendimo nevykdančiam skolininkui apžvelgiamais metais buvo aktualus ir savavališkų statybų bei jų padarinių šalinimo srityje. Skolininkui nevykdant teismo sprendimu nustatyto įpareigojimo per 12 mėnesių nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos savo lėšomis nugriauti statinį ir sutvarkyti statybvietę, antstolė prašė teismo skirti skolininkui baudą už teismo sprendimo nevykdymą. Bylą nagrinėję teismai, nustatę, kad Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai (toliau – Inspekcija) teismo sprendimu taip pat buvo leista nugriauti savavališkai pastatytą skolininko valdomą statinį ir sutvarkyti statybvietę skolininko lėšomis, antstolės pareiškimo netenkino. Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl baudos skolininkui neskyrimo, konstatavo:

Skolininkui neatlikus teismo sprendime ar privalomajame nurodyme išvardytų veiksmų, pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį gali būti taikomos sprendimo nevykdymo pasekmės, o skolininko pareiga vykdyti teismo sprendimą (šalinti neteisėta pripažintos statybos padarinius) vis tiek išlieka. Teismo sprendime net ir leidus išieškotojai Inspekcijai nugriauti savavališkai pastatytą statinį, vis dėlto nėra paneigiama už teismo sprendimo įvykdymą atsakingo skolininko pareiga įvykdyti teismo sprendimą, nes teismo sprendimas yra privalomas visiems fiziniams asmenims ir turi būti vykdomas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Teismams nustačius, kad yra neįvykdytas teismo sprendimas, įpareigojęs

skolininką pašalinti neteisėtos statybos padarinius, turi būti sprendžiamas klausimas dėl baudos skolininkui skyrimo nepriklausomai nuo teismo sprendimu nustatyto įpareigojimo pobūdžio bei išieškotojos Inspekcijos galimybės pačiai įvykdyti teismo sprendimą.
Civilinė byla Nr. 3K-3-261-781/2024 (aktyvi nuoroda)

Pasisakydamas dėl antstolio teisės sustabdžius vykdomąją bylą pratęsti terminą varžytynes laimėjusiam dalyviui sumokėti už varžytynėse įsigytą turtą, kasacinis teismas konstatavo:

Vykdomąją bylą sustabdžius po to, kai varžytynės įvyko, laimėjusiam varžytynes asmeniui sustoja varžytynėse nupirkto turto apmokėjimo terminai, todėl neturi būti atliekami ir su varžytynių rezultatų įforminimu susiję veiksmai. Sustabdžius vykdomąją bylą antstolio patvarkymu, net ir varžytynių laimėtojui įvykdžius prievolę per nustatytus terminus, antstolis negalėtų atlikti procesinių veiksmų, susijusių su varžytynių akto surašymu, išieškotų lėšų paskirstymu ir jų išmokėjimu išieškotojams. Todėl ir pirkėjo pareiga sumokėti už įgytą turtą neturėtų būti aiškinama atsietai nuo tokios pareigos įvykdymu sukeliamų teisinių padarinių – antstolio atliktinų veiksmų.
Civilinė byla Nr. 3K-3-81-1120/2024 (aktyvi nuoroda)

Kasacinis teismas taip pat sprendė dėl draudimo vykdymo procese išieškoti iš turto tais atvejais, kai skolininkui nuosavybės teise priklausančiam turtui yra taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, siekiant užtikrinti galimą realizuotino turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą BPK nustatyta tvarka. Kasacinis teismas išaiškino:

Išieškoti iš turto CPK 755 straipsnio 1 dalies (2019 m. birželio 27 d. įstatymo redakcija Nr. XIII-2270) pagrindu draudžiama tais atvejais, kai yra įsiteisėjęs teismo nuosprendis, teismo nutartis ar teismo nutarimas, kuriuo asmeniui paskirtas turto konfiskavimas ir nurodytas konkretus konfiskuotinas turtas. Draudimas išieškoti iš nurodyto turto reiškia, kad kitų kreditorių reikalavimai iš šio turto negali būti tenkinami. Minėta CPK 755 straipsnio 1 dalies teisės norma nelaikytina savarankišku teisiniu pagrindu sustabdyti vykdymo veiksmus dėl to, kad BPK ar ANK nustatyta tvarka asmens turtui yra taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas siekiant užtikrinti galimą turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą. Todėl tais atvejais, kai turtas dar nėra konfiskuotas, bet jam taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, siekdamas užtikrinti galimą turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą, antstolis neturėtų tęsti šio turto realizavimo veiksmų ir privalėtų juos sustabdyti kitu teisiniu pagrindu – pagal CPK 626 straipsnio 2 dalies 1 punktą.
Civilinė byla Nr. e3K-3-123-421/2024 (aktyvi nuoroda)

Apžvelgiamais metais išplėtota praktika dėl antstolio neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo. Ieškovė (įmonė) teigė, kad dėl antstolio neteisėtų veiksmų priverstinio vykdymo procese neišieškota skola jai priteistina kaip nuostolių atlyginimas. Pasak ieškovės, dalis skolos jos naudai nebuvo išieškota, antstoliui neteisėtai perdavus vykdomąjį dokumentą skolininkui priklausančios individualios įmonės, kuriai buvo vykdomas bankroto procesas ne teismo tvarka, bankroto administratoriui. Dėl pastarųjų antstolio veiksmų kasacinis teismas konstatavo:

Vykstant individualios įmonės bankroto procesui (nepriklausomai nuo to, ar šis procesas vyksta teismo, ar ne teismo tvarka), paraleliai vykstantis individualus išieškojimas iš šios įmonės savininko yra negalimas. Nepriklausomai nuo to, ar antstolis būtų perdavęs vykdomąjį dokumentą bankroto administratoriui (kreditorių susirinkimui) ar ne, vykstant individualios įmonės bankroto procesui vykdymo veiksmų vykdomojoje byloje jis negalėjo atlikti, nepažeisdamas imperatyvaus Įmonių bankroto įstatyme įtvirtinto individualaus išieškojimo draudimo. Bylą nagrinėję teismai pagrįstai antstolio patvarkymo užbaigti vykdomąją bylą ir vykdomojo dokumento perdavimo bankroto administratoriui

nevertino kaip neteisėto veiksmo atsakovo deliktinės atsakomybės požiūriu.
Civilinė byla Nr. e3K-3-123-421/2024 (aktyvi nuoroda)

Dėl neteisėtu antstolio neveikimu (nereagavimu į ieškovės prašymą areštuoti skolininkės turtą) ieškovei padarytos žalos fakto ir dydžio, be kita ko, įrodinėjimo naštos paskirstymo, kasacinis teismas išaiškino:

Kai dėl neteisėtų antstolio veiksmų (neveikimo) netenkama galimybės išieškoti iš tam tikro skolininko turto, išieškotojui padaryta žala (netiesioginiai nuostoliai) gali būti apskaičiuojama kaip prarastos galimybės vertė (skirtumas tarp išieškotojo naudai dėl antstolio neteisėtų veiksmų (neveikimo) neišieškotos sumos ir atitinkamo dydžio išieškotojo reikalavimo teisės į skolininko turtą tikrosios vertės). Nustačius, kad iš skolininkės sąskaitoje buvusių lėšų galėjo būti vykdomas išieškojimas, vien ta aplinkybė, kad ieškovė nėra vienintelė išieškotoja, nesudaro pagrindo jos reikalavimą visiškai atmesti – tokiu atveju ieškovės prarastos galimybės vertė turėtų būti apskaičiuojama pagal tą sumą, kurią ji turėjo teisę gauti, atsižvelgiant į kitų išieškotojų reikalavimus.
Bylą nagrinėję teismai netinkamai paskirstė šalims tenkančią įrodinėjimo naštą. Ieškovei įrodžius, kad dėl neteisėto antstolio neveikimo išieškojimas nebuvo nukreiptas į skolininkės banko sąskaitoje buvusias lėšas, našta įrodyti, kad iš šių lėšų negalėjo būti išieškoma arba kad iš jų ieškovės naudai jų būtų buvę išieškota mažiau, nei nurodo ieškovė, teko ne ieškovei, o nuo pareikšto reikalavimo dėl žalos atlyginimo besiginančiam antstoliui.
Civilinė byla Nr. e3K-7-127-823/2024 (aktyvi nuoroda)

CIVILINIŲ BYLŲ STATISTIKA

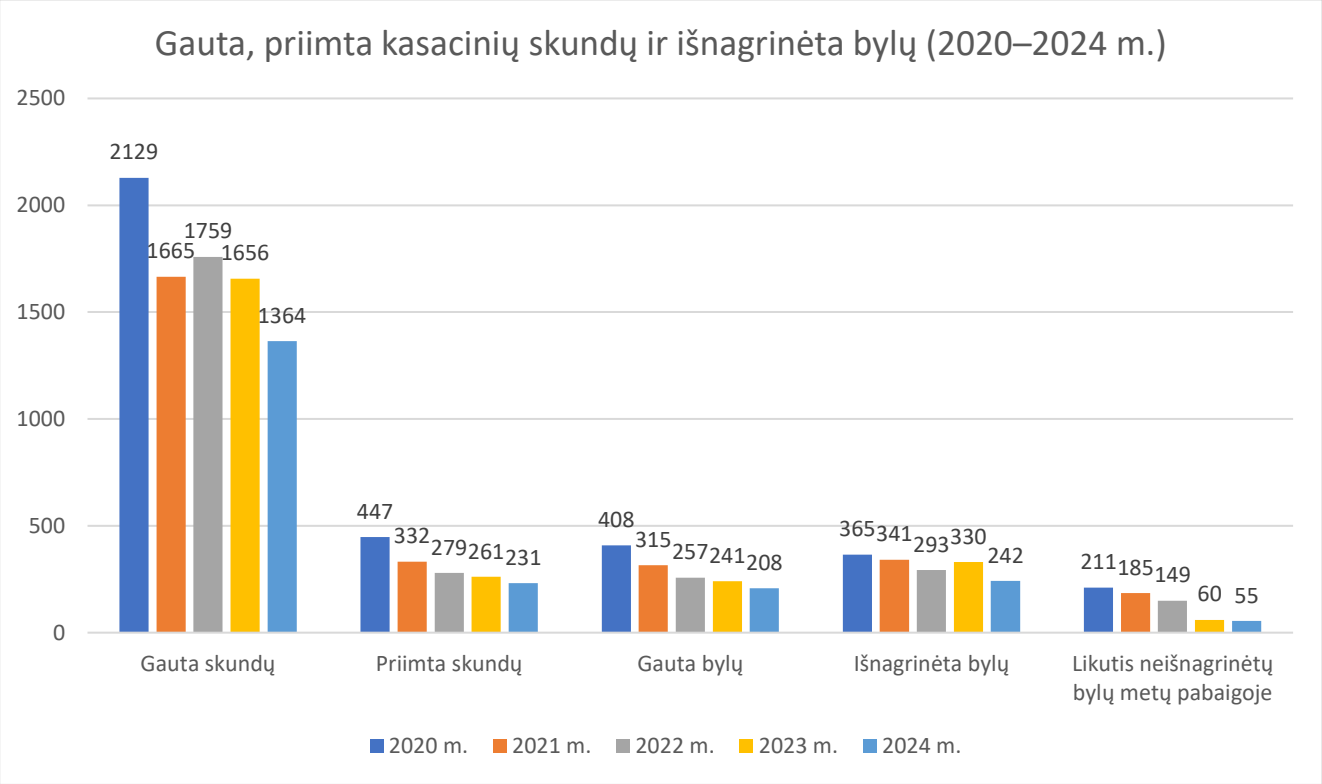

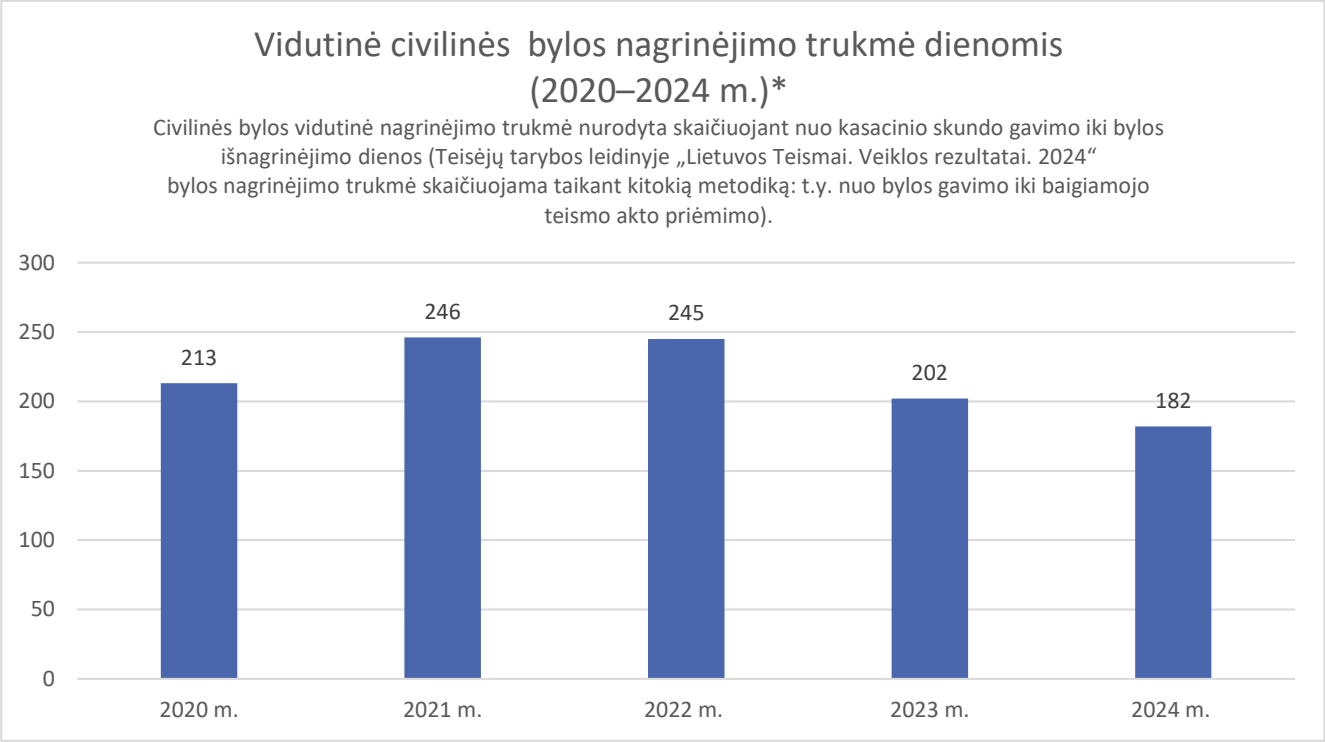
Vidutinė civilinės bylos nagrinėjimo trukmė dienomis (2020–2024 m.)*
Civilinės bylos vidutinė nagrinėjimo trukmė nurodyta skaičiuojant nuo kasacinio skundo gavimo iki bylos išnagrinėjimo dienos (Teisėjų tarybos leidinyje „Lietuvos Teismai. Veiklos rezultatai. 2024“ bylos nagrinėjimo trukmė skaičiuojama taikant kitokią metodiką: t.y. nuo bylos gavimo iki baigiamojo teismo akto priėmimo).
300
250
200
150
100
50
0
213
246
245
202
182
2020 m.
2021 m.
2022 m.
2023 m.
2024 m.

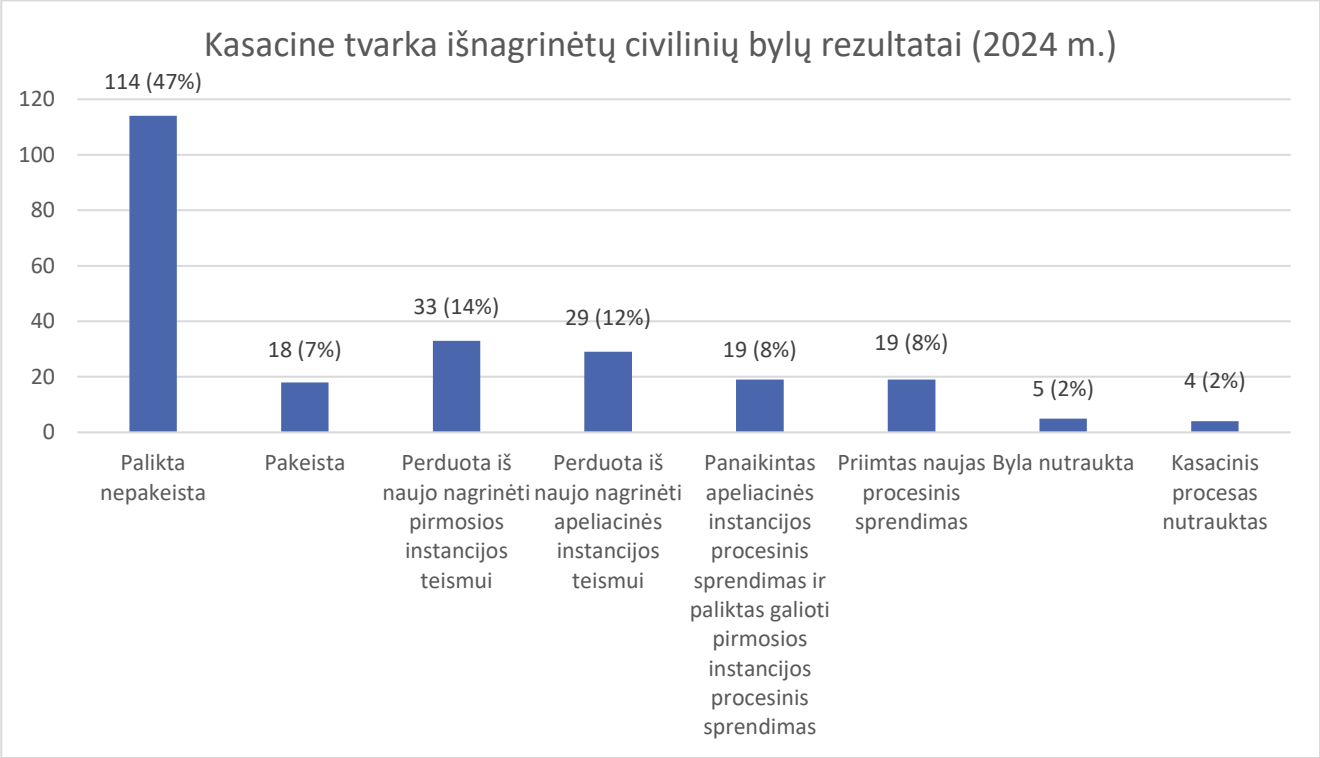
Kasacine tvarka išnagrinėtų civilinių bylų rezultatai (2024 m.)
120
100
80
60
40
20
0
114 (47%)
18 (7%)
33 (14%)
29 (12%)
19 (8%)
19 (8%)
5 (2%)
4 (2%)
Palikta nepakeista
Pakeista
Perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui
Perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui
Panaikintas apeliacinės instancijos procesinis sprendimas ir paliktas galioti pirmosios instancijos procesinis sprendimas
Priimtas naujas procesinis sprendimas
Byla nutraukta
Kasacinis procesas nutrauktas

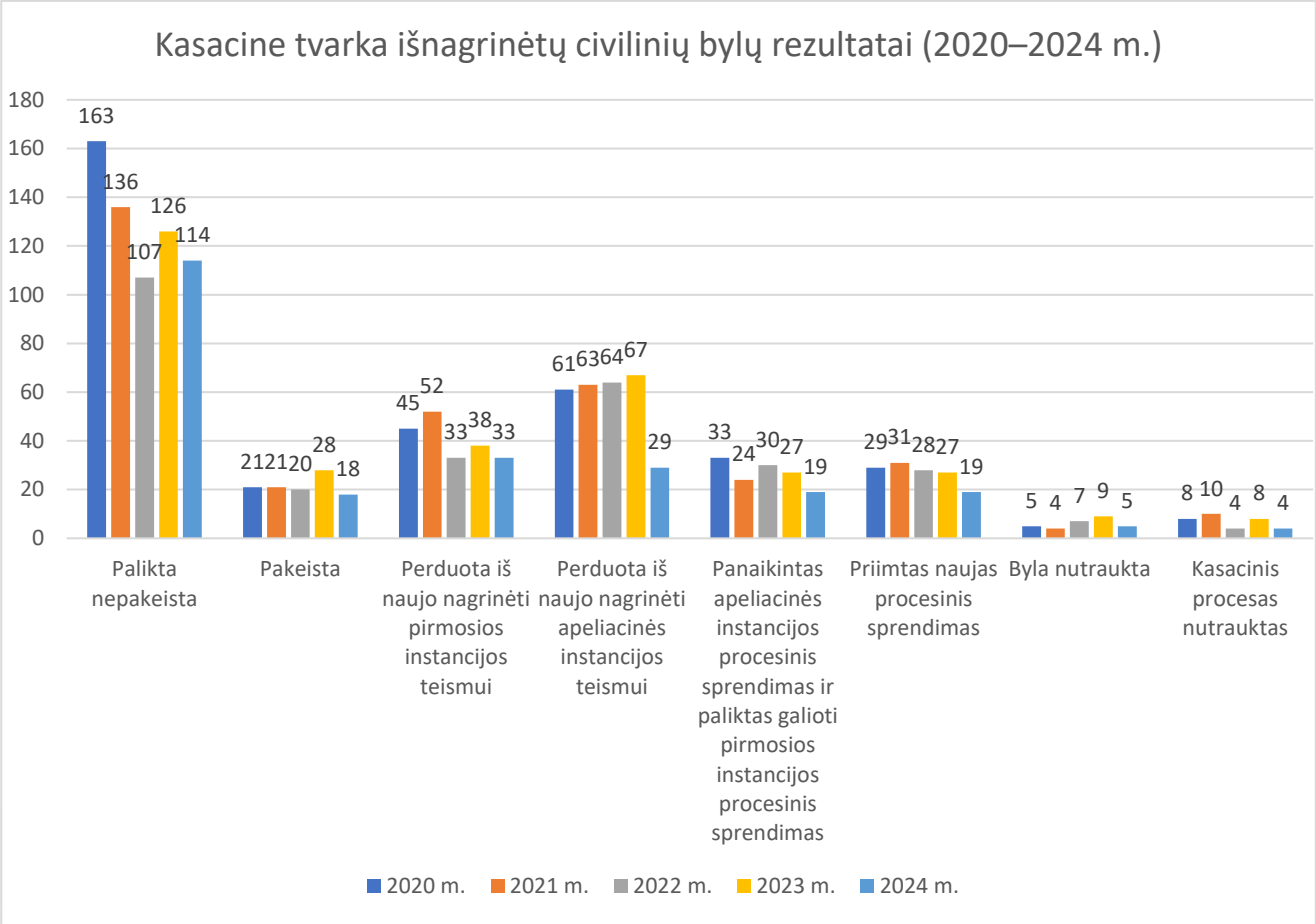

CIVILINIŲ BYLŲ DĖL PROCESO ATNAUJINIMO STATISTIKA

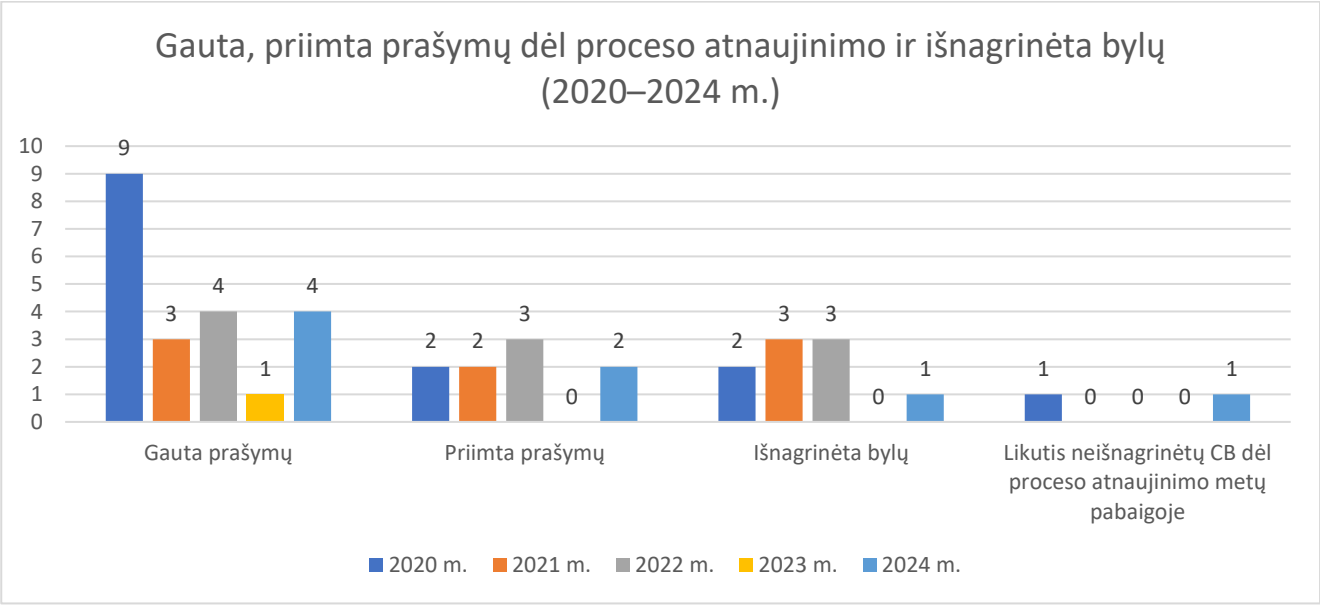

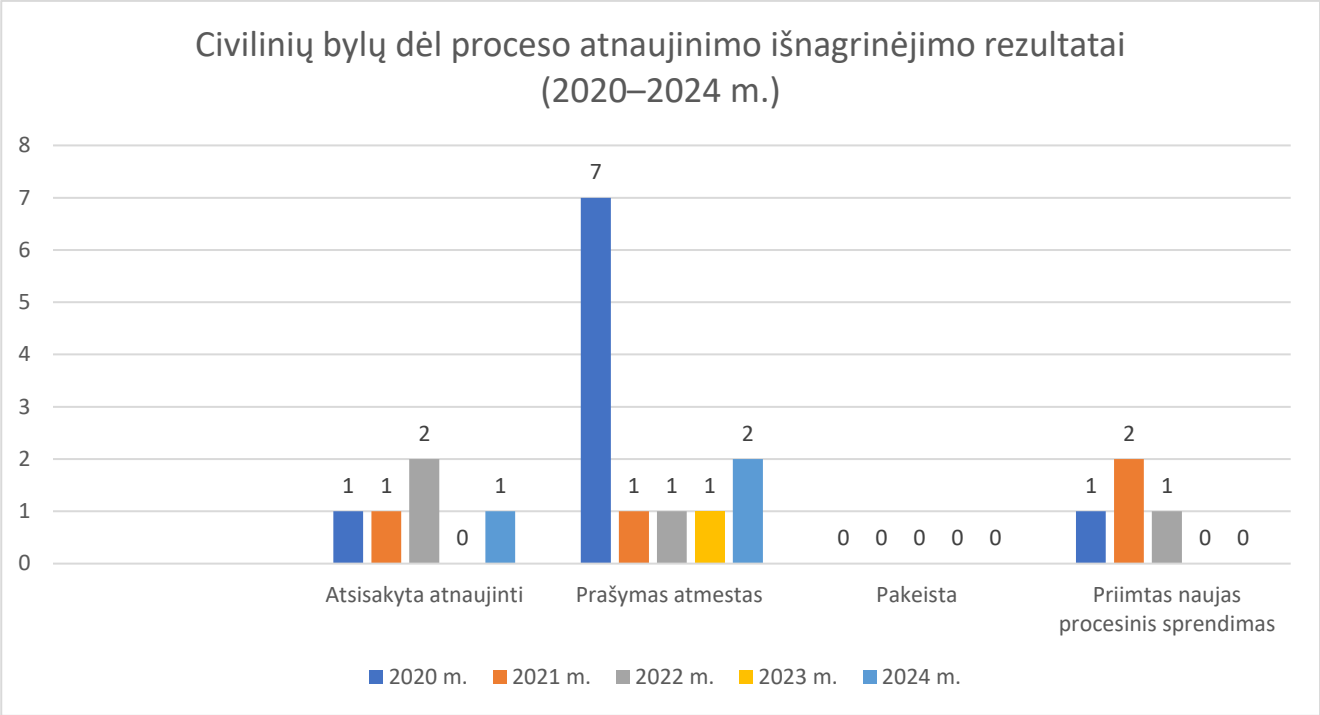

MEDIACIJA CIVILINĖSE BYLOSE

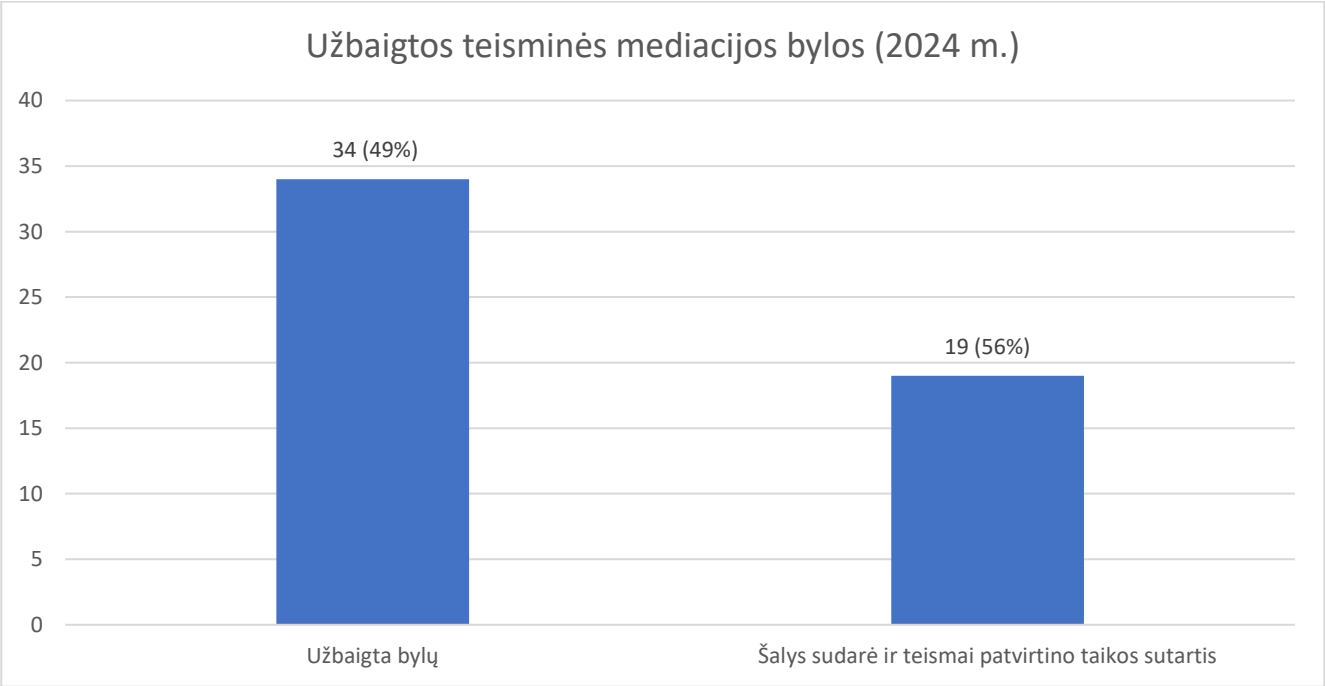

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO KREIPIMAISI Į LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINĮ TEISMĄ

Visi Lietuvoje veikiantys teismai turi įstatymų apibrėžtą savo veiklos sritį – kompetenciją, nustatančią, kokius ginčus ir klausimus gali nagrinėti konkretus teismas. Šių ribų teismas negali pažeisti. Aukščiausiasis Teismas, būdamas aukščiausios grandies bendrosios kompetencijos teismas, taip pat turi įstatymo apibrėžtas galias ir gali nagrinėti tik tokias bylas ar spręsti tokius klausimus, kurie priskirti jo kompetencijai. Pavyzdžiui, įstatymų ir kitų Seimo, Vyriausybės ar Respublikos Prezidento aktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai (Vyriausybės ir Respublikos Prezidento aktų – ir įstatymams) patikrinimas priklauso ne bendrosios kompetencijos teismų, o Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo kompetencijai. Todėl tais atvejais, kai teismas, nagrinėdamas konkrečią bylą, suabejoja, ar byloje taikytinas įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją, jis negali pats tikrinti, ar tame teisės akte nustatytos taisyklės dera su Konstitucijos nuostatomis, bet privalo kreiptis į Konstitucinį Teismą prašydamas išspręsti, ar konkretus byloje taikytinas teisės aktas (paprastai ne visas, o viena ar kelios to akto normos) neprieštarauja Konstitucijai. Kol bus gautas Konstitucinio Teismo nutarimas, Aukščiausiasis Teismas sustabdo kasacinės bylos, kurioje kreipėsi dėl išaiškinimo, nagrinėjimą, o gavęs Konstitucinio Teismo sprendimą, toliau nagrinėja bylą atsižvelgdamas į tai, ką nusprendė Konstitucinis Teismas. Jeigu Konstitucinis Teismas nustato, kad teisės aktas, dėl kurio buvo kreiptasi, prieštarauja Konstitucijai, Aukščiausiasis Teismas atnaujintą bylą nagrinėja netaikydamas šio teisės akto.

2024 metais Aukščiausiojo Teismo kreipimųsi į Konstitucinį Teismą nebuvo, tačiau Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo vieną atnaujintą administracinio nusižengimo ir vieną civilinę bylą, kurių nagrinėjimas buvo atnaujintas Konstituciniam Teismui jose priėmus nutarimus:

Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo (ANK 666 straipsnis)
Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-7-23-976/2024 (aktyvi nuoroda)

Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija (toliau – išplėstinė septynių teisėjų kolegija) išnagrinėjo pagal administracinio nusižengimo teiseną inicijavusio asmens prašymą, kuriuo jis ginčijo iš jo asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, priteistų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą, atnaujintą administracinio nusižengimo bylą. Šios bylos nagrinėjimas buvo atnaujintas Konstituciniam Teismui 2024 m. birželio 27 d. priėmus nutarimą dėl ANK 666 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) atitikties Konstitucijai, kuriuo buvo pripažinta, kad ANK 666 straipsnyje (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį asmens, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, turėtos išlaidos advokato (advokato padėjėjo), kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto lėšų, neprieštarauja Konstitucijai. Taigi šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl ANK 666 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) taikymo – išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo administracinio nusižengimo nepadariusiam asmeniui iš administracinio nusižengimo teiseną inicijavusio asmens.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą, nurodė, kad Konstitucinis Teismas 2024 m. birželio 27 d. nutarime konstatavo, jog ANK 666 straipsnyje (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį asmens, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, išlaidos advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto lėšų, neprieštarauja Konstitucijai ir atitinka iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančius reikalavimus, kad teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas ir neprieštaringas.

Konstitucinio Teismo vertinimu, įstatymų leidėjas ANK 666 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) 2 dalyje nustatydamas, kad tuo atveju, kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukta, kai padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių, šio asmens turėtos išlaidos advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės arba savivaldybės biudžeto lėšų, įgyvendino iš Konstitucijos, be kita ko, konstitucinio teisinės valstybės principo, kylančią teisę ANK 666 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) 2 dalyje nurodytas išlaidas advokato ar advokato padėjėjo paslaugoms apmokėti kompensuoti iš valstybės biudžeto lėšų, kitų viešųjų lėšų šaltinių. ANK 666 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) 2 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas laikytinas konstituciškai pagrįstu – institucijos, kurių pareigūnai vykdo jiems pavestus įgaliojimus administracinių nusižengimų teisenoje, t. y., be kita ko, pradėti administracinių nusižengimų teiseną, turi prisiimti ir atsakomybę atlyginti asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, jo patirtas išlaidas advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip šio asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti. Kitoks teisinis reguliavimas nepagrįstai pasunkintų asmenų, turinčių duomenų apie galimai padarytus administracinius nusižengimus, teisės kreiptis į teismą dėl jų galimai pažeistų teisių arba kai tokie administraciniai nusižengimai galimai daro žalą viešajam interesui, sukelia grėsmę visuomenės gerovei, įgyvendinimą, o tokiems asmenims nesikreipiant į teismą dėl galimai pažeistų teisių teisminės gynybos, būtų užkirstas kelias teismui vykdyti teisingumą. Kartu Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad ANK 666 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) 2 dalyje buvo aiškiai nustatytas baigtinis nurodytų išlaidų atlyginimo šaltinių sąrašas, kuris reiškia, kad šių būtinų ir pagrįstų išlaidų negalima atlyginti iš administracinio nusižengimo teiseną inicijavusio asmens net ir atsižvelgiant į bylos aplinkybes *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) taikant BPK 106 straipsnio (2022 m. balandžio 12 d. įstatymo redakcija) 3 dalį.

Taigi, atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad tuo atveju, kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukta pagal galiojusio ANK 591 straipsnio (šiuo metu – ANK 565^1 straipsnio) 1 punktą, šio asmens išlaidos, vadovaujantis ANK 666 straipsnio nuostatomis, advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto, jei prireikia, kartu taikant BPK 106 straipsnio nuostatas; priteisti tokių išlaidų atlyginimą iš nukentėjusių nuo administracinio teisės nusižengimo asmenų ar kitų asmenų, inicijavusių administracinio nusižengimo teiseną, nėra teisinio pagrindo. Dėl to išplėstinė septynių teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo sprendimą asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą priteisti ne iš valstybės, o iš administracinio nusižengimo teiseną inicijavusio asmens pripažino nepagrįstu ir šių išlaidų atlyginimą priteisė iš valstybės.

Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 29 straipsnio 7 dalies ir 2021 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo Nr. XI-2000 5, 6, 7, 8, 14, 21, 23, 25, 29, 30, 31 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo Nr. XIV-451 (toliau – 2021 m. birželio 29 d. įstatymas Nr. XIV-451) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai

Civilinė byla Nr. e3K-3-181-823/2024 (aktyvi nuoroda)

Nagrinėjamoje civilinėje byloje buvo sprendžiamas teisės klausimas: ar po fizinio asmens bankroto bylos turi būti nurašomi reikalavimai, kylantys iš pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus kitų įstatymų pažeidimus. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2023 m. balandžio 25 d. nutartimi kreipėsi į Konstitucinį Teismą, kad šis įvertintų FABĮ 29 straipsnio 7 dalies ir 2021 m. birželio 29 d. įstatymo Nr. XIV-451 atitiktį Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas 2024 m. balandžio 24 d. priėmė nutarimą Nr. KT36-N5/2024 konstitucinės justicijos byloje Nr. 12/2023, kuriuo pripažino, kad:

- FABĮ 29 straipsnio 7 dalis tiek, kiek pagal ją baigus fizinio asmens bankroto procesą nenurašomi reikalavimai, kylantys iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus kitų įstatymų pažeidimus, neprieštarauja Konstitucijai;

- 2021 m. birželio 29 d. įstatymo Nr. XIV-451 13 straipsnio 5 dalis tiek, kiek pagal ją FABĮ 29 straipsnio 7 dalies (2021 m. birželio 29 d. redakcija) nuostata, pagal kurią baigus fizinio asmens bankroto procesą nenurašomi reikalavimai, kylantys iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus kitų įstatymų pažeidimus, taikoma iki šio įstatymo įsigaliojimo pradėtiems ir nebaigtiems fizinių asmenų bankrotams, prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

Kasacinis teismas, atnaujinęs civilinės bylos nagrinėjimą, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo išvadą bei Konstitucinio Teismo pateiktą išaiškinimą, kad fizinio asmens bankroto procesą inicijuojantis asmuo turi teisę pagrįstai tikėtis, jog bus sudarytos sąlygos atkurti jo mokumą būtent pagal tas skolinių įsipareigojimų pobūdį apibrėžiančias taisykles, kurios galiojo jam inicijuojant bankroto procesą, konstatavo, kad, sprendžiant likusių nepatenkintų kreditorių reikalavimų nurašymo klausimą, nagrinėjamoje byloje turi būti taikomas teisinis reglamentavimas, galiojęs pareiškėjo bankroto bylos iškėlimo metu.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad, pagal pareiškėjo bankroto bylos iškėlimo metu galiojusį teisinį reglamentavimą ir jį aiškinančią kasacinio teismo praktiką, kreditorių reikalavimai, kylantys iš fizinio asmens pareigos sumokėti baudas, paskirtas mokesčio administratoriaus Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo pagrindu, prie reikalavimų, kurie nėra nurašomi baigus fizinio asmens bankroto procesą, nebuvo priskirti, todėl bylą nagrinėję teismai nepagrįstai Valstybinės mokesčių inspekcijos finansinio reikalavimo dalį, kurią sudaro gyventojų pajamų mokesčio bauda ir privalomojo sveikatos draudimo įmokos bauda, pripažino nenurašytina.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO KREIPIMAISI Į EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMĄ

Lietuva nuo 2004 metų kuria savo ateitį bendroje Europos erdvėje kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis. Vienintelis turintis kompetenciją aiškinti Europos Sąjungos teisės normas priimdamas visoms valstybėms privalomus sprendimus yra ESTT. Kilus neaiškumui, kaip aiškinti ar taikyti konkrečią nagrinėjamoje byloje taikytiną Europos Sąjungos teisės nuostatą, į ESTT turi teisę kreiptis bet kuris valstybės narės teismas, o tie teismai, kurių sprendimai konkrečiose bylose yra galutiniai ir neskundžiami, turi ne tik tokią teisę, bet ir pareigą. Taigi Aukščiausiasis Teismas, būdamas vienintelis kasacinis teismas įsiteisėjusiems bendrosios kompetencijos teismų procesiniams sprendimams peržiūrėti, kurio priimamos nutartys ir nutarimai yra galutiniai ir neskundžiami, turi pareigą kreiptis į ESTT, jeigu byloje kyla pirmiau nurodytų klausimų.

Pažymėtina, kad ESTT nesprendžia konkretaus nacionalinio teismo nagrinėjamo ginčo, o tik priima prejudicinius sprendimus, kuriais atsako į nacionalinio teismo pateiktus klausimus dėl Europos Sąjungos teisės normų aiškinimo ar Europos Sąjungos teisės akto galiojimo. Taigi ši procedūra yra bendradarbiavimo tarp ESTT ir nacionalinių teismų priemonė, ją įgyvendindamas ESTT pateikia nacionaliniams teismams Europos Sąjungos teisės aiškinimą, kurio jiems reikia bylai išspręsti. Nacionalinis teismas, gavęs ESTT prejudicinį sprendimą, vadovaudamasis jame pateiktu išaiškinimu, išsprendžia konkretų nagrinėjamą ginčą.

2024 metais Aukščiausiasis Teismas dviejose civilinėse bylose kreipėsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, taip pat išnagrinėjo dvi civilines bylas, kurių nagrinėjimas buvo atnaujintas gavus ESTT prejudicinius sprendimus:

Dėl 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB, (toliau – Direktyva 2011/83) nuostatų aiškinimo

Civilinė byla Nr. 3K-3-12-378/2025 (ankstesnis bylos Nr. 3K-3-143-378/2024)

Nurodytoje byloje ieškovas (krovinio siuntėjas, vartotojas) su atsakove (krovinio vežėja, verslininke) telefonu (žodžiu) sudarė krovinio vežimo sutartį ir susitarė, kad atsakovė iš Norvegijos į Lietuvą už 450 Eur paslaugos kainą perveš ieškovo asmeninėms reikmėms naudojamus daiktus – du motociklus, keturratį, dvi skalbimo mašinas, dvi džiovykles. Krovinys siuntėjo vežėjai 2020 m. birželio 16 d. buvo perduotas Norvegijoje. 2020 m. birželio 17 d. Norvegijos ir Švedijos pasienyje atsakovės darbuotojas, vykdantis pervežimą, buvo sustabdytas Švedijos muitinės pareigūnų. Patikrinus gabenamą krovinį, buvo priimtas sprendimas, kad iš Norvegijos į Europos Sąjungos teritoriją įvežami daiktai turėjo būti deklaruojami muitinei. Tą pačią dieną buvo surašyta muitinės deklaracija, kuria buvo pritaikyti 3890,59 Eur muito mokesčiai. Atsakovė sumokėjo Švedijos muitinės pritaikytus muito mokesčius ir išrašė ieškovui 4340,59 Eur sumos sąskaitą faktūrą (450 Eur už vežimo paslaugą ir 3890,59 Eur už mokesčius

išvežant prekes iš šalies). Atsakovė visus ieškovo perduotus daiktus, išskyrus vieną iš motociklų, 2020 m. birželio 20 d. pristatė į ieškovo nurodytą vietą Lietuvoje ir informavo, kad sulaikytą motociklą atiduos tada, kai ieškovas apmokės pirmiau minėtą sąskaitą faktūrą. Tarp šalių kilo ginčas dėl to, kuriai iš šalių turi tekti Švedijos muitinės pritaikyti muito mokesčiai.

Nagrinėjant bylą kasacine tvarka, Aukščiausiajam Teismui kilo klausimas, ar krovinio vežėjas tinkamai įvykdė Direktyvos 2011/83 jam nustatytą vartotojo informavimo apie paslaugos ypatybes ir kainą pareigą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad vežimo paslaugos ypatybės (Direktyvos 2011/83 5 straipsnio 1 dalies a punktas) gali būti aiškinamos siaurai, t. y. tik kaip apimančios vežimo teisinį santykį (krovinio paėmimo vieta, pristatymo vieta, maršrutas, kaina ir kt.), tačiau neapimančios informacijos apie muitinės procedūras bei šioms procedūroms reikalingus dokumentus, arba plačiai, t. y. prie vežimo paslaugos ypatybių priskiriant informaciją ir apie vežimui taikomas muitinės procedūras.

Teisėjų kolegijos vertinimu, Direktyvos 2011/83 5 straipsnio 1 dalies c punktas taip pat galėtų būti suprantamas siaurai arba plačiai. Tuo atveju, jei vežimo paslaugos kaina ir, jei taikoma, visos papildomos gabenimo, pristatymo ir pašto išlaidos aiškintinos siaurai, t. y. kaip neapimančios muito mokesčių, krovinio vežėjas neturi pareigos vartotojui pateikti konkrečią informaciją apie pervežimui taikytinus muito mokesčių tarifus ir dydžius, skaičiuoti šį mokestį. Kita vertus, aiškinant minėtą nuostatą plačiai, krovinio vežėjas turėtų pateikti vartotojui informaciją apie konkrečius muito mokesčių tarifus ir dydžius (apskaičiuoti mokestį) arba informaciją apie tai, kad gali tekti apmokėti tokio pobūdžio papildomas išlaidas.

Aukščiausiasis Teismas nusprendė sustabdyti civilinę bylą ir kreiptis į ESTT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

- Ar Direktyvos 2011/83 5 straipsnio 1 dalies a punktas, nustatantis verslininko pareigą informuoti vartotoją apie paslaugos ypatybes, aiškintinas kaip reiškiantis verslininko, teikiančio tarptautinio daiktų pervežimo paslaugą vartotojui, pareigą informuoti vartotoją apie vežimui taikomas muitinės procedūras? Jeigu Direktyvos 2011/83 5 straipsnio 1 dalies a punktas aiškintinas kaip nustatantis verslininko pareigą informuoti vartotoją apie tarptautiniam pervežimui taikomas muitinės procedūras, ar verslininkui pakanka nurodyti, kad siuntėjas (vartotojas) turi pasirūpinti muitinės procedūroms reikalingais dokumentais ir sumokėti muito mokesčius, ar verslininkas turi pateikti išsamią informaciją (sąrašą) apie konkrečius muitinei pateikti reikalingus dokumentus ir taikytinus muito mokesčių tarifus (dydžius)?
- Ar Direktyvos 2011/83 5 straipsnio 1 dalies c punkte nustatyta verslininko pareiga informuoti vartotoją apie prekių ir paslaugų kainą, į kurią įskaičiuoti mokesčiai, arba, jeigu dėl prekių arba paslaugų pobūdžio ši kaina yra tokia, kad pagrįstai negali būti apskaičiuota iš anksto, metodą, pagal kurį ši kaina apskaičiuojama, ir, jei taikoma, visas papildomas gabenimo, pristatymo ir pašto išlaidas arba, jei tos papildomos išlaidos dėl pagrįstų priežasčių negali būti apskaičiuotos iš anksto, pateikti informaciją apie tai, kad gali tekti apmokėti tas papildomas išlaidas, reiškia verslininko, teikiančio tarptautinio daiktų vežimo paslaugą, pareigą informuoti vartotoją apie konkrečiam vežimui taikomus muito mokesčius (mokesčių tarifus ir dydį)?

ESTT išaiškinus Direktyvos 2011/83 5 straipsnio 1 dalies a ir c punktus, Aukščiausiasis Teismas galės nuspręsti, kuriai šaliai dėl netinkamai įvykdytų muitinės procedūrų tenka vežimo metu patirtos išlaidos.

Dėl Europos Sąjungos Tarybos 2006 m. gegužės 18 d. Reglamento Nr. 765/2006 dėl ribojančių priemonių atsižvelgiant į padėtį Baltarusijoje ir į Baltarusijos įsitraukimą į Rusijos agresiją prieš Ukrainą (toliau – Reglamentas) nuostatų aiškinimo civilinėje byloje pagal ieškovės bendrovės kasacinį skundą, kuriuo prašoma įpareigoti atsakovus vykdyti banko sąskaitos sutartis ir leisti ieškovei be apribojimų disponuoti banko sąskaitose esančiomis lėšomis

Civilinė byla Nr. e3K-3-11-1075/2025 (ankstesnis bylos Nr. e3K-3-63-1075/2024)

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad ieškovė su atsakovais AB SEB banku ir „AS Citadele banka“ Lietuvos filialu yra sudariusi banko sąskaitos sutartis, jų pagrindu ieškovės vardu buvo atidarytos banko sąskaitos. Atsakovai minėti bankai 2020 m. gruodžio 18 d. vienašališkai savo iniciatyva įšaldė ieškovės turimas lėšas jos sąskaitose, atsižvelgdami į tai, kad ieškovės akcininkas, kuriam priklauso 50 proc. akcijų, vadovaujantis Reglamento nuostatomis, 2020 m. gruodžio 17 d. įtrauktas į asmenų ir įmonių, kuriems taikomos Europos Sąjungos sankcijos, sąrašą.

Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas bylą kasacine tvarka, atsižvelgdamas į tai, kad ESTT praktikoje nėra išaiškintos Reglamento 2 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatos, nustatė poreikį kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad aiškinant, kurių juridinių asmenų ir kurios lėšos turi būti įšaldomos pagal Reglamento 2 straipsnio 1 dalį, svarbu ir tai, kokie yra juridinio asmens priklausymo nuosavybės teise ir kontrolės kriterijai, ir tai, kokiais atvejais nuosavybės teise turimo ar kontroliuojamo juridinio asmens lėšos suprantamos kaip asmens, kuriam taikomos sankcijos, nuosavybės teise turimos, valdomos arba kontroliuojamos lėšos. Teismui taip pat kilo klausimas, ar tokioje byloje ieškovė bendrovė, kurios lėšos yra įšaldytos, gali remtis tuo, kad nėra tenkinama Reglamento 2 straipsnio 2 dalies sąlyga, jog draudimas naudotis lėšomis taikomas, jei bendrovės lėšos naudojamos į Reglamento I priedą įtraukto asmens ar jo naudai. Teisėjų kolegijos nuomone, Europos Sąjungos teisė jos įgyvendinimo situacijoje turėtų būti aiškinama taip, kad nesukeltų nepagrįstai didelės naštos privataus sektoriaus subjektams, kuriems pagal Reglamentą nustatoma pareiga taikyti sankcijas. Jei vis dėlto ieškovė tokiame nacionalinio teismo procese gali remtis tuo, kad nėra tenkinama Reglamento 2 straipsnio 2 dalies sąlyga, teismui kyla klausimas, kokios aplinkybės galėtų būti vertinamos kaip paneigiančios bendrovės lėšų naudojimą asmens, kuriam pagal Reglamentą taikomos sankcijos, naudai.

Aukščiausiasis Teismas nusprendė sustabdyti civilinę bylą ir kreiptis į ESTT, prašydamas priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

- Ar Reglamento 2 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad tuo atveju, kai nustatoma, kad į Reglamento I priedą įtrauktas asmuo turi lygiai 50 proc. bendrovės akcijų, preziumuojama, kad į Reglamento I priedą įtrauktam subjektui bendrovės lėšos priklauso nuosavybės teise, yra jo valdomos ar kontroliuojamos?

- Ar nacionalinio teismo procese, tokiame kaip pagrindinėje byloje, kai bendrovė, kurios lėšos buvo įšaldytos dėl to, kad lygiai 50 proc. tos bendrovės akcijų turi į Reglamento I priedą įtrauktas asmuo, prašo teismo įpareigoti atsakovus bankus vykdyti banko sąskaitos sutartis, leidžiant tai bendrovei be apribojimų disponuoti banko sąskaitose esančiomis lėšomis, gali būti ginčijamas banko sprendimas įšaldyti jos lėšas, remiantis tuo argumentu, kad bendrovės lėšos nėra naudojamos į šio reglamento I priedą įtraukto asmens ar jo naudai?

- Jei atsakymas į antrąjį klausimą yra teigiamas, pagal kokius kriterijus tokiame nacionalinio teismo procese turėtų būti vertinama, ar lėšos nėra naudojamos to į Reglamento I priedą įtraukto asmens ar

jo naudai? Ar tokios aplinkybės, kaip antai: 1) bendrovės ir akcininkų turto atskirumas, 2) tai, kad bendrovės vardu veikia direktorius (ne asmuo, įtrauktas į Reglamento I priedą), 3) prieiga prie bendrovės banko sąskaitų yra suteikta tik bendrovės direktoriui, galėtų būti vertinamos kaip paneigiančios bendrovės lėšų naudojimą į Reglamento I priedą įtraukto asmens, turinčio lygiai 50 proc. tos bendrovės akcijų, naudai?

Dėl 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas 1215/2012) nuostatų aiškinimo atsižvelgiant į 1956 m. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencija (toliau – CMR konvencija) įtvirtintą reglamentavimą

Civilinė byla Nr. e3K-3-160-1075/2024 (aktyvi nuoroda)

Nurodytoje byloje nustatyta, kad atsakovė (vežėja) transportavimo paslaugų sutarties pagrindu susitarė su užsakove dėl krovinio pervežimo iš Nyderlandų Karalystės į Lietuvą. Krovinį gabenančio vilkiko vairuotojui sustojus nesaugomoje aikštelėje Vokietijos Federacinėje Respublikoje, dalis krovinio buvo pavogta. Draudimo bendrovė (ieškovė), išmokėjusi užsakovei draudimo išmoką dėl krovinio vagystės ir subrogacijos pagrindu perėmusi užsakovės reikalavimo teisę į vežėją, kreipėsi į Lietuvos Respublikos teismą dėl žalos atlyginimo pagal transportavimo sutartį. Transportavimo sutartyje buvo įtvirtintas jurisdikcinis susitarimas, pagal kurį teismas, nagrinėsiantis iš šios sutarties kilusius ginčus, nustatomas pagal užsakovės buveinės vietą, t. y. transportavimo sutarties šalys susitarė dėl Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijos.

Vežėja (atsakovė) kreipėsi į Nyderlandų Karalystės teismą su negatyviu ieškiniu, kad būtų nustatytos jos civilinės atsakomybės ribos dėl minėtos krovinio vagystės. Nyderlandų Karalystės teismas 2019 m. rugsėjo 25 d. sprendimu pripažino, kad vežėjos atsakomybė yra ribota ir negali viršyti CMR konvencijos 23 straipsnio 3 dalyje nustatyto kompensacijos dydžio.

Aukščiausiajam Teismui nagrinėjant bylą kilo abejonių dėl tarptautinės privatinės teisės normų, reglamentuojančių tarptautinių pervežimų sutarties šalių sudaryto jurisdikcinio susitarimo reikšmę, nustatant teismo, nagrinėjančio iš šios sutarties kilusį ginčą, jurisdikciją, ir *lis pendens* (pirmojo teismo jurisdikcija) taisyklių pažeidimo teisinius padarinius.

Kasacinio teismo vertinimu, atsižvelgiant į Reglamento 1215/2012 29 straipsnio 1 dalyje ir 31 straipsnio 2 bei 3 dalyse įtvirtintą reglamentavimą, yra pagrindas manyti, kad CMR konvencijos 31 straipsnis, kiek juo nustatomi neišimtiniai jurisdikciniai susitarimai, taip pat leidžiama kreiptis į kitus, nei nurodytus jurisdikciniame susitarime, teismus, gali prieštarauti ES teisei, kaip nustatantis mažiau palankias tinkamam vidaus rinkos veikimui įgyvendinti pasekmes. Be to, kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad Reglamento 1215/2012 tekste nėra tiesiogiai aptariamos teisinės pasekmės, kai teismas, į kurį kreipiamasi pirmiausia, remiantis minėto reglamento 31 straipsnyje įtvirtintomis *lis pendens* taisyklėmis, nesivadovauja šalių sudarytu jurisdikciniu susitarimu, nukreipiančiu į antrąjį teismą, ir prisiima jurisdikciją dėl jam pareikšto ieškinio, siekė išsiaiškinti: 1) ar Reglamente 1215/2012 vartojama sąvoka „viešoji tvarka“ gali būti aiškinama kaip apimanti pagrindą spręsti dėl kitos valstybės narės teismo sprendimo nepripažinimo šio reglamento 45 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintu pagrindu; 2) ar Reglamento 1215/2012 45 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktyje įtvirtintas teismo sprendimo nepripažinimo pagrindas gali būti aiškinamas plačiai, kaip apimantis šio reglamento II skyriaus 7 skirsnyje įtvirtintų susitarimą dėl jurisdikcijos reglamentuojančių taisyklių pažeidimą. Dėl šios priežasties kasacinis teismas sustabdė šios civilinės bylos nagrinėjimą iki ESTT prejudicinio sprendimo gavimo.

ESTT 2024 m. kovo 21 d. priėmė prejudicinį sprendimą byloje C-90/22, jame išaiškino, kad Reglamento „Briuselis Ibis“ 45 straipsnio 1 dalies a punktas ir e punkto ii papunktis turi būti aiškinami taip, jog pagal juos valstybės narės teismui neleidžiama atsisakyti pripažinti kitos valstybės narės teismo sprendimą, motyvuojant tuo, kad pastarasis teismas pripažino turįs jurisdikciją priimti sprendimą dėl ieškinio, susijusio su tarptautinio krovinių vežimo sutartimi, nepaisydamas šioje sutartyje esančio jurisdikcinio susitarimo, kaip jis suprantamas pagal šio reglamento 25 straipsnį.

Kasacinis teismas, atnaujinęs civilinės bylos nagrinėjimą, patvirtino šalių sudarytą taikos sutartį ir civilinę bylą nutraukė.

Dėl 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB, (toliau – Direktyva 2015/2302) nuostatų aiškinimo

Civilinė byla Nr. e3K-3-147-1075/2024 (aktyvi nuoroda)

Šioje byloje ieškovas ir atsakovė 2020 m. vasario 10 d. sudarė organizuotos turistinės kelionės sutartį; ja atsakovė, be kita ko, įsipareigojo užtikrinti ieškovui ir jo šeimos nariams poilsinę kelionę į Jungtinius Arabų Emyratus laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 1 d. iki 2020 m. kovo 8 d. ir suteikti kitas su šios kelionės vykdymu susijusias paslaugas.

Ieškovas 2020 m. vasario 27 d. kreipėsi į atsakovę su prašymu nutraukti turistinės kelionės sutartį, prašyme nurodydamas, kad prašo leisti už kelionę sumokėtus pinigus panaudoti kitai kelionei, kuri galėtų įvykti, kai Pasaulio sveikatos organizacija paskelbs, jog COVID-19 rizika yra sumažėjusi. Atsakovė šį ieškovo prašymą atsisakė tenkinti.

Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas pripažinti, kad jo ir atsakovės sudaryta sutartis buvo nutraukta dėl to, kad kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda nenugalimos jėgos aplinkybių, dėl kurių gali tapti neįmanoma vykdyti kelionę ar nuvežti turistus į kelionės tikslo vietą, ir priteisti pagal šią sutartį sumokėtus pinigus.

Bylą nagrinėdamas kasacine tvarka, Aukščiausiasis Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ESTT praktikoje nebuvo išaiškinta Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, šioje dalyje nurodytų neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių sąvoka, jos turinys, sprendžiant dėl keliautojo teisės nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio, taip pat ESTT dar nebuvo paaiškinęs kriterijų, kurie turi būti taikomi sprendžiant, ar aplinkybės yra neišvengiamos ir nepaprastos, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, pasaulinės pandemijos atveju, konstatavo poreikį kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Direktyvoje 2015/2302 įtvirtinta neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių sąvoka į Lietuvos teisę (CK 6.750 straipsnio 4 dalies 3 punktą) buvo perkelta vartojant nenugalimos jėgos apibrėžtį. Vis dėlto, kasacinio teismo vertinimu, sąvoka „neišvengiamos ar nepaprastos aplinkybės“ yra platesnė nei nenugalimos jėgos institutas. Pagrindą taip manyti sudaro keliautojo teisių apsaugos prioriteto principas, kuriuo remiantis galimybė keliautojui gintis negali būti pernelyg susiaurinta. Be to, atsižvelgiant į ESTT praktiką dėl ypatingų aplinkybių sąvokos aiškinimo, Direktyva 2015/2302 siekiamas keliautojo apsaugos tikslas sudaro prielaidas manyti, kad neišvengiamų ar nepaprastų aplinkybių definicija apima ne tik objektyvųjį neįmanomumą, t. y. turi būti suprantama ne tik kaip apimanti atvejus, kai kelionės paketo sutarties vykdymas tampa nei fiziškai, nei teisiškai neįmanomas, bet ir atvejus, kai teoriškai sutarties vykdymas yra įmanomas, tačiau praktinis jo

įgyvendinimas tampa sudėtingas, ekonomiškai neefektyvus, ar keliautojas praranda galimybę mėgautis atostogomis (angl. *loss of enjoyment of the holidays*).

Aukščiausiasis Teismas nusprendė sustabdyti civilinę bylą ir kreiptis į ESTT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Teisingumo Teismas 2024 m. vasario 29 d. prejudiciniame sprendime pateikė tokius išaiškinimus:

1. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, siejama su šios direktyvos 3 straipsnio 12 punktu, turi būti aiškinama taip, kad neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kaip jos suprantamos pagal šias nuostatas, atsiradimo kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta konstatavimas nepriklauso nuo to, ar kompetentingos institucijos yra paskelbusios oficialią rekomendaciją keliautojams nevykti į atitinkamą zoną arba oficialų sprendimą, kuriuo ši zona priskiriama prie rizikos zonos. Nors dėl savo pobūdžio minėtos rekomendacijos ir sprendimai gali turėti didelę įrodomąją galią, kad tokios aplinkybės iš tiesų susiklostė šalyse, su kuriomis tie dokumentai susiję, ir turėjo poveikį atitinkamo paketo vykdymui, vis dėlto jiems negalima suteikti tokios įrodomosios galios, jog jų nebuvimo pakaktų tam, kad būtų užkirstas kelias konstatuoti tokių aplinkybių atsiradimą. Direktyvoje 2015/2302 nėra nuostatų dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kaip jos suprantamos pagal šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalį, atsiradimo įrodinėjimo tvarkos. Tokios tvarkos nustatymas patenka į kiekvienos valstybės narės nacionalinio reguliavimo sritį; pasaulinė sveikatos krizė, kaip antai COVID-19 pandemija, turi būti laikoma galinčia patekti į neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių sąvoką.

2. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, darančios didelį poveikį paketo vykdymui arba darančios didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“ apima ne tik aplinkybes, dėl kurių tampa neįmanoma įvykdyti šio paketo, bet ir aplinkybes, kurios, neužkirsdamos kelio tokiam įvykdymui, lemia tai, kad šis paketas negali būti įvykdytas nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui, prireikus atsižvelgiant į asmeninius veiksnius, susijusius su individualia šių keliautojų padėtimi. Toks poveikis turi būti vertinamas iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama atitinkama kelionės paslaugų paketo sutartis. Kadangi teisės nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio įgyvendinimas siejamas su sąlyga, kad „kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsirado neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba darančių didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, ši sąlyga būtinai turi būti tenkinama sutarties nutraukimo dieną, t. y. „iki paketo pradžios“. Taigi, siekiant įvertinti, ar ši sąlyga yra tenkinama, laiko požiūriu būtina atsižvelgti į situaciją, buvusią atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo datą. Kadangi šis poveikis galutinai pasireikš tik vykdant paketą, jo vertinimas neišvengiamai yra perspektyvinio pobūdžio. Toks vertinimas turi būti grindžiamas „prognoze“, kiek tai susiję su tikimybe, kad atitinkamo keliautojo nurodytos neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės turės didelį poveikį paketo vykdymui, o šios aplinkybės, beje, jau turi būti susiklosčiusios šio paketo nutraukimo dieną. Vertinant poveikio tikimybę ir dydį, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, reikia tai daryti iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos, t. y. vadovaujantis kriterijumi, taikomu kitose ES teisės srityse, susijusiose su vartotojų apsauga.

3. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad padėtis, apie kurią kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną atitinkamas keliautojas jau žinojo arba kurią galėjo numatyti, negali būti keliautojo nurodoma kaip „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą; vis dėlto reikia turėti omenyje tai, kad, atsižvelgiant į kintamąjį šios padėties pobūdį, po sutarties sudarymo ji galėjo iš esmės pasikeisti ir dėl to susiklostyti nauja padėtis,

galinti savaime atitikti sąvokos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal minėtą nuostatą, apibrėžtį. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos įvertinti, ar sveikatos rizikos lygis, dėl kurio ieškovas 2020 m. vasario 27 d. nutraukė savo kelionės paslaugų paketo sutartį, gerokai pasikeitė, palyginti su rizika, kuri egzistavo ar galėjo būti numatyta šios sutarties sudarymo dieną, t. y. vasario 10 d.

4. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad siekiant nustatyti, ar neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, atsiradusios kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta, daro „didelį poveikį paketo vykdymui arba <...> didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, taip pat gali būti atsižvelgta į poveikį, atsiradusį išvykimo vietoje ir su vykimu į atitinkamą kelionę bei grįžimu iš jos susijusiuose taškuose, jeigu jis turi įtakos šio paketo vykdymui. Aptariamoje nuostatoje nėra jokio geografinio apribojimo, kiek tai susiję su vieta, kurioje dėl tokių aplinkybių turi atsirasti toks poveikis, kad į jį būtų galima atsižvelgti. Be to, į kelionės paslaugų paketą įeinančios kelionės paslaugos gali apimti, be kita ko, keleivių vežimą; tokiu atveju pagal Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio 1 dalies a punkto ii papunktį atitinkamoje kelionės paslaugų paketo sutartyje turi būti nurodytos transporto priemonės, jų charakteristikos ir kategorijos, išvykimo ir grįžimo vietos, datos ir laikas, laukimo tarpinėse stotelėse trukmė bei vietos ir transporto jungtys. Tuo remiantis darytina išvada, kad, jei neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių sukeltas poveikis išplinta už kelionės tikslo vietos ribų ir pasiekia, be kita ko, išvykimo ar grįžimo vietą arba tarpines stoteles bei kelionės jungtis, tai gali turėti įtakos atitinkamo paketo vykdymui, todėl į tokias aplinkybes turi būti galima atsižvelgti taikant Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį.

Kasacinis teismas, atnaujinęs civilinės bylos nagrinėjimą, išaiškino, kad nenugalimos jėgos aplinkybės turi egzistuoti sutarties nutraukimo dieną; jų nebuvo sudarant kelionės paslaugų paketo sutartį, jos sutarties sudarymo metu keliautojui nebuvo žinomos ir (ar) jų atsiradimo keliautojas negalėjo numatyti. Aptariamos aplinkybės turi daryti esminį poveikį organizuotos turistinės kelionės vykdymui ar turistų nuvežimui į kelionės vietą. Šis poveikis apima ne tik aplinkybes, dėl kurių tampa apskritai neįmanoma įvykdyti sutartį, bet ir aplinkybes, kurios, neužkirsdamos kelio tokiam įvykdymui, lemia tai, kad ši sutartis negali būti įvykdyta nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui. Toks poveikis vertintinas iš vidutinio keliautojo perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama organizuotos kelionės paslaugų sutartis. Šis vertinimas atliekamas remiantis vidutinio keliautojo prognoze, kad sutarties nutraukimo dieną yra tikėtinas didelis poveikis organizuotos turistinės kelionės sutarties vykdymui. Nenugalimos jėgos aplinkybės turi atsirasti kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta. Turistas, kuris remiasi aptariamų aplinkybių padėtimi, negalėjo tų aplinkybių valdyti ir išvengti jų pasekmių, net jeigu būtų ėmęsis visų nuo jo priklausiusių pagrįstų priemonių.

Aukščiausiasis Teismas, įvertinęs ieškovo nurodytas esmines aplinkybes, kuriomis jis grindė savo sprendimą nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį, konstatavo, kad ieškovo elgesys, vertinant pagal pirmiau minėtą vidutinio keliautojo elgesio standartą, nagrinėjamoje byloje susiklosčiusiomis aplinkybėmis buvo objektyviai pagrįstas. Teismo vertinimu, faktas, kad COVID-19 viruso plitimo grėsmė egzistavo šalyje, į kurią turėjo vykti ieškovas, kad šis virusas buvo naujas ir dar nežinomas, taip pat informacijos apie jį turinys (manymas, jog jis plinta ne tik oro lašeliniu būdu, bet ir per daiktus, su kuriais sąlytį turėjo užsikrėtęs asmuo, ir kt.), duomenų apie jo gydymą nebuvimas, užsikrėtusių asmenų ir galbūt su jais turėjusiųjų kontaktą karantinavimo grėsmė, tai, kad šiam virusui plintant situacija itin greitai keitėsi, sudarė pagrindą vidutiniam keliautojui pagrįstai prognozuoti, jog ginčo sutarties nutraukimo metu egzistuoja didelė tikimybė tiek užsikrėsti COVID-19 virusu, patekti į karantino sąlygas, tiek netgi ir tikimybė nepasiekti kelionės tikslo vietos. Be kita ko, keliautojas negalėjo COVID-19 viruso

sukeltų aplinkybių valdyti ir išvengti jų pasekmių, net jeigu būtų ėmęsis visų nuo jo priklausiusių pagrįstų priemonių.

Kasacinis teismas tenkino ieškovo reikalavimą priteisti iš atsakovės visą pagal sutartį sumokėtą pinigų sumą.

STATISTIKA

PILIETINIŲ TEISIŲ ATKŪRIMO KLAUSIMŲ STATISTIKA

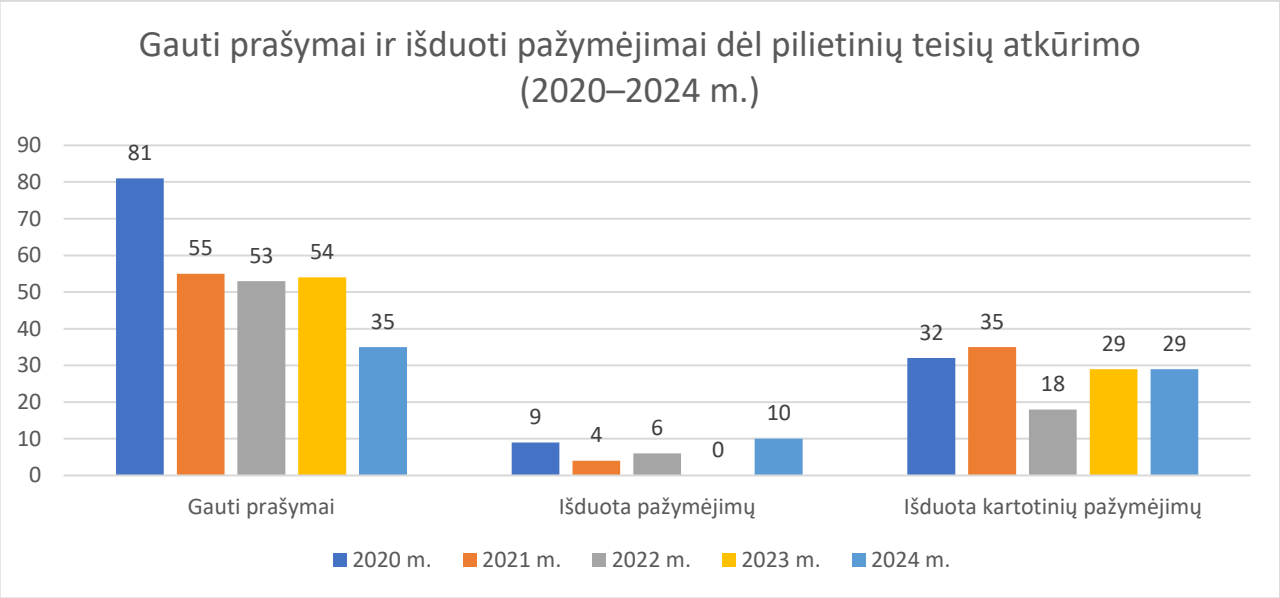

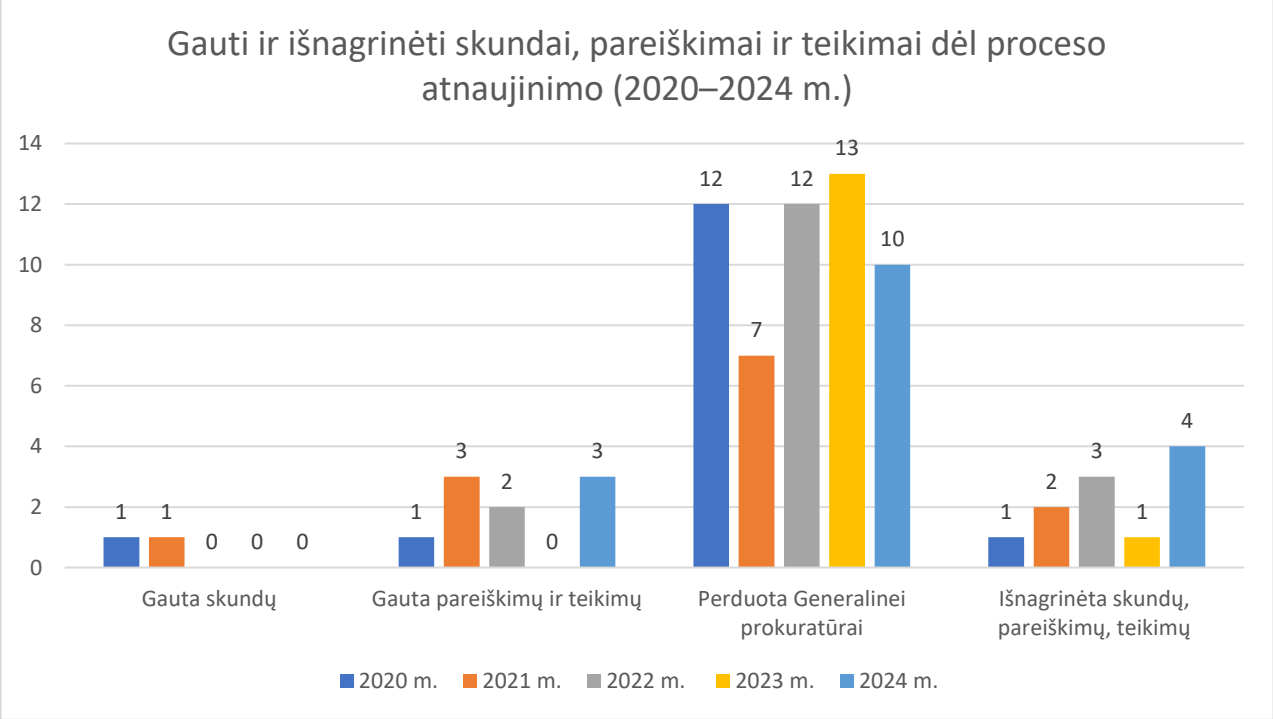

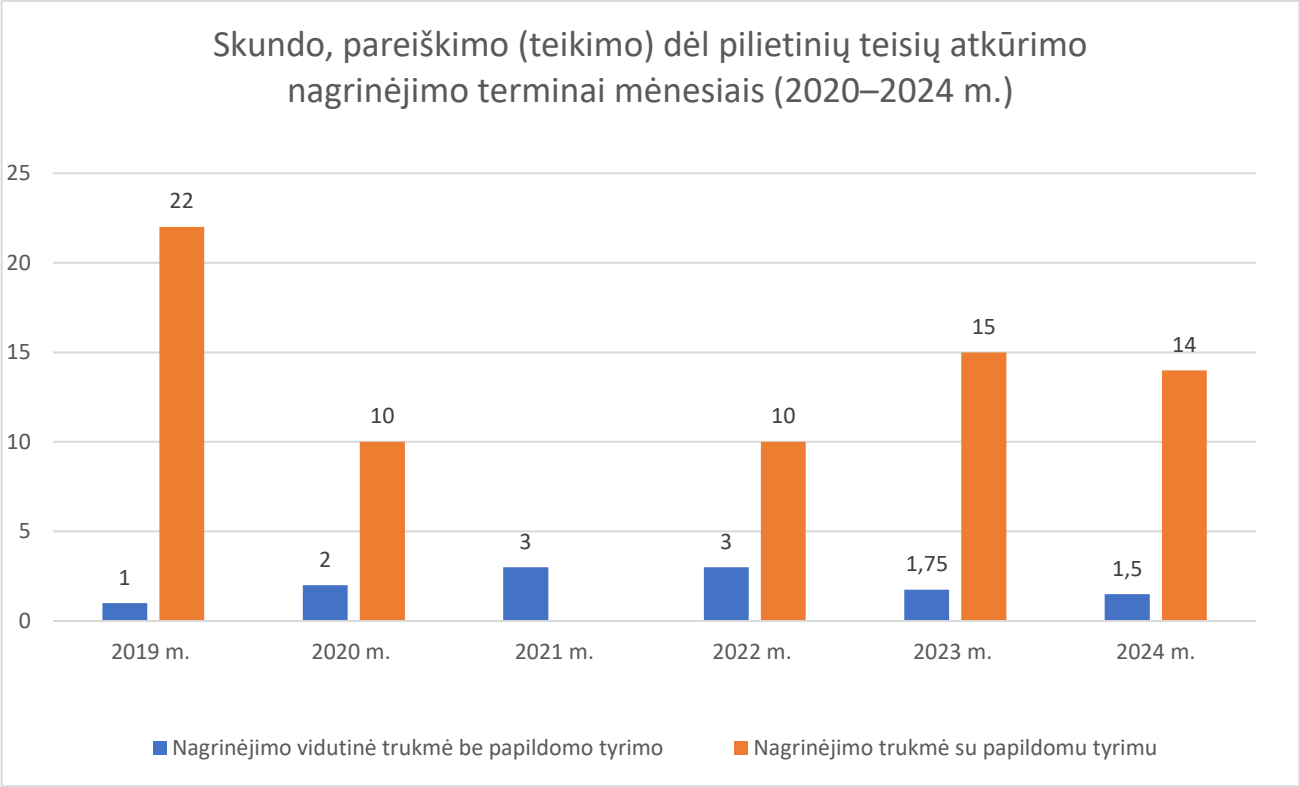

SPECIALIOJI TEISĖJŲ KOLEGIJA

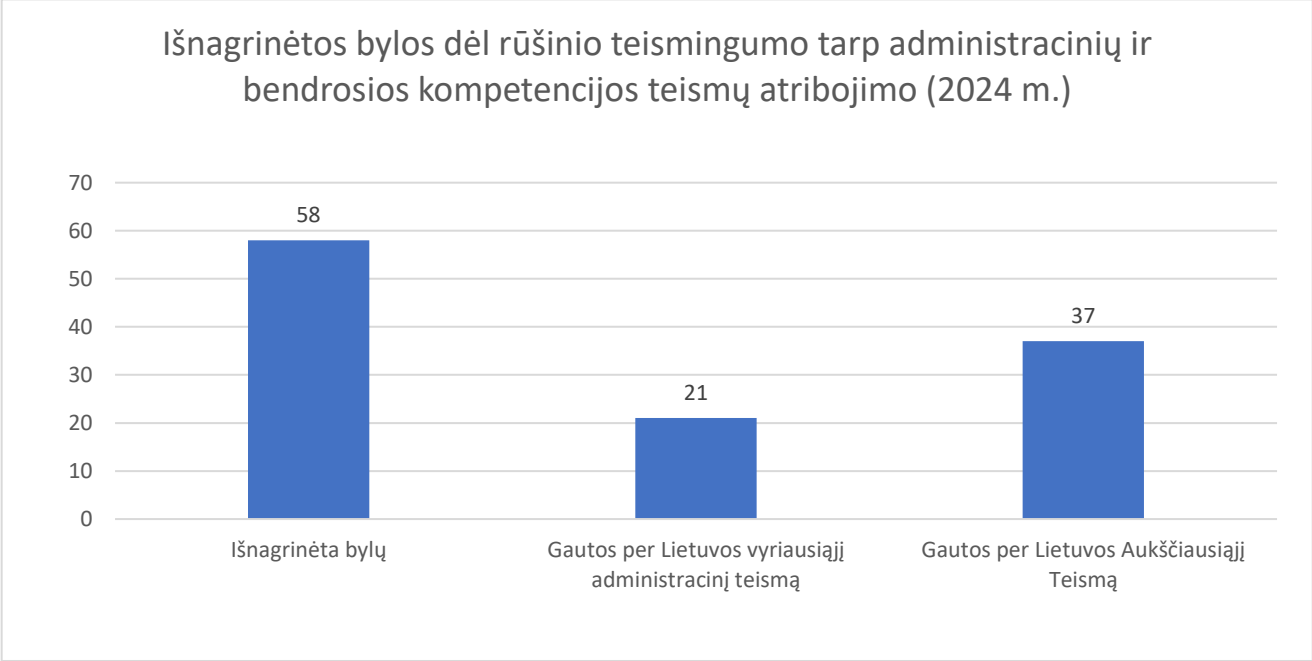

CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS TEISĖJAI

Dr. Artūras Driukas / 1999–2003 m., 2021 m./skyriaus pirmininkas nuo 2023 m.

Dr. Goda Ambrasaitė–Balynienė/ nuo 2019 m.

Dr. Danguolė Bublienė / nuo 2017 m., Teismo pirmininkė nuo 2023 m.

Gražina Davidonienė / nuo 2008 m.

Virgilijus Grabinskas / 1993–1994 m., nuo 1999 m.

Andžej Maciejievski / nuo 2014 m.

Sigita Rudėnaitė / nuo 2008 m.

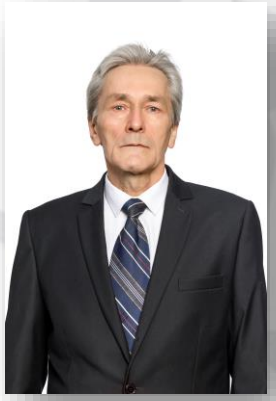

Antanas Simniškis / 1993–1994 m., nuo 1995 m.

Donatas Šernas / nuo 2014 m.

Irmantas Šulcas / nuo 2025 m.

Dr. Algirdas Taminskas / 2007–2008 m., nuo 2017 m.

Dr. Egidija Tamošiūnienė / nuo 2021 m.

Dr. Agnė Tikniūtė / 2022 m.

Jūratė Varanauskaitė / nuo 2021 m.

Dr. Dalia Vasarienė / nuo 2013 m.

Dr. Eglė Zemlytė / nuo 2025 m.

BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS TEISĖJAI

Dr. Gabrielė Juodkaitė– Granskienė / nuo 2017 m., / skyriaus pirmininkė nuo 2022 m.

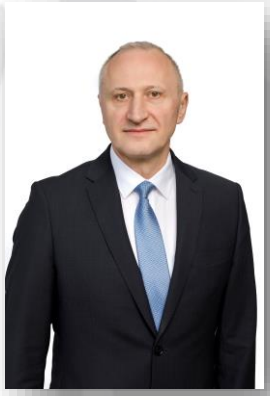

Albinas Antanaitis / nuo 2022 m.

Dr. Rima Ažubalytė / nuo 2014 m.

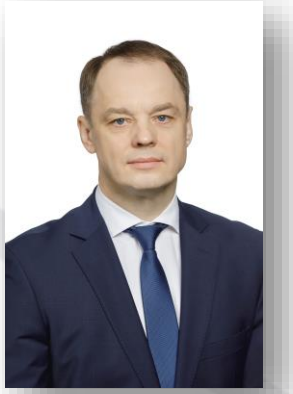

Arūnas Budrys / nuo 2025 m.

Dr. Olegas Fedosiukas / nuo 2007 m.

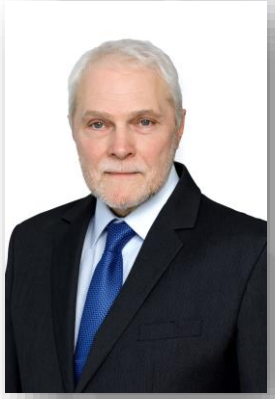

Eligijus Gladutis / nuo 2014 m.

Dr. Danutė Jočienė / nuo 2023 m.

Sigita Jokimaitė / nuo 2017 m.

Darius Kantaravičius / nuo 2024 m.

Artūras Pažarskis / nuo 2014 m.

Alenas Piesliakas / nuo 2022 m.

Alvydas Pikelis / nuo 1999 m.

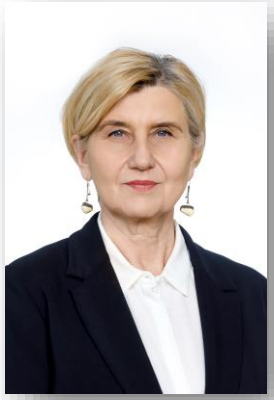

Daiva Pranytė–Zalieckienė /nuo 2019 m.

Artūras Ridikas / nuo 2017 m.

Tomas Šeškauskas / nuo 2008 m.

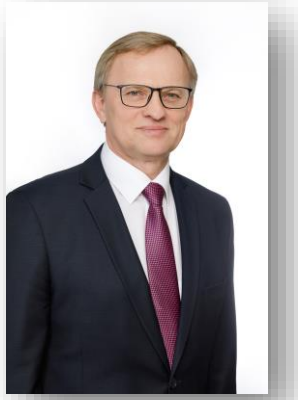

Algimantas Valantinas / nuo 2021 m.

POKALBIS SU PASKIRTAIS NAUJAIS TEISĖJAIS

2024 metais Lietuvos Respublikos Seimas paskyrė keturis naujus Aukščiausiojo Teismo teisėjus. Darius Kantaravičius pradėjo eiti teismo teisėjo pareigas 2024 m. spalio 1 d., Eglė Zemlytė – 2025 m. sausio 14 d., Arūnas Budrys ir Irmantas Šulcas – 2025 m. sausio 28 d. Prisijungus šiems teisėjams, Aukščiausiasis Teismas dirba būdamas visos teisėjų sudėties – Baudžiamųjų ir Civilinių bylų skyriuose dirba po 16 teisėjų.

Koks jausmas užplūdo davus teisėjo priesaiką ir kokios buvo pirmosios savaitės, pradėjus dirbti Aukščiausiajame Teisme?

E. Zemlytė: Teisėjo priesaikos davimas – ne tik profesinis žingsnis, bet ir giliai asmeninė akimirka. Po jos jaučiausi pakylėtai ir ryžtingai. Na, o pirmosios savaitės Aukščiausiajame Teisme buvo taip pat ganėtinai intensyvios emocine prasme. Tai normalu įsiliejant į naują kolektyvą ir pradedant eiti naujas pareigas. Esu labai dėkinga visiems kolegoms už visokeriopą pagalbą, kantrybę ir šiltą bendravimą.

D. Kantaravičius: Teisėjo priesaiką Jo Ekscelencijai Prezidentui Valdui Adamkui esu davęs dar 2008 m. balandžio 10 d., kai pirmą kartą buvau paskirtas Jonavos rajono apylinkės teismo teisėju. Pamenu jaudulį, iškilmingą priesaikos ceremoniją ir sulig teisėjo mantija bei teisėjo ženklo įteikimu užplūdusį tvirtą įsipareigojimą būti ištikimam Lietuvos Respublikai, garbingai vykdyti teisingumą, nuolat demonstruoti deramą teisėjo elgesį. Tai buvo ir yra kertiniai principai visuose mano karjeros etapuose, jų samprata tik plėtėsi. Pradėjęs dirbti Aukščiausiajame Teisme įsitikinau, kad šių aukščiausių kriterijų vedama gyvena visa institucija. Dirbant teisėju žemesnių grandžių teismuose ir einant teismų administratoriaus pareigas ne kartą teko lankytis Aukščiausiajame Teisme, bendrauti ir bendradarbiauti įvairiais profesiniais ir teismų veiklos organizavimo klausimais, tačiau tik pats tapęs kasacinio teismo teisėju pajutau dar didesnę atsakomybę už savo sprendimus, net ištartą žodį, iš naujo išgyvenau duotos teisėjo priesaikos svarbą ir reikšmę.

A. Budrys: Kadangi priesaiką esu davęs jau prieš 14 metų ir jos nepamiršau, tai ypatingų su priesaika susijusių jausmų neišgyvenau, tiesiog pirmąją savaitę aktyviai ruošiausi spręsti kasacinių skundų priėmimo klausimus. Kita vertus, labiau nerimavau, kaip būsiu sutiktas kolektyvo, kaip pavyks į jį įsilieti. Džiaugiuosi, kad pasitiko labai draugiškas kolektyvas ir nuolat padėti nusiteikę teisėjai, todėl pirmosios savaitės nuspalvintos pačiais geriausiais įspūdžiais.

I. Šulcas: Teisėjo priesaika duota jau daugiau kaip prieš dvylika metų, tad prisiimtos atsakomybės ir pareigos jausmas lydi jau ne trumpą laiką ir, neabejoju, lydės visą gyvenimą. Pirmosios savaitės, pradėjus dirbti Aukščiausiajame Teisme, buvo gana aktyvios: susipažinimas su kolegomis, įsikūrimas, vidinių teisės aktų analizė, darbų planavimas ir pan. Sklandus įsiliejimas į Teismo kolektyvą yra tvirtas ateities darbų pagrindas. Labai ačiū visiems kolegoms už palaikymą, pagalbą ir rūpestį.

Kas lėmė Jūsų apsisprendimą tapti Aukščiausiojo Teismo teisėju?

D. Kantaravičius: Tikslas tapti Aukščiausiojo Teismo teisėju man susiformavo dar studijuojant Vilniaus universiteto Teisės fakultete, kai lektoriai liepdavo įsivaizduoti, kaip duotą uždavinį galėtų išspręsti šio teismo teisėjas. Nors nuo to laiko praėjo gana ilgas laiko tarpas, tačiau *alma mater* įgytos žinios ir įskiepyta pareiga teisės ginčą spręsti ne tik pagal teisę, bet ir pagal moralės bei žmoniškumo principus mane lydėjo visame profesinės karjeros kelyje. Įgijęs daugiau nei 16 metų teisėjo patirtį apylinkės ir apygardos teismuose, jaučiausi subrendęs darbui kasaciniame teisme, todėl ir ryžausi pretenduoti į šio teismo teisėjo poziciją. Po varginančių pusantrų metų trukusių įvairių atrankos etapų buvau atrinktas kaip geriausias kandidatas eiti Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas.

I. Šulcas: Mano apsisprendimą tapti Aukščiausiojo Teismo teisėju lėmė nuoseklus darbas teismuose. Iš pradžių teko dirbti teisėjo padėjėju, vėliau – teisėju visų grandžių teismuose: Vilniaus miesto 2-ajame apylinkės teisme (Vilniaus miesto apylinkės teisme), Vilniaus apygardos teisme, Lietuvos apeliaciniame teisme. Patirtis visų grandžių teismuose leido susipažinti su įvairių bylų specifika, ypatumais, formuoti bylų nagrinėjimo įgūdžius, siekiant byloje teisingo teismo sprendimo priėmimo.

A. Budrys: Mano tikslas yra profesiškai augti, tobulėti, dalyvauti Teismo, kurio sprendimai formuoja vienodą teisės aiškinimą ir taikymą mūsų valstybėje, darbe, tokiu būdu reikšmingai dalyvauti valstybės ir visuomenės gyvenime. Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigos reiškia šių tikslų įgyvendinimą.

E. Zemlytė: Idėjine prasme, be abejo, pagrindinė priežastis, paskatinusi ryžtis kandidatuoti į šias pareigas, buvo noras prisidėti prie teisinės sistemos evoliucijos, dirbti dėl visuomeninio intereso. Vertinant labiau pragmatine prasme, tai yra bene rimčiausias intelektinis iššūkis teisininkui, jis mane taip pat traukia, taigi ir motyvuoja.

Norint pažinti bet kurį karjerą darantį profesionalą, paprastai domimasi jo esamu indėliu į atitinkamą sritį. Apie kokį Jūsų indėlį į teisės plėtotę, o tai yra viena esminių, jei ne pati esmingiausia, kasacinio teismo teisėjo priedermių, visuomenei būtų svarbu žinoti? Kokios yra stipriosios Jūsų pusės įgyvendinant šią priedermę jau kaip Aukščiausiojo Teismo teisėjui?

I. Šulcas: Didžiausią dėmesį studijų metais skyriau civilinio proceso teisės disciplinai. Mano magistro baigiamojo darbo tema – „Civilinių bylų proceso kasaciniame teisme nagrinėjimo ypatumai“ – tiesiogiai susijusi tiek su mano mėgstama sritimi, tiek su dabartiniu teisėjavimu Aukščiausiajame Teisme. Civilinio proceso teisės studijų discipliną taip pat dėsčiau studentams, publikavau keletą straipsnių įvairiomis praktinėmis civilinio proceso teisės instituto temomis. Teisėjaujant, ypač Lietuvos apeliaciniame teisme, teko taip pat nemažai prisidėti prie įvairių civilinio proceso teisės institutų aiškinimo ir taikymo praktikos formavimo.

E. Zemlytė: Teisę apskritai prisijaukinau tik studijuodama trečiame kurse, kai prasidėjo civilinio proceso teisės paskaitos. Gali būti, kad tai atsitiktinumas, galbūt dalykas sudomino ne dėl turinio, o dėl to, kaip jis buvo dėstomas. Bet nuo to laiko neturėjau abejonės nei dėl to, kokios srities teisinį darbą dirbti, nei ką tirti doktorantūros studijose ir vėliau jau savarankiškai, nei ką studentams dėstyti. Tad mano indėlis yra būtent į ginčų nagrinėjimo taisyklių sritį – tiek civilinio proceso, tiek arbitražo, kuris neretai yra peržengiantis Lietuvos jurisdikcijos ribas ir reikalauja kompleksinio, transnacionalinio požiūrio. Šioje srityje turiu daugiausia praktinio darbo patirties, taip pat šiuos dalykus tiriu ir kaip mokslininkė,

tad galbūt tai ir galima būtų įvardyti kaip stipriąją mano pusę.

A. Budrys: Nuo pirmųjų savo darbo dienų Vilniaus miesto 2-ajame apylinkės teisme buvau baudžiamųjų bylų teisėjas. Kai buvau paskirtas dirbti ikiteisminio tyrimo teisėju, teko tapti būtent ikiteisminio tyrimo procedūrų ekspertu, kai pradėjau nagrinėti baudžiamąsias bylas, teko tapti pirmosios instancijos bylų proceso specialistu, tapus apygardos teismo teisėju – apeliacinis procesas pradėjo dominuoti dienotvarkėje. Visus šiuos procesus lydėjo ir gilinimasis į materialinę baudžiamąją teisę. Pagrindinis dalykas – visus tuos metus domėjausi viskuo, dalyvavau įvairiose teisės ekspertinėse, teisėjų mokymo veiklose, tai skatino siekti ir būti kuo aukštesnės kvalifikacijos teisėju. Todėl vienos specifinės srities išskirti negalėčiau.

D. Kantaravičius: Mano darbas apylinkių – Kėdainių, o vėliau Kauno – teismuose susijęs ir su posūkiu į dar vieną naują veiklos sritį – administravimo teismuose veiklą. Teko vadovauti tiek Kėdainių, tiek vienam didžiausių šalyje – Kauno apylinkės teismui. Greta praktinio teisėjo darbo patirties tai sudarė galimybes išsiugdyti stiprius organizacinius, komunikacinius, komandinio darbo gebėjimus, jausti kolektyvo mikroklimatą bei jo pokyčius, psichologines nuotaikas ir į tai reaguoti. Darbas Kauno apygardos teismo teisėju ir šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininku vėlgi sudarė galimybes derinti teisingumo vykdymą ir administracinį darbą, taip pat prisiliesti prie aukštesnės pakopos – apeliacinės instancijos teismo darbo, stiprinti gebėjimus vertinti, analizuoti, įvardyti pirmosios instancijos teismo padarytas klaidas nustatant faktines bylos aplinkybes, kvalifikuojant teisinius santykius ir taikant teisės normas. Pastaraisiais metais teko savo jėgas išmėginti ir teisiniame pedagoginiame darbe, dėstant keletą disciplinų Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto teisės specialybės studentams, o tai atvėrė galimybes dar labiau pasigilinti į teisės doktriną ir jos raidos tendencijas.

Pratęsdami ir kiek konkrečiau žvelgdami į pirmesnį klausimą, gal galėtumėte išskirti, Jūsų nuomone, labiau išplėtotas, sąlygiškai nuoseklias teisės taikymo, taigi ir teismų praktikos sritis, taip pat ir tas sritis, kuriose matytumėte prieštaringumą, nenuspėjamumą, gal galimas teisinio reguliavimo spragas?

A. Budrys: Yra labiau, yra mažiau išplėtotų teisės taikymo klausimų ar sričių. Pakreipčiau mintį kiek kitaip – pabrėžčiau, kad teisės aiškinimas yra dinamiškas reiškinys. Pvz., priežastinio ryšio nustatymas. Nors būtų galima rasti labai daug nutarčių, aiškinančių šį institutą, teismų praktikoje iki šiol kyla sunkumų nustatant priežastinį ryšį tarp kaltininko veiksmų ir padarinių, ypač sudėtingesnėse bylose, kuriose reikia detaliai analizuoti veiksmų seką ir jų pasekmes. Kita vertus, yra sričių, kur teismų praktika dar tik pradeda formuotis ir pagrindiniai iššūkiai dar laukia, pvz., išplėstinis turto konfiskavimas, Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimai. Bet kokiu atveju teismų praktika patiria nuolatinę kaitą, yra plėtojama nebūtinai anksčiau nusistovėjusia kryptimi ir visada lieka erdvė, kad tai, kas jau buvo išaiškinta ir aišku, teks ir vėl aiškinti.

I. Šulcas: Teisė yra gyva, besikeičianti. Nors teismų praktika daugeliu klausimų yra suformuota, tačiau tam tikras teisinio reguliavimo pasikeitimas, teisinių santykių kaita, jų sudėtingumas bei kitos priežastys lemia tai, kad teismų praktikos plėtotė nepraranda ir negali prarasti aktualumo. Mano vertinimu, nors šiandien jau galima būtų teigti, kad daugeliu atvejų teismų praktika iš esmės yra nuosekli ir nuspėjama, tačiau, veikiant jau pirmiau mano minėtiems veiksniams, visada lieka tikimybė, kad ji gali išsiskirti. Kiekvienu atveju labai svarbu

įvertinti tokio išsiskyrimo priežastis ir spręsti dėl jos vienodinimo būtinumo.

D. Kantaravičius: Teisinių iššūkių kelia ekonominių ir finansinių nusikaltimų baudžiamosios bylos, vis sudėtingesnės tampa nusikaltimų darymo schemos, dažnai neapsiribojant vien tik Lietuvos Respublikos teritorija, atsiranda naujų narkotinių ir psichotropinių medžiagų, jų vartojimo formų, vis išradingiau vykdoma kontrabanda pasitelkiant naujas priemones bei įrankius, vienoje byloje vis dažniau susipina baudžiamosios ir civilinės teisės taikymas ir pan. Sakoma, kad teisė seka paskui visuomeninius santykius. Stebiu, kad teismai jau dabar susiduria su kriptovaliutų, dirbtinio intelekto, įvairių socialinių medijų teisinio kvalifikavimo klausimais. Tad esu tikras, kad Aukščiausiajam Teismui teks formuoti teismų praktiką dėl baudžiamųjų įstatymų taikymo šiose srityse.

E. Zemlytė: Mano požiūriu, pagrįstu asmenine patirtimi, teismų praktika bendrąja prasme tampa nuspėjamesnė ir nuoseklesnė. Visko būna, bet, palyginti su tuo, ką stebėjau prieš 20 metų, būtent nuspėjamumo prasme situacija yra ženkliai pagerėjusi. Žinoma, tose srityse, kuriose kyla daugiau ginčų, nuspėjamumas yra didesnis, kuriose ginčų yra mažiau – mažesnis. Tai natūralu, nes teismai nenagrinėja hipotetinių situacijų. Kol neiškilo konkretus ginčas, tol nebus ir normos išaiškinimo. Nenuoseklumas, matyt, yra ryškiausias tose srityse, kuriose teismų procesiniai sprendimai yra neskundžiami. Pavyzdžiui, įrodymų išreikalavimo klausimais. Tai labai svarbus klausimas ir nuo to, kaip ir kokia apimtimi bus išspręstas šalies prašymas dėl įrodymų išreikalavimo, gali priklausyti bylos baigtis. Tad nuspėjamumas čia, manau, yra labai svarbus. Na, o iš teisinio reguliavimo netobulumo išskirčiau pasirengimo nagrinėti bylą stadiją, kuri, mano nuomone, yra nepakankamai lanksti ir kartais negeba prisitaikyti prie konkretaus ginčo.

Teisė buvo pirminis pasirinkimas renkantis studijų kryptį ar turėjote ir kitų pasirinkimų, jei taip, tai kokios buvo tos priežastys, kurios lėmė apsisprendimą pasirinkti teisę?

E. Zemlytė: Pamenu, vaikystėje svajojau būti arba rašytoja, arba mokytoja. Aukštesnėse klasėse lyg ir apsisprendžiau stoti į žurnalistiką, bet paskutinę minutę, net nepamenu kodėl, nenuėjau laikyti stojamojo egzamino. Teisės studijas įtraukiau į pasirinkimų sąrašą galbūt tiesiog norėdama iššūkio, be to, mano senelis, kuris pats labai seniai buvo baigęs teisės studijas, labai ragino ten stoti. Tad teisės studijos – veikiau atsitiktinumas nei ilgai siektas tikslas ar puoselėta svajonė. Teisės studijų ir teisininko profesijos prasmę ir tikslą identifikavau jau tik pradėjusi studijas.

I. Šulcas: Kiek pamenu, teisės studijų kryptis buvo pirminis pasirinkimas. Tokį pasirinkimą nulemiančių išskirtinių priežasčių nebuvo, tik tikrai žinojau, kad nenoriu studijuoti tiksliųjų mokslų disciplinų. Teisės studijos mane sužavėjo ir patiko nuo pat pirmosios paskaitos.

D. Kantaravičius: Kai įgijau vidurinį išsilavinimą, teisės studijų kryptis buvo pirmasis mano pasirinkimas, o alternatyvus – psichologijos studijos. Visada rūpėjo gilintis į žmogaus mąstymą, suvokti jo elgesio motyvus, padėti jam įveikti sunkumus. Pirmenybę teisės studijoms Vilniaus universitete nusvėrė įstojimas į valstybės finansuojamą vietą, o svarbiausia – jausmas, jog save labiausiai galiu realizuoti dirbdamas tik teisininko darbą. Džiaugiuosi, kad teisėjo darbe yra itin svarbus ir psichologinis aspektas, esu tikras, kad jie vienas be kito negali.

A. Budrys: Mano pirmasis išsilavinimas buvo filosofija. Kartą šviesaus atminimo profesorius Arvydas Šliogeris užsiminė, kad nedaug filosofų sugeba pragyventi iš filosofijos, todėl rekomendavo mums pamąstyti apie papildomos – „duoninės“ – profesijos įgijimą. Pasirinkau teisę, kadangi, mano manymu, teisė pakankamai

glaudžiai susijusi su filosofija. Pasirodo, profesorius buvo teisus, dabar iš teisės ir valgau duoną.

Mokslas yra įrodęs, kad individualizuota ir dargi autoritetų paskata yra pati paveikiausia. Tad Jūsų, naujų Aukščiausiojo Teismo teisėjų, žodis šiuo atžvilgiu tikrai svarus. Kokiu patarimu, kokiu paskatinimu norėtumėte pasidalyti su jaunaisiais teisininkais, kurie galvoja sieti savo profesinį kelią su darbu teisme?

I. Šulcas: Visų pirma jauniems teisininkams norėčiau patarti siekti savo tikslų ir nebijoti pabandyti. Kartais tai, ką mes įsivaizduojame, nebūtinai yra tiesa. Tikrai skatinčiau jaunus teisininkus ryžtis profesinį kelią sieti su darbu teisme. Tai – išskirtinė praktikuojančių teisininkų mokykla. Mano teisinio kelio pradžia yra iš esmės susieta su darbu teisme dirbant teisėjo padėjėju, o tas kelias dabar atvedė ir į Aukščiausiąjį Teismą.

A. Budrys: Gyvenime sekasi tik tada, kai tikslui pasiekti dedi maksimalias pastangas. O kalbant apie tapimą ir buvimą teisėju – jau nuo sąmoningo savęs suvokimo reikia puoselėti savo reputaciją. Be to, skatinu visada atsiminti vieno žymaus teisininko žodžius: teisėjo vaidmuo visuomenėje turėtų būti misija, o teisėjavimas – ne vien darbas, o gyvenimo būdas.

D. Kantaravičius: Jeigu yra pajautimas save realizuoti taikant įvairiausias teisės normas, jeigu yra pasiryžimas padėti žmonėms valstybės vardu teisingai išspręsti jų ginčą, būti teisės ir moralės autoritetu, teisėjo profesija tai duos su kaupu. Nieko nėra neįmanomo, ir visos ribos tik tavo galvoje.

E. Zemlytė: Manau, kad labiausiai prie kiekvieno asmens tobulėjimo ir to, kaip gerai jis daro įvairius dalykus, prisideda vidinė motyvacija. Tai yra pagrindinė žmogaus varomoji jėga. Tad ir linkėčiau teisme dirbti tiems, kurie tiki teismo ir (ar) teisėjo misija ir mano, kad ji yra prasminga. Kita vertus, puikiai suprantu, kad vien idėja gyvas nebūsi. Todėl labai tikiuosi, kad artimiausioje ateityje bus sprendžiami ir išspręsti teismų personalo atlyginimo klausimai ir kad jie taps konkurencingi. Tuomet, tikiuosi, ir vidinės motyvacijos paieškos būtinybė neatrodys tokia naivi ir atitrūkusi nuo realybės.

Iš teisėjo, be gilių profesinių žinių, visuomenė reikalauja plačios erudicijos, išminties, apimančios ir gyvenimišką patirtį, ir socialinės aplinkos, jos reikmių suvokimą, daugybės kitų socialinių emocinių įgūdžių. Neabejotina, kad daug tokios patirties bet kuriam žmogui duoda pomėgiai. Tad kokie Jūsų pomėgiai, užvėrus Teismo duris?

D. Kantaravičius: Mėgstu lietuvišką folklorą, esu buvęs folklorinių ansamblių „Volungėlė“, „Ratilio“, „Jaunimėlis“ nariu. Patinka sportas, kuris nuramina protą; rami muzika, kuri vis skamba darbo fone; knygos, kurios pakylėja; galvosūkiai, kurie skatina ieškoti.

A. Budrys: Kad įveikčiau stresą, nuolat sportuoju, o kad patenkinčiau kūrybos poreikį, mėgstu kurti vaizdo filmukus apie savo šeimos ir draugų gyvenimą.

I. Šulcas: Pomėgiai leidžia pailsėti nuo pagrindinės veiklos, šiek tiek nuo jos atsitraukti, o vėliau dar su didesniu noru prie jos grįžti. Didžiausi mano pomėgiai yra sportas, piešimas, pirtis, kelionės. Patinka skaityti biografines, psichologines knygas ir žiūrėti pagal tikras istorijas sukurtus filmus.

E. Zemlytė: Esu baigusi muzikos mokyklą, vaikystėje ir paauglystėje dainavau ne viename chore. Persikrausčius į Vilnių, ši veikla nutrūko, tačiau prieš beveik devynerius metus atradau

Vilniaus universiteto organizuojamą projektą „Klasika visiems“, jame mėgstantys dainavimą chore gali prisijungti prie Vilniaus universiteto chorų ir kartu su jais atlikti tais metais parinktą kūrinį. Tad kelis mėnesius per metus mokausi kokio nors chorui skirto kūrinio alto partiją ir vėliau kartu su choristais ir chorinės muzikos entuziastais jį atlieku. Taip pat labai mėgstu žiūrėti intelektines viktorinas (esu netgi dalyvavusi keliose, ir man visai gerai sekėsi), detektyvinius filmus ir serialus.

DALYVAVIMAS TEISMŲ SAVIVALDOJE IR KITOJE VEIKLOJE

Teisėjų taryba

Danguolė Bublienė, pirmininkė (nuo 2024-10), narė (*ex officio*) (nuo 2023-03)
Gabrielė Juodkaitė–Granskienė, narė (nuo 2024-10)
Andžej Maciejevski, narys (nuo 2024-10)
Artūras Ridikas, narys (nuo 2020-11)
Sigita Rudėnaitė, pirmininkė (iki 2024-10)
Egidija Tamošiūnienė, pavaduotoj**a** (iki 2024-10)
Dalia Vasarienė, narė (iki 2024-10)

Teisėjų garbės teismas

Virgilijus Grabinskas, pirmininkas (nuo 2019-04)

Teisėjų etikos ir drausmės komisija

Sigita Jokimaitė, pirmininkė (nuo 2020-12)

Pretendentų į teisėjus egzamino komisija

Daiva Pranytė–Zalieckienė, pirmininkė (nuo 2023-12)
Andžej Maciejevski, narys (iki 2024-10)

Pretendentų į teisėjus atrankos komisija

Artūras Pažarskis, pirmininkas (nuo 2023-09)

Nuolatinė teisėjų veiklos vertinimo komisija

Darius Kantaravičius, pirmininkas (nuo 2024-10), narys (nuo 2020-11)
Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, pirmininkė (iki 2024-10)
Jūratė Varanauskaitė, narė (iki 2024-10)

Teismų sistemos apdovanojimų komisija

Tomas Šeškauskas, narys (nuo 2021-01)
Edita Kisielienė, narė (nuo 2024-11)

Teisminė mediacija

Dalia Vasarienė, Teisminės mediacijos komisijos pirmininkė (nuo 2024-11), mediatorė
Artūras Driukas, Teisminės mediacijos komisijos pirmininkas (iki 2024-11), mediatorius
Andžej Maciejevski, Mediatorių veiklos vertinimo komisijos narys, pirmininkas (iki 2024-12), mediatorius
Virgilijus Grabinskas, mediatorius
Jūratė Varanauskaitė, mediatorė

DALYVAVIMAS KITOSE VEIKLOSE

Malonės komisija

Danguolė Bublienė, narė (nuo 2023-03)

Teisėjų asociacija

Sigita Jokimaitė, pirmininkė (nuo 2024-06)

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso priežiūros komitetas

Algimantas Valantinas, narys

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso priežiūros komitetas

Rima Ažubalytė, narė
Mindaugas Girdauskas, narys

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso priežiūros komitetas

Danguolė Bublienė, narė
Sigita Rudėnaitė, narė
Algirdas Taminskas, narys

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komitetas

Goda Ambrasaitė-Balynienė, narė
Artūras Driukas, narys
Egidija Tamošiūnienė, narė

Prokurorų atestacijos komisija

Mindaugas Girdauskas, narys (nuo 2021-02)

Antstolių atestavimo komisija

Renata Viduto-Errard, narė (nuo 2022-03)

Antstolio kvalifikacinio egzamino komisija

Andžej Maciejevski, narys (nuo 2024-06)

Antstolių viešo konkurso komisija

Renata Viduto-Errard, narė (nuo 2022-03)

Tarptautinis Hagos teisėjų tinklas

Egidija Tamošiūnienė, narė (nuo 2024-05)

Nuolatinis arbitražo teismas

Goda Ambrasaitė-Balynienė, narė (nuo 2023-08)
Danutė Jočienė, narė (nuo 2023-08)

Aukštesniųjų teismų tinklas prie Europos Žmogaus Teisių Teismo (SCN)

Rūta Krasuckaitė, narė (nuo 2019-03)

Ukrainos visuomeninė tarptautinių ekspertų taryba

Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, ekspertė (nuo 2024-04)

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ)

Dalia Vasarienė, prezidentė (iki 2024-06), valdybos narė (nuo 2024-03)

ENCJ projektas „Teminio dialogo grupė: Teismai ir žiniasklaida“

Danguolė Bublienė, narė (nuo 2024-08)

ENCJ projektas „Teminio dialogo dėl drausmės standartų grupė“

Sigita Jokimaitė, narė (nuo 2024-08)

ENCJ projektas „ENCJ skaitmeninio teisingumo forumas“

Egidija Tamošiūnienė, narė (nuo 2024-08)

Europos Komisija efektyvesniam teisingumui (CEPEJ)

Egidija Tamošiūnienė, narė (nuo 2019-10)

Europos konsultacinė teisėjų taryba (CCJE)

Sigita Rudėnaitė, narė (iki 2024-12)

Europos patentų tarnybos išplėstinė apeliacinė kolegija

Goda Ambrasaitė-Balynienė, išorinė narė (nuo 2018-01)

Bendro patentų teismo Patariamasis komitetas

Sigita Rudėnaitė, narė (nuo 2023-09)

BENDRADARBIAVIMAS

Aukščiausiajam Teismui, kaip aukščiausiajam nacionalinės teismų sistemos teismui, tenka ypatinga atsakomybė tiek užtikrinti darnią Lietuvos vidaus teisės sistemą, jos dermę su viršnacionaline teise, tiek prisidėti prie Europos teisės, pagrįstos bendromis vertybėmis, kūrimo – būti aktyviam stiprinant teisėjų dialogą, kuris skatina koordinuotai reaguoti į bendrus Europos teisėjų iššūkius.

NACIONALINIU LYGMENIU

TEISMŲ BENDRUOMENĖ

Teismo atstovai, siekdami aptarti bendrus teismams kylančius iššūkius, vienodos teismų praktikos formavimo priemones, konkrečius teismams rūpimus teisės klausimus, kasmet lankosi Lietuvos teismuose.

2024 metais Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ir Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas lankėsi **Lietuvos apeliaciniame teisme, Vilniaus miesto apylinkės teisme, Vilniaus apygardos teisme, Kauno apylinkės teisme, Kauno apygardos teisme, Panevėžio apygardos teisme**. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas organizavo **Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių apygardų teismų skyrių pirmininkų pasitarimus**. Dešimt Teismo teisėjų vedė mokymus Lietuvos teismų teisėjams ir teisėjų padėjėjams.

Kauno apygardos teisme vyko **Teisminės mediacijos komisijos ir Lietuvos teisėjų mediatorių metinis susitikimas**, subūręs daugiau kaip penkias dešimtis teisėjų mediatorių. Teisminės mediacijos komisijos pirmininkas, Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas pasveikino dalyvius ir pristatė pranešimą apie teisminės mediacijos pažangą Lietuvoje. Susitikime dalyvavo Teismo teisėjas mediatorius Andžejus Maciejevski. Susitikimą vainikavo teisėjų mediatorių apdovanojimai – už teisminės mediacijos plėtojimą Lietuvoje apdovanotas Artūras Driukas.

KONSTITUCINIAI IR INSTITUCINIAI PARTNERIAI

Būdamas svarbi teisminės valdžios dalis, Teismas palaiko konstruktyvų dialogą su įstatymų leidžiamąja ir vykdomąja valdžia, bendradarbiauja su susijusios kompetencijos institucijomis; susitikimai su kitų valstybių valdžių pareigūnais aptarti bendro pobūdžio klausimų yra tapę patikimo susijusios kompetencijos institucijų bendradarbiavimo pavyzdžiu.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė susitiko su **Lietuvos Respublikos Prezidentu Gitanu Nausėda**. Susitikimo metu aptarti teismų bendruomenei aktualūs teisingumo vykdymo klausimai, nuveikti darbai bei iššūkiai, su kuriais susiduriama kasdienėje veikloje; kalbėta apie Teismo sisteminį bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, komunikacijos ir visuomenės informavimo svarbą. Per susitikimą taip pat aptartos civilinio ir baudžiamojo procesų teisės normų tobulinimo galimybės, teismų sistemos veikimo problemos ir galimi jų sprendimai, Teismo pastato rekonstravimo ir veiklos finansinio aprūpinimo klausimai.

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda susitiko su naujai išrinkta **Teisėjų taryba**. Teisėjų tarybai priklauso šie Teismo atstovai: Tarybos pirmininkė – Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, nariai: Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, teisėjai Andžejus Maciejevski, Artūras Ridikas.

Nacionalinėje teismų administracijoje vyko praktinė diskusija **„Korupcinio pobūdžio bylų tyrimo standartas: koks jis turi būti, kad neteisėtą veiką padaręs asmuo neišvengtų atsakomybės?“**, organizuota **Teismo** ir **Nacionalinės teismų administracijos**, bendradarbiaujant su **Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba**. Diskusijoje dalyvavo teismų, prokuratūros atstovai, teisininkai, ikiteisminį tyrimą atliekantys subjektai.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ir Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas susitiko su **Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos pirmininku Mindaugu Kukaičiu**. Susitikime pažymėta nuoseklaus bendradarbiavimo svarba ir susitarta dėl reguliarių susitikimų, kurių metu būtų galima aptarti kylančias problemas ir jų sprendimus. Diskutuota, kaip būtų galima tobulinti kasacinių skundų rengimo rekomendacijas, naudojantis elektroniniu kalendoriumi atsižvelgti į advokatų užimtumą kitose bylose planuojant teismų posėdžius, taip pat aptartos galimos bendradarbiavimo formos tarp Teismo ir Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ir Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas susitiko su **Lietuvos policijos generaliniu komisaru Renatu Požėla**. Susitikimo metu aptarta, kaip kuo greičiau ir efektyviau pasidalyti teismų praktika bei kita efektyviam institucijų bendradarbiavimui ir tinkamam funkcijų vykdymui reikalinga informacija. Kalbėta apie galimas tarpinstitucines diskusijas (ypač teisės pažeidimų elektroninėje erdvėje, sukčiavimų tyrimų temomis), teismų veiklos administravimui reikšmingus klausimus, tarp jų ir nepakankamą teismų apsaugos užtikrinimą.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė **Vilniuje** vykusioje **tarptautinėje konferencijoje „Teisinės valstybės ir notariato stiprinimas: Europos Sąjungos narių ir Ukrainos įžvalgos“** skaitė pranešimą „Teisminių funkcijų patikėjimas notarams: tolesnės galimybės ir perspektyvos“.

Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ir Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas dalyvavo Seime vykusiame Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto, Lietuvos teismų, Generalinės prokuratūros, Lietuvos advokatūros ir Lietuvos teisininkų draugijos organizuotame **teisės forume „Lietuvos teisingumo sistema – kokia ir kodėl?“**.

AKADEMINĖ BENDRUOMENĖ

Teismas turi ilgalaikes bendradarbiavimo tradicijas su akademinėmis Vilniaus universiteto, Mykolo Romerio universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto bendruomenėmis bei kitomis įstaigomis.

Teismas ir **Vilniaus universitetas pasirašė bendradarbiavimo sutartį** švietimo ir socialinės partnerystės srityse. Ši sutartis praplėtė ir sustiprino 2010 m. pradėtą tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Antroje metų pusėje Teismas kartu su **Vilniaus universiteto Teisės ir Komunikacijos fakultetais** įgyvendino **mokslinį projektą**, kad būtų išanalizuotos ir įvertintos galimybės panaudoti **dirbtinį intelektą** rengiant Teismo pranešimus žiniasklaidai apie išnagrinėtas bylas. Projektą iš dalies finansavo Lietuvos mokslo taryba. 2025 m. Teismas įgyvendina bandomąjį projektą – išbando sukurtą **„TeDIA“ įrankį**.

Teisme **pristatytas penktasis metinis teisės pranešimas „Lietuvos teisė 2023: esminiai pokyčiai“**, kurį parengė **Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos mokslininkai**. Per pristatymą mokslininkai ir praktikai diskutavo aktualiausiais Lietuvos teisės klausimais. Metiniame teisės pranešime pristatytas svarbiausių Lietuvos teisės sistemą 2023 metais paveikusių teisinio reguliavimo ir praktikos pokyčių vertinimas konstitucinės, administracinės, baudžiamosios, civilinės, Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės srityse.

Teisme vyko Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentams skirta **paskaita apie procesinius dokumentus**, ją vedė Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko patarėjas, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dėstytojas Jurgis Bartkus. Paskaitos metu teisėja Sigita Rudėnaitė pristatė kasacinių nutarčių rengimo ypatumus, o teisėjų padėjėjos, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantės Laura Šivickaitė-Moldarienė ir Monika Sirvydytė atskleidė kasacinių skundų specifiką baudžiamajame ir civiliniame procesuose. Paskaitoje studentai galėjo susipažinti ne tik su Teismo rengiamais procesiniais dokumentais, bet ir darbo ypatybėmis.

2024 metais vyko devintoji moksleivių **Nacionalinė teisės žinių olimpiada**, kurios partneris yra Teismas. Šiemet olimpiados organizatoriai – **Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla ir Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija** – olimpiadą skyrė demokratijai ir jaunimo dalyvavimui priimant sprendimus.

Teisme lankėsi **Kolumbijos teisės mokyklos** lektorius ir teisminių ginčų ekspertas Richardas A. Rosenas, Vilniaus universiteto Teisės fakultete dėstantis kursą „Įvadas į Jungtinių Amerikos Valstijų valdžios sistemą, teismus ir civilinį procesą Jungtinėse Amerikos Valstijose“. Svečias susitiko su Teismo pirmininke Danguole Bubliene, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininke Gabriele Juodkaite-Granskiene, teisėja Goda Ambrasaite-Balyniene ir Civilinių bylų skyriaus pirmininko patarėju Jurgiu Bartkumi. Susitikimo metu apsikeista idėjomis ir žiniomis apie Teismo ir Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo veiklą, ypatumus ir šių dienų iššūkius.

Teisme lankėsi Mykolo Romerio universitete vykusios konferencijos dalyviai – **Ispanijos Kadiso universiteto** mokslininkai Jesus Verdu Baeza, Olena Nihreieva, Francisco A. Dominguezas ir Leticia López, **Turkijos Kadiro Haso universiteto** profesorius Olgunas Akbulutas ir **Europos universiteto „Viadrina Frankfurtas (Oderis)“** profesorius Stefanas Haackas. Mykolo Romerio universiteto Viešosios teisės instituto direktoriaus Juozo Valčiuko lydimi svečiai susitiko su Teismo pirmininke Danguole Bubliene, domėjosi Teismo veikla, teisėjų skyrimo tvarkos principais. Teismo patalpas aprodė ir į rūpimus klausimus atsakė Teisės tyrimų grupės patarėja Asta Benetytė.

Teisme devintąjį kartą **apdovanoti metų geriausių teisės magistro darbų autoriai**. **Mykolo Romerio universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas ir Vilniaus universitetas** pateikė po penkis darbus, šiuos vertino iš universitetų atstovų, Teismo teisėjų ir darbuotojų sudaryta komisija. Kiekvienam autoriui renginio metu buvo skirta viena minutė savo darbui pristatyti, o už kūrybingiausią pristatymą balsavo renginį stebėję konkurso komisijos nariai, universitetų akademinės bendruomenės atstovai, Teismo teisėjai ir darbuotojai. Konkurso nugalėtoja tapo Eglė Vaizgėlaitė iš Vytauto Didžiojo universiteto, jos magistro darbo tema buvo „Pranešėjo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės problematika Lietuvos baudžiamojoje teisėje“.

Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė dalyvavo **XX tarptautiniame kongrese „Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“**, kuris vyko Mykolo Romerio universitete. Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ne tik priklauso šio kongreso organizaciniam komitetui nuo pat 2000 metų, kai Lenkijos ir Lietuvos mokslininkai bei specialistai susitiko pirmajame kongrese, bet ir yra daugumos mokslinių straipsnių rinkinių, išleistų konferencijos pranešimų pagrindu, sudarytoja.

Teisme vyko kartu su **Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutu** organizuota **apskritojo stalo diskusija „Proporcingumo principo ir įrodinėjimo standarto taikymo klausimai kontroliuojant neteisėtą praturtėjimą“**. Joje pristatyti projekto „Turto legalizavimo kriminalizavimas nusikalstamo pelno kontrolės strategijų sistemoje“ (LEKOSTRA) rezultatai bei pirminės išvados buvo aptarti su diskusijoje dalyvavusiais suinteresuotų institucijų atstovais. Teismas taip pat yra Teisės instituto vykdomo projekto „Dirbtinis intelektas teismuose: iššūkiai ir galimybės“ („TeismAI“) partneris.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė pasveikino **tarptautinės konferencijos „Dirbtinis intelektas ir technologijos teismuose“** dalyvius ir pristatė Teismo kartu su Vilniaus universiteto Teisės ir Komunikacijos fakultetais kurtą dirbtinio intelekto įrankį „TeDIA“. Nuotoliniu būdu vykusioje konferencijoje pranešimus skaitė mokslininkai, ekspertai, teisės profesionalai iš 19 pasaulio šalių ir 4 žemynų. Konferenciją organizavęs Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas pristatė vykdomo tyrimo „Dirbtinis intelektas teismuose: iššūkiai ir galimybės“ („TeismAI“) rezultatus.

Lietuvos mokslo taryba patvirtino naujų **doktorantūros** temų siūlymų konkurse Aukščiausiojo Teismo teiktą temą **„Civilinis ieškinys baudžiamajame procese“**.

TARPTAUTINIU LYGMENIU

Teismas aktyviai dalyvauja įvairių organizacijų, kurių narys yra, veikloje:

2016 m. Teismas prisijungė prie **EŽTT inicijuoto Aukštesniųjų teismų tinklo** (SCN), kurio tikslas – užtikrinti abipusį keitimąsi teismų praktika ir informacija, susijusia su Žmogaus teisių konvencijos taikymu.

Nuo 2018 m. Teismas dalyvauja tais pačiais metais pradėjusiame veikti EŽTT suburtame **Europos Sąjungos teisminiame tinkle** (JNEU), skirtame valstybių narių teisminiam ir teisiniam bendradarbiavimui palengvinti.

Nuo 2004 m., kai buvo įsteigtas **Europos Sąjungos aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas**, Teismo pirmininkas yra šio tinklo narys.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė dalyvavo **Europos Sąjungos aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo kolokviume Atėnuose, Graikijoje**. Tradiciškai šiame kasmetiniame renginyje 35 aukščiausiųjų teismų pirmininkai dalijasi savo patirtimi ir diskutuoja bendrojo intereso klausimais. Šių metų kolokviume buvo aptariama Europos teisės įtaka nacionalinei teisei, taip pat teisėjo profesijos ir teismų, kaip darbdavių, patrauklumas teismo darbuotojams. Teismas kartu su Čekijos ir Slovėnijos aukščiausiaisiais teismais rengė tyrimus teismų sistemos patrauklumo tema. Teismo pirmininkė pristatė atlikto tyrimo „Teismų patrauklumas teismo darbuotojams“ rezultatus, gautus apibendrinus daugumos ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo valstybių pateiktus duomenis.

Dalyvaudama **Europos Sąjungos aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo Teisėjų mainų programoje,** Teisme ir kituose Lietuvos teismuose bei institucijose lankėsi **Italijos Aukščiausiojo Teismo teisėja Eugenia Serrao**. Jos vizitą Lietuvoje kuravo Teismas.

Nuo 2011 m. Teismas dalyvauja **Vidurio ir Rytų Europos aukščiausiųjų teismų konferencijoje** (CEELI), skirtoje regiono aukščiausiųjų teismų bendro intereso klausimams, susijusiems su teisinės valstybės principų plėtra, puoselėjimu ir teismų administravimu.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė dalyvavo **14-oje Vidurio ir Rytų Europos aukščiausiųjų teismų pirmininkų konferencijoje**, vykusioje Prištinoje, Kosove. Konferenciją organizavo Kosovo Aukščiausiasis Teismas, bendradarbiaudamas su Kosovo teisėjų taryba, Centrinės ir Rytų Europos teisės iniciatyvos institutu (*CEELI Institute*), Jungtinių Valstijų tarptautinės plėtros agentūra (USAID), JAV valstybės departamento Tarptautiniu narkotikų ir teisėsaugos reikalų biuru (INL). Teismo pirmininkė vedė diskusiją apie pasitikėjimą teismais ir pristatė pranešimą „Visuomenės paramos ir pagarbos teismams stiprinimas“, kuriame apžvelgė šios srities aktualijas Lietuvoje.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė dalyvavo Kroatijos teisėjų asociacijos ir Centrinės ir Rytų Europos teisės iniciatyvos instituto organizuotoje **konferencijoje „Teisinės valstybės principo puoselėjimo svarba“**, vykusioje Zadaro universitete Kroatijoje. Teismo pirmininkė dalyvavo apskritojo stalo diskusijoje apie teisinės valstybės principo puoselėjimą ir pristatė pranešimą tema „Sėkmingos pastangos gerinti visuomenės požiūrį į teismus ir teismų nepriklausomumo svarbą“. Konferencijoje Europos šalių atstovai dalijosi savo patirtimis, strategijomis, o dėmesio centre atsidūrė strateginio ir individualus bendradarbiavimo su visuomene klausimas, siejamas su teisinės valstybės principu ir teismų nepriklausomumu. Taip pat aptartas komunikacijos stiprinimas iškilus krizėms. Konferencijoje teisėjams pristatyti bendri Europos saviraiškos laisvės standartai ir veiksmingi socialinės žiniasklaidos naudojimo būdai, padedantys stiprinti teisinės valstybės principą.

Turėdamas tikslą plėsti akiratį ir puoselėti bendrus interesus, Teismas siekia kuo didesnės bendrystės su mokslo ir mokymo instituciniais partneriais užsienyje:

Bendradarbiaujama su **Europos teisės akademija (ERA)** – reguliarių mokymų ir diskusijų forumu, kurio tikslas – supažindinti su ES teisinio reguliavimo naujovėmis. Čia Teismo teisėjai ne tik nuolat dalyvauja tęstiniuose mokymuose, bet ir turi svarią dėstymo patirtį. Teismo teisėjai ir darbuotojai dalyvauja šios akademijos organizuojamuose kvalifikacijos kėlimo mokymuose.

Gilėja Teismo patirtis dalyvaujant **Europos teisminio mokymo tinkle (EJTN)** – pagrindinėje Europos teismų mokymo ir keitimosi žiniomis platformoje. Kartu su šiuo tinklu Teismo teisėjai puoselėja bendrą Europos teisinę ir teisminę kultūrą ir dalijasi savo patirtimi, dalyvaudami ES, civilinės, baudžiamosios ir komercinės teisės, taip pat lingvistikos ir socialinių mokymų programose, mokymų mainuose. Teismo teisėjai ir darbuotojai dalyvauja EJTN organizuojamuose mokymuose ne tik kaip klausytojai, bet ir kaip dėstytojai.

Teismo teisėja Dalia Vasarienė kartu su keturiais teisės ekspertais profesionalais iš Belgijos, Italijos, Portugalijos ir Maltos teisėjavo konkurso „**THEMIS 2024“** didžiajame finale, vykusiame Italijos teisėjų mokykloje Neapolyje. THEMIS – tai finalinis Europos teisminio mokymo tinklo organizuojamo konkurso etapas, kuriame būsimi ir naujai paskirti teisėjai bei prokurorai iš įvairių Europos šalių rengia užduotis raštu ir dalyvauja teisminio proceso inscenizacijoje. Nugalėtoja tapo Rumunijos komanda.

Dalyvaudama Europos teisminio mokymo tinkle, Teisme **lankėsi Vengrijos teisėjų delegacija**. Ji susitiko su Teismo pirmininke Danguole Bubliene, Civilinių bylų skyriaus pirmininku Artūru Driuku, teisėju Tomu Šeškausku, Baudžiamųjų bylų skyriaus patarėja Asta Benetyte. Teisme taip pat viešėjo **Graikijos, Rumunijos, Slovėnijos, Vokietijos teismų atstovai**, juos su Teismo veikla supažindino patarėja Asta Benetytė ir teisėjo padėjėja Diana Šataitytė-Molienė. Pagal EJTN Trumpalaikių teismų darbuotojų programą Teismo darbuotojai **lankėsi teisminėse institucijose Graikijoje, Vokietijoje**.

Nuo 2010 m. Teismas yra **Europos teisės instituto (ELI)** – nepriklausomos, demokratinės organizacijos, vienijančios daugiau kaip 1600 individualių ir daugiau kaip 140 institucinių dalyvių, – narys. ELI įsteigta moksliniams tyrimams inicijuoti, vykdyti ir palengvinti, rekomendacijoms ir praktinėms gairėms Europos teisinės plėtros srityje teikti, siekiant stiprinti Europos teisinę integraciją.
Teismas pateikė pastabas Europos teisės institutui dėl *Mount Scopus* tarptautinių teismų nepriklausomumo standartų projekto, kuriuo siekiama peržiūrėti, atnaujinti ir pritaikyti šiuos standartus pagal Europos teismų sistemų tikrovę ir dabartinius teismų nepriklausomumui kylančius iššūkius, su kuriais susiduriama kai kuriose Europos šalyse. *Mount Scopus* standartus 2008 m. patvirtino Tarptautinė teismų nepriklausomumo ir pasaulio taikos asociacija (JIWP), siekdama, kad teismai galėtų užtikrinti žmogaus teisių apsaugą vykdant veiksmingą ir sąžiningą, žmogui draugišką rinkos ekonomiką globalizacijos eroje.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė dalyvavo **Europos teisės instituto nuotoliniame seminare** apie **Europos teisės instituto tarybos patvirtintus principus**, reglamentuojančius **bylinėjimosi išlaidų finansavimą pasitelkiant trečiąsias šalis**. Europos teisės instituto tarybos priimti principai – tai gairės teismams, valdžios institucijoms bei rinkos dalyviams, kad susitarimai su trečiosiomis šalimis dėl bylinėjimosi išlaidų finansavimo būtų išsamūs, sąžiningi ir atitiktų tarptautinius teisinius standartus bei viešuosius interesus. Seminare Teismo pirmininkė pristatė Lietuvos situaciją šioje srityje.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos aukščiausiųjų teismų susitikimai kasmet vis kitoje Baltijos šalyje vyksta nuo 1993 m., kai tuomečiai šių teismų pirmininkai pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Šiemet Latvijos ir Estijos aukščiausiųjų teismų atstovus priėmė Lietuva. Baltijos šalių aukščiausiųjų teismų susitikimai – tai platforma pasidalyti gerąja praktika, iššūkiais, ateities planais.

LIETUVOS NARYSTĖS 20-MEČIO EUROPOS SĄJUNGOJE IR LIETUVOS PIRMININKAVIMO EUROPOS TARYBOS MINISTRŲ KOMITETUI MINĖJIMO RENGINIAI

2024 metais Lietuva minėjo narystės Europos Sąjungoje dvidešimtmetį, kai 2004 m. kartu su Latvija, Estija, Lenkija, Čekija, Vengrija, Slovėnija, Slovakija, Kipru ir Malta įstojo į Europos Sąjungą. 2024 m. gegužės–lapkričio mėn. Lietuva pirmininkavo Europos Tarybos Ministrų Komitetui. Minėdamas šias progas, Teismas su partneriais organizavo konferenciją Vilniuje, dalyvavo renginiuose.

2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Teismas tapo vienu iš Europos Sąjungos teismų, turinčių pareigą užtikrinti veiksmingą Europos Sąjungos teisės taikymą ir aukščiausių žmogaus teisių apsaugos standartų laikymąsi. Lietuvos, kaip ir kitų naujųjų Europos Sąjungos valstybių narių, teisėjai turiningai prisidėjo prie Europos Sąjungos teisės taikymo ir aiškinimo. Per 20 narystės metų teismai iš 10 naujų įstojusių Europos Sąjungos valstybių EŽTT pateikė 1202 prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Lietuvos teismai iš viso pateikė 107 prašymus.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė dalyvavo **teisėjų forume „Teisingumo Teismas mini 10 valstybių narystės Europos Sąjungoje 20-metį: naujas konstitucinis momentas Europai“**, kuris vyko ESTT Liuksemburge.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė ir teisėja Goda Ambrasaitė-Balynienė dalyvavo Latvijos Aukščiausiojo Teismo **konferencijoje „Europos Sąjungos vertybės – kiekvieno nacionalinio teisėjo atsakomybė“**, skirtoje Europos Sąjungos plėtros dvidešimtosioms metinėms paminėti.

Vilniaus universiteto Teisės fakultetas organizavo **tarptautinę mokslinę konferenciją „Lietuvos Respublika Europos Sąjungoje: dvidešimt patirties, iššūkių ir augimo metų“**, skirtą Lietuvos narystės dvidešimtmečiui Europos Sąjungoje paminėti. Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė konferencijoje skaitė pranešimą tema „Veiksmingumo principo aiškinimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje įtaka nacionalinei teismų praktikai“.

Vilniaus universitete vyko Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kartu su Vilniaus universitetu, Nacionaline teismų administracija ir Užsienio reikalų ministerija organizuota **tarptautinė konferencija „Privatumo ir žiniasklaidos laisvės derinimo klausimai teismuose“**. Joje dalyvavo Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė ir Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, kuri vedė konferencijos sesiją „Teisminiai standartai Europoje: nepriklausomumas ir saviraiškos laisvės ribos“. Ši konferencija – sudėtinė Lietuvos pirmininkavimo Europos Tarybos Ministrų Komitetui programos dalis.

Lietuvos Respublikos Seime vyko Europos Tarybos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Teismo organizuota **tarptautinė konferencija „Vilniaus dialogas. Viešųjų diskusijų kultūros puoselėjimas Europoje: Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnio reikalavimų įgyvendinimas. Teismų gebėjimų saugant saviraiškos laisvę ir kovojant su SLAPP stiprinimas“**. Būdama sudėtinė Lietuvos pirmininkavimo Europos Tarybos Ministrų Komitetui programos dalis, konferencija buvo skirta pasidalyti patirtimi ir gerąja praktika saviraiškos laisvės įgyvendinimo srityje tarp konstitucinių, kasacinės instancijos teismų, EŽTT, teisingumo ministerijų, vyriausybių atstovų EŽTT, nacionalinių audiovizualinio reguliavimo institucijų atstovų, akademikų, žurnalistų iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Ukrainos ir kitų Europos Tarybos valstybių narių. Po konferencijos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje susirinkusi **konferencijos darbo grupė** aptarė konferencijos rezultatus ir **parengė rekomendacijas** dėl galimų priemonių, padedančių plėtoti ir puoselėti viešąją diskusiją saviraiškos laisvės tema, stiprinti teismų gebėjimus saugant saviraiškos laisvę.

KITA TARPTAUTINĖ VEIKLA

Teismo plėtojami santykiai Teismo atstovams lankantis kitų šalių teismuose bei priimant kolegas iš užsienio, dalyvaujant tarptautinėse programose, padedant vykdyti projektus, taip pat aktyvi teisėjų veikla narystės komisijose ar tinkluose pagrindu neretai peržengia Europos Sąjungos ribas ir užtikrina Teismo bendradarbiavimą ne tik su teisminės valdžios, bet ir kitomis institucijomis.

Teismas priėmė Ukrainos teismų ir teisinių institucijų delegacijas:

- Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas, teisėjai Andžejus Maciejevski ir Daiva Pranytė-Zalieckienė susitiko su **Ukrainos teisinių institucijų** atstovais. Vizito metu pristatytos gerosios Lietuvos teismų komunikacijos, reformų įgyvendinimo ir kitų sklandžią teismų veiklą užtikrinančių sričių praktikos, pasidalyta patirtimi sprendžiant dėl visuomenės pasitikėjimo teismais, komunikacijos kylančius iššūkius. Taip pat pristatytas Teismas, jo veiklos rodikliai, gilintasi į teisėjų atrankos ir vertinimo klausimus, stojimo į Europos Sąjungą įtaką nacionalinių teisės aktų plėtotei.
- Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas, teisėjas Andžejus Maciejevski Teisme priėmė **Dnipro apygardos administracinio teismo** teisėjų delegaciją. Delegacijai pristatyta Lietuvos teisinė ir teismų sistema, taip pat Teismo veikla. Susitikimo metu svečiai pasidalijo teismų veiklos karo metu patirtimi, kartu su Teismo atstovais aptarė kitus aktualius klausimus. Teisėjų iš Ukrainos vizito tikslas – susipažinti su Lietuvos Respublikos valdžios institucijomis, teismų sistema, plėtoti glaudesnį bendradarbiavimą, diskutuoti apie teismų darbe kylančias problemas, teisėjo darbo iššūkius teismų nepriklausomumo, teisinės valstybės apsaugos ir žmogaus teisių užtikrinimo srityse.

- Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas ir teisėjai priėmė **Ukrainos Aukščiausiojo Teismo** delegaciją. Teismo pirmininkė akcentavo Lietuvos visuomenės, taip pat ir teisėjų bendruomenės palaikymą Ukrainai ir jos teismų bendruomenei šiuo ypač sudėtingu laiku. Lietuvos ir Ukrainos aukščiausiųjų teismų atstovai pristatė savo teismus, teismų sistemų veikimo principus ir naujausius pokyčius, jau kylančius ir dar tik numatomus iššūkius. Ukrainos Aukščiausiasis Teismas pasidalijo savo veiklos karo metu patirtimi: kaip, taikantis prie kintančios situacijos, teko pertvarkyti savo darbą, kaip teisinė sistema veikia Ukrainoje šiuo metu. Nuspręsta plėsti tarpusavio bendradarbiavimą tiek teisėjų, tiek teismų administracijos lygmeniu dalijantis gerąja praktika, taip pat pažadėta tęsti visokeriopą pagalbą Ukrainos Aukščiausiajam Teismui Ukrainos stojimo į Europos Sąjungą procese. Spalio 24 d. Ukrainos Aukščiausiojo Teismo delegacija

dalyvavo Lietuvos Respublikos Seime vykusioje Europos Tarybos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Vilniaus dialogas. Viešųjų diskusijų kultūros puoselėjimas Europoje: Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnio reikalavimų įgyvendinimas. Teismų gebėjimų saugant saviraiškos laisvę ir kovojant su SLAPP stiprinimas“.

Ukrainos aukštosios teisėjų kvalifikacijos komisijos sesijoje buvo išrinkta naujos sudėties **Visuomeninė tarptautinių ekspertų taryba**, sudaryta iš šešių užsienio ekspertų – teisėjų ir prokurorų iš Estijos, Nyderlandų, Jungtinių Amerikos Valstijų, Kanados ir Lietuvos. **Eksperte iš Lietuvos išrinkta Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė**. Visuomeninės tarptautinių ekspertų tarybos misija – padėti Ukrainos aukštosios teisėjų kvalifikacijos komisijai vykdyti konkursą laisvoms teisėjų pozicijoms užimti Aukštajame antikorupciniame teisme.

Teismo teisėja Dalia Vasarienė dalyvavo **Europos teismų tarybų tinklo** (ENCJ) **renginyje**, kuris vyko Kyjive, Ukrainoje. Kaip šio tinklo vykdomosios valdybos narė Dalia Vasarienė Ukrainos teismų atstovams pristatė Europos teismų tarybų tinklo tematinio dialogo **grupės ataskaitą „Teisėjo karjeros patrauklumas“**. Ataskaitoje išskirtos bendros problemos ir pateiktos galimos gerosios praktikos siekiant keisti situaciją.

Teisme vyko **Lietuvos ir Latvijos teisėjų etikos komisijų susitikimas**. Jo metu abiejų komisijų pirmininkės – Teismo teisėja Sigita Jokimaitė ir Žiemgalos apygardos teismo teisėja Dace Skrauple – skaitė pranešimus apie komisijų veiklą, aktualiausius teisėjų etikos srities klausimus.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė ir Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė dalyvavo **Tarptautinės antikorupcijos konferencijos** (IACC) atidaryme Vilniuje.

Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, teisėjos Sigita Rudėnaitė ir Egidija Tamošiūnienė su pažintiniu vizitu lankėsi Kanadoje. Ten jos susipažino su **Kanados teismų sistema** ir naujausiomis teismų veiklos praktikomis, dalyvavo susitikimuose su Kanados Aukščiausiojo Teismo, Ontarijo aukščiausiojo teisingumo teismo, Ontarijo apeliacinio teismo, Federalinio teismo, Otavos teismo rūmų bei Teismų administracijos, Kanados teismų tarybos ir Nacionalinio teismų instituto atstovais. Vizitas buvo organizuotas Nacionalinės teismų administracijos įgyvendinamo projekto „Kokybės, paslaugų ir infrastruktūros tobulinimas Lietuvos teismuose“ lėšomis.

ESTT pirmininko Koeno Lenaertso kvietimu šiame teisme lankėsi Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas ir teisėjai. Dėl Europos Sąjungos teisės poveikio nacionalinei teismų sistemai dialogas su ESTT atstovais yra itin vertingas ir reikšmingas. Vizito metu aptarta ESTT civilinės ir baudžiamosios teisės praktika, ypatingą dėmesį skiriant vartotojų teisių bei įtariamųjų ir kaltinamųjų teisių klausimams, taip pat stebėti keli ESTT vykę posėdžiai. Be to, **Europos Audito Rūmų** (EAR) narės Laimos Andrikienės kvietimu Teismo atstovai lankėsi EAR ir susipažino su Rūmų veikla.

Žymint Slovėnijos Respublikos teismų įstatymo ir Teismų tarnybos įstatymo 30-metį, **Slovėnijos Respublikos Aukščiausiajame Teisme** surengta 25 **Europos Sąjungos šalių teisėjų mantijų paroda**. Parodoje eksponuota ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo perduota Lietuvos teisėjo mantija.

Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ir Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas lankėsi Norvegijoje ir susipažino su **Norvegijos, Nyderlandų, Graikijos, Italijos gerąja praktika taikant mediaciją baudžiamojoje teisėje**. Vizitas buvo organizuotas Nacionalinei teismų administracijai įgyvendinant 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų Dvišalio bendradarbiavimo fondo finansuojamas veiklas.

2020–2024 m. Teismas kartu su Mykolo Romerio universitetu vykdė daugiamatį **tyrimą tarptautiniame projekte „Teisėjo portretas“**, finansuotą Islandijos, Lichtenšteino ir Norvegijos per Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos subsidijų fondą regioniniam bendradarbiavimui. Šio projekto tikslas buvo sukurti moksliškai pagrįstą, skaidrų, nešališką ir lankstų daugiamatį teisėjui reikalingų kompetencijų modelį ir novatorišką vertinimo metodiką, kurią nustatė su teismų sistema ir pilietine visuomene bendradarbiavę nepriklausomi tyrėjai.

2022–2024 m. Teismas kaip pagrindinis projekto partneris kartu su Specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos Respublikos generaline prokuratūra, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Lietuvos kriminalinės policijos biuru, Valstybine mokesčių inspekcija dalyvavo įgyvendinant **Europos Sąjungos Dvynių programos projektą „Parama Azerbaidžano nusikalstamo turto susigrąžinimo ir valdymo sistemos reformai“**, kuriame ypatingas dėmesys skirtas korupciniu būdu įgyto turto sugrąžinimo valstybei klausimams.

Edukacinė veikla

Teismas vykdė įvairias edukacines veiklas, tęsdamas savo tradicines iniciatyvas, dalyvaudamas teismų ir kituose viešuose projektuose, renginiuose.

Prieš devynerius metus Teismas suorganizavo pirmąjį geriausių teisės magistro darbų konkursą. Mykolo Romerio universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas ir Vilniaus universitetas pateikia baigiamuosius teisės magistro darbus, šiuos vertina iš universitetų atstovų, Teismo teisėjų ir darbuotojų sudaryta komisija. Šiemet pirmosios vietos nugalėtoja tapo Eglė Vaizgėlaitė iš Vytauto Didžiojo universiteto, ji parašė magistro darbą tema „Pranešėjo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės problematika Lietuvos baudžiamojoje teisėje“.

Teismas dalyvavo dešimtąjį kartą vykstančiame **projekte** „Diena su teisėju“, kurio tikslas – susitikimuose su teisėjais supažindinti studentus su teisėjo darbu ir teismo veikla. Teisme lankėsi Vilniaus universiteto studentės, joms apie teisėjo darbo specifiką pasakojo teisėjai Albinas Antanaitis, Dalia Vasarienė, Algimantas Valantinas. Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė studentėms papasakojo apie Teismo veiklą, teisėjo profesiją ir su jomis daug diskutavo apie komunikacijos svarbą. Studentės bendravo ir su teisėjų padėjėjomis Laura Šivickaite-Moldariene ir Jovita Žukauskiene, kurios ne tik mielai atskleidė savo darbo ypatumus, bet ir kartu su studentėmis dalyvavo Teismo posėdyje, o vėliau surengė joms ekskursiją po Teismą. Vizitą vainikavo žaismingas protmūšis pasakų motyvais teisės tema.

Teisme Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentams buvo skaitoma paskaita apie procesinius dokumentus. Ją skaitė Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko patarėjas Jurgis Bartkus. Taip pat Teismo teisėja Sigita Rudėnaitė studentams pristatė Teismo nutarčių rengimo ypatumus, o teisėjų padėjėjos Laura Šivickaitė-Moldarienė ir Monika Sirvydytė atskleidė kasacinių skundų ypatumus tiek baudžiamajame, tiek civiliniame procese.

Teismas tradiciškai atvėrė duris festivalio „Kultūros naktis“ lankytojams. Teismo ekskursijose, protmūšiuose apsilankė pusantro šimto asmenų ir jie visi turėjo progą paklausyti Teismo teisėjos Rimos Ažubalytės paskaitos „Autorystė (ne)kultūringai“, taip pat kartu padiskutuoti apie atvejus, kada bendraautorių kultūringos diskusijos ar kūrybiniai ginčai gali tapti ne kultūros, o teisinio ginčo objektu.

Teisme organizuojamos ekskursijos mokymo įstaigų moksleiviams. Jų metu moksleiviai ne tik supažindinami su Teismo funkcijomis, veikla, bet ir susitinka su teisėjais ir darbuotojais bei dalyvauja Teismo posėdžio inscenizacijoje. Šiemet buvo pravesta aštuoniolika ekskursijų moksleiviams iš Žemynos progimnazijos, Sausio 13-osios pagrindinės mokyklos, Žvėryno gimnazijos, Kunigaikščio Gedimino progimnazijos, Pagirių gimnazijos, Vilniaus licėjaus, Šiaulių „Juventos“ progimnazijos, Jono Basanavičiaus progimnazijos.

Parodos

Teismas turi ilgametę tradiciją savo patalpose organizuoti menininkų profesionalų ir mėgėjų parodas. 2024 metais Teisme buvo eksponuotos šešios parodos.

Metų pradžioje Teisme buvo atidaryta **fotografo Arūno Baltėno** 2016–2018 m. sukurto ciklo „Kitas žvilgnis į Lietuvą“ darbų paroda. Fotografijų herojai – įvairių profesijų atstovai. Per keletą metų buvo įamžinta apie 200 įvairių sričių specialistų, tačiau parodoje eksponuota tik dalis šių fotografijų. Pavasarį Teisme pristatyta devynių Lietuvos teismų teisėjų fotografijų paroda, skirta Lietuvos Respublikos teisėjų asociacijos 30 metų veiklos sukakčiai paminėti. Parodoje, kurioje galima išvysti 1978–2023 m. užfiksuotas akimirkas, buvo ir Teismo teisėjų darbai – Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų Artūro Ridiko ir Tomo Šeškausko. Šiais metais Teisme atverta ir Lietuvos nacionalinio muziejaus paroda „Miestų herbai Lietuvos Metrikoje“. Joje eksponuotos Lietuvos miestų ir miestelių, labai trumpai atgavusių arba įgijusių savivaldą 1791–1792 m., 37 herbų padidintos kopijos. Pirmą kartą šie herbai visuomenei buvo pristatyti 2007 metais.

Antroje metų pusėje Teisme veikė trijų meno kūrėjų profesionalų ir mėgėjų karpinių parodos. Amatų meistras, tautodailininkas, meno kūrėjas Klaidas Navickas pristatė tris tematinius karpinių rinkinius – „Paukščiai“, „Vilniaus legendos“, „Lietuvos miestelių legendos“. **Irena Mažeikienė**, savamokslė ir karpymas jai yra pomėgis nuo mažens, pasidalijo savo darbais, kurie atspindi žmogaus gyvenimo ciklo tarp kūdikystės ir senatvės virsmą, pavadinimu **„Odė džiaugsmui“**. Paskutinėje atidarytoje karpinių ekspozicijoje – tautodailininkės ir menininkės **Virginijos Makuškienės** darbų, kuriuose tradiciniai lietuviški karpiniai – Gyvybės medis, užuolaidėlės, bažnyčios ir kt., paroda „Kas širdyje ir mintyse“.

Rudenį Lietuvos teisėjo mantiją buvo galima išvysti Slovėnijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo organizuotoje Europos Sąjungos šalių teisėjų mantijų parodoje. Ši paroda skirta Slovėnijos Respublikos teisėjams minint Teismų įstatymo ir Teismų tarnybos įstatymo 30-metį. Teismas mielai atsiliepė į Slovėnijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo kvietimą ir pateikė šiai parodai **Lietuvos teisėjo mantiją**.

Iniciatyva „Žvilgsnis plačiai“

Tęsiama 2023 metais pradėta iniciatyva – „Žvilgsnis plačiai“ renginiai Teismo kolektyvui. Šios iniciatyvos tikslas – vidinės organizacinės kultūros ir bendrystės stiprinimas bei Teismo atviro dialogo su visuomene puoselėjimas.

Pirmoje metų pusėje įvyko susitikimas su menininku Ray Bartkumi, jis pristatė pranešimą apie vaizduotės galią. Antroje metų pusėje – susitikimas su „Jaunimo linijos“ vadove Diana Bukantaite. Ji pristatė pranešimą tema „Šiuolaikinis jaunimas – „kas jiems negerai?“.

Kita

2023 m. Teismas, siekdamas didinti visuomenės informuotumą apie Teismo priimamus sprendimus, parengė ir išplatino žiniasklaidai 174 pranešimus apie išnagrinėtas bylas. Taigi Teismas informavo apie trečdalį 2023 m. priimtų sprendimų. Galima palyginti – 2022 m. Teismas parengė ir išplatino 53 pranešimus žiniasklaidai. 2024 m. dėmesys buvo skirtas turinio kokybei, siekiant, kad pranešimai žiniasklaidai būtų kuo suprantamesni visuomenei. Šiuo tikslu Teisme buvo surengta nepriklausoma diskusija, joje skirtingų profesijų atstovai pasidalijo savo įžvalgomis apie Teismo nutartis ir pranešimus žiniasklaidai, diskutuota apie dirbtinio intelekto panaudojimo galimybę. 2024 m. antroje pusėje Teismas kartu su Vilniaus universiteto Teisės ir Komunikacijos fakultetais, Lietuvos mokslo tarybai suteikus dalinį finansavimą, vykdė mokslinį projektą, kurio tikslas – išanalizuoti ir įvertinti dirbtinio intelekto galimybes, iš dalies panaudojant jį Teismo pranešimams žiniasklaidai apie išnagrinėtas bylas parengti. Mokslinio projekto rezultatas – parengtas naujas pranešimų žiniasklaidai kokybės standartas, taip pat jis integruotas į dirbtinio intelekto programą asistento forma ir projekto komandos pavadintas „TeDIA“ – Teismo dirbtinio intelekto agentu. Pasitelkiant dirbtinį intelektą parengiama pirminė pranešimo versija, vėliau ji pateikiant užklausas koreguojama, ir galutinis pranešimo variantas, kurį peržiūri

atsakingas Teismo darbuotojas, užbaigiamas rankiniu būdu. 2025 m. pradedamas bandomasis projektas, kai dalis pranešimų žiniasklaidai apie išnagrinėtas bylas bus rengiama naudojant „TeDIA“.

Teismas savo interneto svetainėje atnaujino dažniausiai užduodamų klausimų (DUK) skiltį, joje pateiktas 101 atsakymas į klausimus pagal toliau nurodytas temas:

- baudžiamosios bylos (baudžiamosios bylos nagrinėjimas ir baudžiamosios bylos atnaujinimas);
- civilinės bylos (civilinės bylos nagrinėjimas, civilinės bylos proceso atnaujinimas, žyminis mokestis civilinėje byloje);
- administracinio nusižengimo bylos atnaujinimas;
- bendrieji klausimai (kasaciniai skundai, jų atranka, kolegijų sudėtis);
- asmenų aptarnavimas, prašymų, pareiškimų pateikimas;
- informacijos teikimas apie bylas (informacijos teikimas bylos dalyviams, vieša informacija apie bylas);
- mediacija bylose;
- teismo posėdžiai;
- teisinės konsultacijos;
- reabilitacijos (pilietinių teisių) atkūrimo bylos.

Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė **apie 1991 m. sausio įvykių bylą** papasakojo LRT televizijos dokumentikos ciklo „Teisingumo keliu“ 2-ojoje dalyje. Dokumentikos ciklu siekiama priminti ir analizuoti įvykius, nulėmusius Lietuvos valstybės vystymąsi, ateitį, ir parodyti, kokią teisinę valstybę daugiau nei dešimtmetį okupacijos sąlygomis kūrė Lietuvos laisvės kovos sąjūdis.

METŲ ĮVYKIAI TRUMPAI

SAUSIS

4 d.
Teismo vadovybė lankėsi Lietuvos apeliaciniame ir Vilniaus apygardos teismuose.

11 d.
Teismo vadovybė lankėsi Vilniaus miesto apylinkės teisme.

16 d.
Teisme vyko Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių apygardų teismų pirmininkų bei šių teismų skyrių pirmininkų pasitarimas.

23 d.
Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja teisėją Gediminą Sagatį išrinko EŽTT teisėju. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju jis paskirtas 2013 metais.

24 d.
Teismo atstovai dalyvavo tarptautinio projekto „Teisėjo portretas“ baigiamojoje konferencijoje, kurios partneriu Teismas buvo 2020–2024 m. ir kartu su Mykolo Romerio universitetu atliko daugiamatį tyrimą.

VASARIS

5 d.
Teismo pirmininkė susitiko su Lietuvos Respublikos Prezidentu Gitanu Nausėda.

9 d.
Teismo vadovybė lankėsi Kauno apylinkės ir Kauno apygardos teismuose ir susitiko su šių teismų teisėjais.

21 d.
Teismas pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Vilniaus universitetu.

KOVAS

6–9 d.
Teismo teisėja Danutė Jočienė Europos teisminio mokymo tinklo (EJTN) organizuojamuose tarptautiniuose teisėjų mokymuose „Administracinių teismų ir teismo personalo vaidmuo valstybėje“ (Salonikai, Graikija), skaitė pranešimą tema „Santykis tarp nacionalinių teismų ir Europos teismų“ ir vadovavo darbo grupei.

13 d.
Teisme pristatytas penktasis metinis teisės pranešimas „Lietuvos teisė 2023: esminiai pokyčiai“, kurį parengė Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos mokslininkai.

20 d.
Teisme pristatytas 2023 m. Teismo metinis pranešimas.

26 d.
Teisme vyko Lietuvos ir Latvijos teisėjų etikos komisijų susitikimas.

28 d.
Teismo vadovybė susitiko su Lietuvos policijos generaliniu komisaru Renatu Požėla.

BALANDIS

5 d.
Teismo vadovybė lankėsi Panevėžio apygardos teisme.

11–12 d.
Teismo teisėja Danutė Jočienė (Barselona,Ispanijoja), skaitė pranešimą tema „Santykis tarp konstitucinės teisės ir Europos teisės“.

16 d.
Teismo vadovybė ir teisėjai priėmė Ukrainos teisinių institucijų atstovų delegaciją.

19 d.
Teismo atstovai susitiko su Kolumbijos teisės mokyklos lektoriumi ir teisminių ginčų ekspertu Richardu A. Rosenu, vizituojantis Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dėstytojais.

22–26 d.
Teismo pirmininkė ir teisėjai lankėsi Kanados teismuose ir teismų sistemos institucijose.

23 d.
Teismo atstovai susitiko su Ispanijos Kadiso universiteto mokslininkais, Turkijos Kadiro Haso universiteto ir Europos universiteto „Viadrina Frankfurtas (Oderis)“ profesoriais.

29 d.
Ukrainos aukštosios teisėjų kvalifikacijos komisijos sesijoje išrinkta naujos sudėties Visuomeninė tarptautinių ekspertų taryba, sudaryta iš šešių užsienio ekspertų – teisėjų ir prokurorų iš Estijos, Nyderlandų, Jungtinių Amerikos Valstijų, Kanados ir Lietuvos. Eksperte iš Lietuvos išrinkta Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė.

GEGUŽĖ

1–3 d.
Teismo pirmininkė dalyvavo teisėjų forume „Teisingumo Teismas mini 10 valstybių narystės Europos Sąjungoje 20-metį: naujas konstitucinis momentas Europai“ ESTT Liuksemburge.

6 d.
Kadenciją baigė teisėja Alė Bukavinienė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėja ji paskirta 2015 metais.

7 d.
Teismo atstovai su Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba organizavo praktinę diskusiją „Korupcinio pobūdžio bylų tyrimo standartas: koks jis turi būti, kad neteisėtą veiką padaręs asmuo neišvengtų atsakomybės?“, kurią bendradarbiaudami su Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba organizavo Teismas ir Nacionalinė teismų administracija.
23 d.
Teismo atstovai dalyvavo Latvijos Aukščiausiojo Teismo konferencijoje „Europos Sąjungos vertybės – kiekvieno nacionalinio teisėjo atsakomybė“.
24 d.
Teismo pirmininkė skaitė pranešimą Vilniaus universiteto Teisės fakulteto organizuotoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Lietuvos Respublika Europos Sąjungoje: dvidešimt patirties, iššūkių ir augimo metų“.

BIRŽELIS

2–5 d.
Teismo teisėja Danutė Jočienė Europos teisminio mokymo tinklo (EJTN) ir Europos Tarybos organizuojamuose tarptautiniuose teisėjų mokymuose „Žmogaus teisės ir teisė patekti į teismą“, kurie vyko Strasbūre, Prancūzijoje, skaitė pranešimą tema „Įrodymų standartai kaip teisės į teisingą teismą sritis“, taip pat vadovavo darbo grupei.
5 d.
Teismo atstovai priėmė Vengrijos teisėjų delegaciją.
7 d.
Visuotinio Lietuvos Respublikos teisėjų asociacijos susirinkimo metu Teismo teisėja Sigita Jokimaitė išrinkta asociacijos pirmininke.
18 d.
Teismo atstovai dalyvavo Tarptautinės antikorupcijos konferencijos „Akistata su globaliomis grėsmėmis išsaugant skaidrumą“, atidaryme.
Teismo teisėjo padėjėja Laura Šivickaitė-Moldarienė Vilniaus universiteto Teisės fakultete apgynė disertaciją „Teismo eksperto mokslinės-praktinės ir procesinės kompetencijos vertinimo ypatumai ir pasekmės teisingam teismo sprendimui“.
21 d.
Teismo pirmininkė Prezidentūroje pasveikino išrinktus naujus septynis teisėjus.
24–25 d.
Teismo pirmininkė dalyvavo 14-oje Vidurio ir Rytų Europos aukščiausiųjų teismų pirmininkų konferencijoje Prištinoje, Kosove.

LIEPA

1 d.
Teismas su Vilniaus universiteto Teisės fakultetu prie 2010 m. sudaryto Bendradarbiavimo susitarimo pasirašė priedą, kurio tikslas – įvertinti galimybes panaudoti dirbtinį intelektą daliniam Teismo pranešimų žiniasklaidai rengimo automatizavimui. Vykdant projektą prisijungė ir Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas.
4 d.
Teismo vyriausiasis patarėjas Jurgis Bartkus vedė mokymus Ukrainos teisėjams Liuksemburgo Europos teisės centre surengtame seminare „Kelias į Europos Sąjungą: dabartiniai iššūkiai Ukrainos teismų sistemai“.
Lietuvos mokslo taryba patvirtino naujų doktorantūros temų siūlymų konkurse Teismo teiktą temą „Civilinis ieškinys baudžiamajame procese“.
9 d.
Teismo vadovybė susitiko su Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos pirmininku Mindaugu Kukaičiu.

RUGPJŪTIS

27–29 d.
Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė dalyvavo Visuomeninės tarptautinių ekspertų tarybos įvadiniame susitikime Ukrainoje.

RUGSĖJIS

4 d.
Teisme devintąjį kartą apdovanoti metų geriausių teisės magistro darbų autoriai iš Vilniaus universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Mykolo Romerio universiteto.
5–6 d.
Teisme vyko Lietuvos, Latvijos ir Estijos aukščiausiųjų teismų atstovų susitikimas.
12–14 d.
Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė dalyvavo XX tarptautiniame kongrese „Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“, kuris vyko Mykolo Romerio universitete.
13 d.
Teismo pirmininkė skaitė pranešimą Vilniuje vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Teisinės valstybės ir notariato stiprinimas: Europos Sąjungos narių ir Ukrainos įžvalgos“.
Teisme viešėjo Europos teisminio mokymo tinklo (EJTN) mainų programos dalyviai – trylika teisėjų iš Italijos, Vokietijos, Prancūzijos, Kroatijos, Austrijos, Rumunijos, Lenkijos ir Ispanijos.
19–20 d.
Teismo pirmininkė dalyvavo Kroatijos teisėjų asociacijos ir Centrinės ir Rytų Europos teisės iniciatyvos instituto organizuotoje konferencijoje „Teisinės valstybės principo puoselėjimo svarba“ (Zadaro universitetas, Kroatija).
23 d.
Teismo teisėja Dalia Vasarienė dalyvavo Europos teismų tarybų tinklo (ENCJ) renginyje Ukrainoje ir Ukrainos teismų atstovams pristatė Europos teismų tarybų tinklo tematinio dialogo grupės

ataskaitą „Teisėjo karjeros patrauklumas“.
24–26 d.
Teismas dalyvavo Nacionalinės mobilizacinės sistemos patikrinimo pratybose „Vyčio skliautas 2024“, šiose pratybose pirmą kartą dalyvavo teismų sistema.
24 d.
Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė, Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Civilinių bylų skyriaus pirmininkas Artūras Driukas, teisėjas Andžejus Maciejevski Teisme priėmė Dnipro apygardos administracinio teismo teisėjų delegaciją.
26 d.
Teismo pirmininkė ir Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė dalyvavo Vilniaus universitete vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Privatumo ir žiniasklaidos laisvės derinimo klausimai teismuose“.
27 d.
Teisme viešėjo Europos teisminio mokymo tinklo (EJTN) mainų programos dalyviai – Graikijos, Rumunijos, Slovėnijos, Vokietijos teismų atstovai.
Rugsėjo 30–spalio 4 d.
Teisme ir kituose teismuose bei institucijose lankėsi Italijos Aukščiausiojo Teismo teisėja Eugenia Serrao, jos vizitą Lietuvoje kuravo Teismas.

SPALIS

1 d.
Darius Kantaravičius pradėjo eiti Teismo teisėjo pareigas.
3–5 d.
Teismo pirmininkė dalyvavo Europos Sąjungos aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo kasmetiniame kolokviume Atėnuose, Graikijoje.
4 d.
Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkas, teisėjas mediatorius Artūras Driukas ir Teismo teisėjas mediatorius Andžejus Maciejevski dalyvavo Teisminės mediacijos komisijos ir Lietuvos teisėjų mediatorių metiniame susitikime Kauno apygardos teisme. Susitikimo pabaigoje apdovanoti teisėjai mediatoriai.
Artūrui Driukui įteiktas apdovanojimas už teisminės mediacijos plėtojimą Lietuvoje.
16–17 d.
Teismo teisėjas Andžejus Maciejevski dalyvavo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos organizuotame teisėsaugos forume „Civilinis turto konfiskavimas: misija įmanoma!“.
18 d.
Visuotiniame teisėjų susirinkime buvo išrinkta naujos sudėties Teisėjų taryba, į ją buvo išrinkti šie Teismo atstovai: Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, teisėjai Andžejus Maciejevski ir Artūras Ridikas. Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė į Tarybos sudėtį patenka pagal einamas pareigas (*ex officio*).
21 d.
Teismo pirmininkė dalyvavo Europos teisės instituto (ELI) nuotoliniame seminare apie Europos teisės instituto tarybos patvirtintus principus, reglamentuojančius bylinėjimosi išlaidų finansavimą pasitelkiant trečiąsias šalis.
24 d.
Lietuvos Respublikos Seime vyko Europos Tarybos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo organizuota tarptautinė konferencija „Vilniaus dialogas. Viešųjų diskusijų kultūros puoselėjimas Europoje: Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnio reikalavimų įgyvendinimas. Teismų gebėjimų saugant saviraiškos laisvę ir kovojant su SLAPP stiprinimas“.
Kitą dieną Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje susirinkusi šios konferencijos darbo grupė parengė rekomendacijas dėl galimų priemonių, padedančių plėtoti ir puoselėti viešąją diskusiją saviraiškos laisvės tema, stiprinti teismų gebėjimus saugant saviraiškos laisvę.
25 d.
Teisme svečiavosi Ukrainos Aukščiausiojo Teismo delegacija.
Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė ir teisėja Danutė Jočienė dalyvavo Seime vykusioje XI tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konstitucinės teisės konferencijoje „Konstitucinis dialogas: kas lemia žmogaus teisių raidos tendencijas?“.
28 d.
Teismo pirmininkė Danguolė Bublienė pirmojo naujosios Teisėjų tarybos posėdžio metu išrinkta Teisėjų tarybos pirmininke.
29 d.
Teisme vyko Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės instituto kartu su Teismu organizuota apskritojo stalo diskusija „Proporcingumo principo ir įrodinėjimo standarto taikymo klausimai kontroliuojant neteisėtą praturtėjimą“.

LAPKRITIS

6 d.
Teisme aštuntąjį kartą vyko Teismo bendruomenės organizuojamas renginys „Pyragų diena“, per jį surinktos lėšos buvo skirtos iniciatyvai „Lawyers4Ukraine“ ir projektui „Vaikų svajonės“.
11–12 d.
ESTT pirmininko Koeno Lenaertso kvietimu ESTT lankėsi Teismo vadovybė ir teisėjai. Europos Audito Rūmų (EAR) narės Laimos Andrikienės kvietimu Teismo atstovai lankėsi EAR ir buvo supažindinti su Rūmų veikla.
15 d.
Teismas kartu su Vilniaus universiteto Teisės ir

Komunikacijos fakultetais Teisme pristatė šių metų liepos–spalio mėnesiais įgyvendintą mokslinį projektą, kurio tikslas – išanalizuoti ir įvertinti dirbtinio intelekto galimybes, iš dalies panaudojant jį Teismo pranešimams žiniasklaidai apie išnagrinėtas bylas parengti.

20 d.

Vyriausybė pritarė 1965 m. pastatyto Teismo pastato atnaujinimo projektui. 2024 m. buvo atlikta galimybių studija. Pastato atnaujinimą planuojama baigti iki 2028 metų.

21 d.

Teisme vyko Nacionalinės teismų administracijos organizuota Lietuvos teismų psichologų dešimtmečiui paminėti skirta konferencija „Teismų psichologai Lietuvoje: dešimtmečio retrospektyva", šios konferencijos dalyvius pasveikino Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkas.

25–28 d.

Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė ir Civilinių bylų skyriaus pirmininkas lankėsi Norvegijoje. Čia jie buvo supažindinti su Norvegijos, Nyderlandų, Graikijos, Italijos gerąja praktika taikant mediaciją baudžiamojoje teisėje.

GRUODIS

3–6 d.

Teismo teisėja Dalia Vasarienė kartu su keturiais teisės ekspertais profesionalais iš Belgijos, Italijos, Portugalijos ir Maltos teisėjavo THEMIS 2024 metų konkurso didžiajame finale, vykusiame Italijos teisėjų mokykloje Neapolyje, Italijoje.

5 d.

Teismo pirmininkė Prezidentūroje pasveikino šešis naujus prisiekusius teisėjus. Teismo Teisės tyrimų grupės patarėja Asta Benetytė paskirta Šiaulių apylinkės teismo Kelmės rūmų teisėja.

6 d.

Teismo iniciatyva suorganizuotas Lietuvos teismų pirmininkų ir kanclerių susitikimas mobilizacijos klausimais. Susitikimo metu aptarti Nacionalinės mobilizacinės sistemos patikrinimo pratybų „Vyčio skliautas 2024" rezultatai, diskutuota visai teismų sistemai aktualiais klausimais ir aptartas tolesnis jų įgyvendinimas.

13 d.

Lietuvos Respublikos Prezidentas susitiko su naujai išrinkta Teisėjų taryba.

Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė ir Civilinių bylų skyriaus pirmininkas dalyvavo Seime vykusiame Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto, Lietuvos teismų, Generalinės prokuratūros, Lietuvos advokatūros ir Lietuvos teisininkų draugijos organizuotame teisės forume „Lietuvos teisingumo sistema – kokia ir kodėl?".

16 d.

Lietuvos teismų dienos renginyje Teismo atstovams įteikti apdovanojimai už nuopelnus teismų sistemai. 1-ojo laipsnio pasižymėjimo ženklu „Už nuopelnus teismų sistemai" apdovanoti teisėja Sigita Rudėnaitė, teisėjas Antanas Simniškis, Baudžiamųjų bylų skyriaus vyriausiasis patarėjas Pranas Kuconis. 2-ojo laipsnio pasižymėjimo ženklu „Už nuopelnus teismų sistemai" apdovanota Teismo pirmininko patarėja Dalia Asta Mikelėnienė. Teismų sistemos garbės ženklas įteiktas Teisės tyrimų grupės teisėjo padėjėjai Jovitai Žukauskienei.

17 d.

Seimas Teismo teisėjais paskyrė Arūną Budrį, Irmantą Šulcą ir Eglę Zemlytę, pareigas jie pradėjo eiti nuo 2025 m. sausio mėnesio.

19 d.

Teisme vyko Teismo teisėjų kalėdinis susitikimas su kadenciją baigusiais Teismo teisėjais.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

METINIS PRANEŠIMAS

GYNĖJŲ G. 6, 01109 VILNIUS
TEL. +370 5 2 616 466
EL.P. LAT@TEISMAS.LT